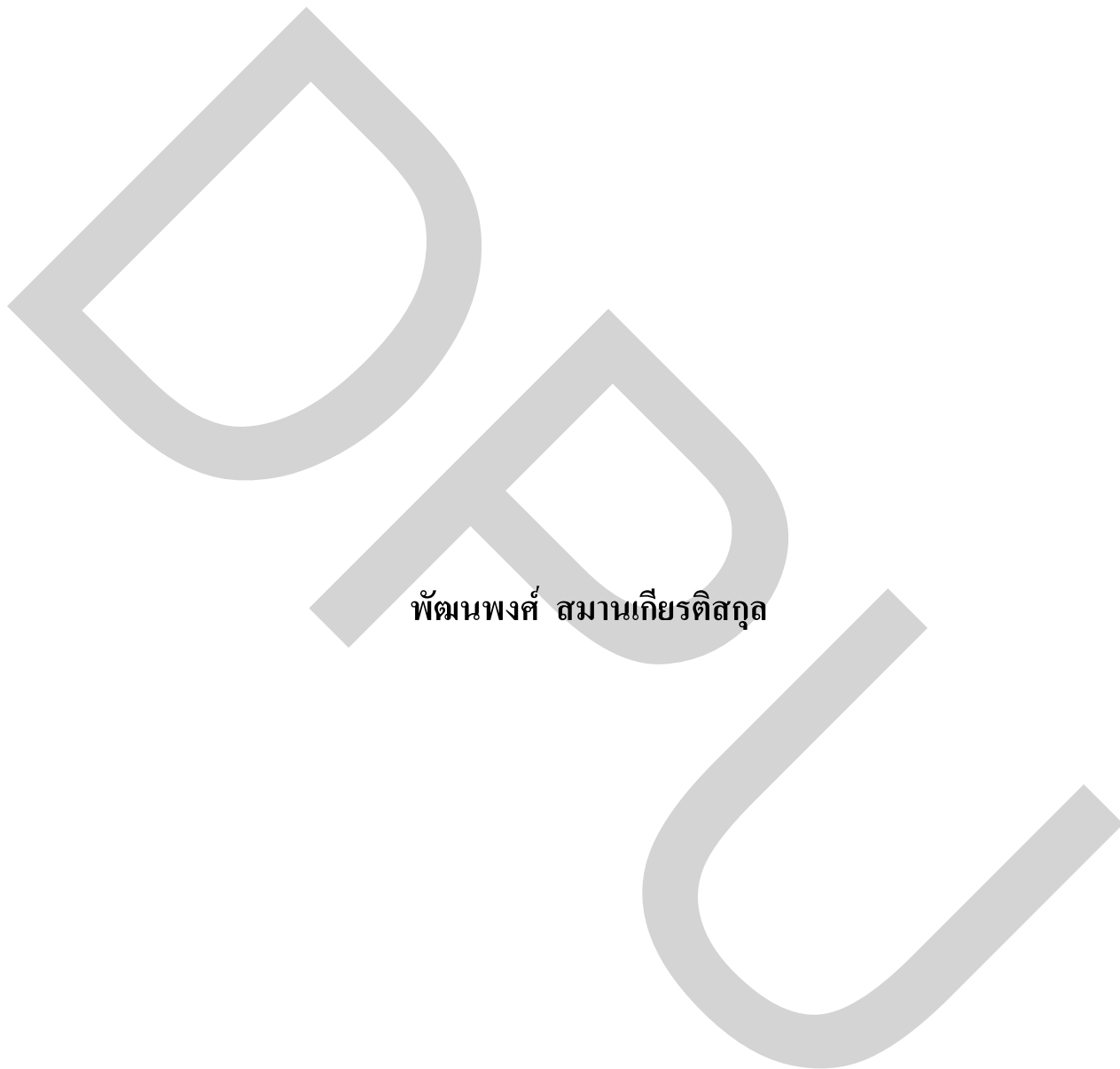

การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง: ศึกษากรณีคดีอาญา
ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

พัฒนพงศ์ สมานเกียรติสกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2554

**Case consideration prior to charge acceptance case study: Criminal case
having the public presecutor as the prosecutor**

PATTANAPONG SAMARNIATSAKUL

**A Thesis Submitted in Partial Fufillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ไปได้ด้วยดี เพราะได้รับการชี้แนะ และให้คำแนะนำ จากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นอกจากนี้ยังได้รับเกียรติ จากท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร ที่ท่านสละเวลารับเป็นประธานคณะกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ซึ่งเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านอาจารย์เหล่านี้ ได้กรุณาให้คำแนะนำ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างสูงต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ได้สั่งสอนอบรม และส่งให้ผู้เขียนได้รับการศึกษา วิชาคุณหมาย และคอยเป็นกำลังใจ และชื่นชมความสำเร็จ อีกทั้งขอขอบคุณญาติพี่น้อง และเพื่อนๆ ที่คอยให้กำลังใจตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่

พัฒนพงศ์ สมานเกียรติสกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ผ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	2
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	2
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
2. แนวความคิดการถ่วงดุลคดี และระบบการดำเนินคดีอาญา.....	4
2.1 แนวความคิดการถ่วงดุลคดี.....	4
2.2 รูปแบบการตรวจสอบคดีของระบบการต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System).....	7
2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคดีของระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ.....	7
2.2.2 รูปแบบการตรวจสอบคดีขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง.....	8
2.3 เปรียบเทียบรูปแบบการตรวจสอบคดีอาญาแบบตรวจสอบข้อเท็จจริงกับแบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ.....	9
2.4 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	10
2.4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน.....	10
2.4.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน.....	10
2.4.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ.....	11
2.5 การดำเนินคดีและการถ่วงดุลคดีชั้นพนักงานสอบสวน.....	12
2.5.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน.....	12

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.5.2 การกักันกรองคดีโดยพนักงานสอบสวน.....	13
2.6 การดำเนินคดีและการกักันกรองคดีชั้นพนักงานอัยการ.....	16
2.6.1 การดำเนินคดีชั้นพนักงานอัยการ.....	16
2.6.2 การกักันกรองคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.....	19
3. บทบาทของศาลในการกักันกรองคดีในชั้นก่อนประทับฟ้องในต่างประเทศ.....	21
3.1 การกักันกรองคดีในประเทศระบบกฎหมายซีวิลลอว์.....	21
3.1.1 ประเทศเยอรมนี.....	23
3.1.2 ประเทศฝรั่งเศส.....	30
3.2 การกักันกรองคดีในระบบประเทศกฎหมายคอมมอนลอว์.....	36
3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	40
1) ประวัติการไต่สวนมูลฟ้อง.....	40
2) การไต่สวนมูลฟ้องในปัจจุบัน.....	41
ก. วัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้อง.....	42
ข. วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง.....	42
ค. ผลของการไต่สวนมูลฟ้อง.....	44
ง. ประโยชน์ของการไต่สวนมูลฟ้อง.....	44
จ. ข้อบกพร่องของการไต่สวนมูลฟ้อง.....	45
3) การไต่สวนโดย Grand Jury.....	45
ก. วัตถุประสงค์ของการไต่สวน.....	45
ข. องค์คณะของ Grand Jury.....	46
ค. วิธีการไต่สวน.....	46
ง. ผลของการไต่สวน.....	47
จ. ประโยชน์ของการไต่สวนโดย Grand Jury.....	47
ฉ. ข้อบกพร่องของการไต่สวนโดย Grand Jury.....	48
4. บทบาทของศาลในการกักันกรองคดีในชั้นก่อนประทับฟ้องในประเทศไทย.....	49
4.1 การกักันกรองคดีก่อนประทับฟ้องของศาลในประเทศไทย.....	49
4.2 การไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลแขวงในอดีต.....	50
4.2.1 ประวัติความเป็นมาของศาลแขวง.....	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.2 อำนวยการพิจารณาคดีและไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวง.....	50
4.2.3 กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวง.....	51
4.3 การกั้นกรองคดีก่อนการประทับฟ้องของศาล (ไต่สวนมูลฟ้อง)	
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยปัจจุบัน.....	53
4.3.1 แนวคิดของการไต่สวนมูลฟ้องของศาล.....	53
4.3.2 ความหมายและวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้อง.....	55
4.3.3 หลักเกณฑ์การไต่สวนมูลฟ้อง.....	56
4.4 การบรรยายฟ้องคดีอาญา.....	59
4.5 เปรียบเทียบบทบาทของศาลในการกั้นกรองคดี	
ของประเทศไทยและต่างประเทศ.....	63
4.6 บทบาทของศาลในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	66
4.6.1 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	67
4.6.2 การไต่สวนมูลฟ้อง.....	67
4.7 เปรียบเทียบบทบาทของศาลในคดีอาญาทั่วไป	
กับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	69
4.7.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	69
4.7.2 บทบาทของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง.....	69
4.8 สภาพปัญหาของการกั้นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง	
ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์.....	70
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	72
5.1 บทสรุป.....	72
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	77
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก.....	87
ประวัติผู้เขียน.....	89

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง ศึกษากรณีคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์
ชื่อผู้เขียน	พัฒนพงศ์ สมานเกียรติสกุล
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

การดำเนินคดีอาญา ใช้หลักการตรวจสอบ ซึ่งองค์การในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงในคดี ตั้งแต่เริ่มต้นคดี ไม่ว่าในชั้นเจ้าพนักงาน หรือในชั้นศาล เพื่อให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ แต่การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ซึ่งถือเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ขาดการค้นหาความจริงเบื้องต้นโดยศาล เนื่องจากเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ได้ผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และการสั่งคดีของพนักงานอัยการ ในการกลั่นกรองพยานหลักฐาน ศาลจึงไม่ใช้ดุลพินิจในการไต่สวนมูลฟ้องคดีก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณา ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการประทับฟ้องของการกลั่นกรองคดีโดยศาล ซึ่งแตกต่างกับประเทศในระบบซีวิลลอว์ เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่ศาลเข้ามามีบทบาทในการกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง และถือว่าการกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการกลั่นกรองคดี ถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบว่าคดีอาญาที่นำมายื่นฟ้องต่อศาลนั้น ว่าคดีมีมูลพอที่จะรับฟังไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่

การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของจำเลย ซึ่งเป็นประธานในคดีมิให้ถูกกระทบกระเทือนสิทธิได้โดยง่ายจากการถูกฟ้องคดี ดังนั้น ศาลจึงควรมีบทบาทในการกลั่นกรองก่อนประทับฟ้องให้พิจารณาเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นไปโดยความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

Thesis Title	Case consideration prior to charge acceptance case study: Criminal case having the public presecutor as the prosecutor
Author	Pattanapong Samarniatsakul
Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Udom Rathamariton
Department	Law
Academic Year	2553

ABSTRACT

In proceeding criminal cases, inspection principles where cooperation in searching for fact of the case from the beginning either at the official or the court levels are required in order to enable efficient proceedings. However, most criminal prosecutions by public sector still lack primary fact searching by the court since it is considered that criminal prosecutions brought by public prosecutors have already been verified by inquiry officials and public prosecutors have already considered evidences so the court will not exercise discretion in preliminary examination prior to charge acceptance. Consequently, the proceedings prior to charge acceptance are not considered by the court. This is different for courts in countries exercising civil laws such as Germany and France where courts play a role in considering cases prior to acceptance. The consideration is very important because it is a measure to verify that the brought criminal cases are well grounded or not.

Case considering prior to acceptance is essential because it is an assurance of the accused's right and liberty, which are the core of the case and can be easily affected by the lawsuit. The court should have a role in considering the case prior to acceptance so that the criminal proceedings by public prosecutors are fairly and most efficiently exercised.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายไทย เป็นระบบคู่ขนานระหว่างการฟ้องคดีโดยรัฐและการฟ้องคดีโดยเอกชน อำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ และผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 เป็นอำนาจแยกเป็นอิสระต่างหากจากกัน การฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการถือเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ต้องผ่านการสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ส่วนการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายถือเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน ซึ่งเป็นการฟ้องคดีโดยยังไม่มี การตรวจสอบกลิ่นกรองคดีในชั้นเจ้าพนักงาน ดังนั้นศาลจึงต้องมีมาตรการกลิ่นกรองฟ้องเบื้องต้น โดยการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อตรวจสอบการฟ้องคดีของผู้เสียหาย ในเบื้องต้นก่อนว่ามีมูลเพียงพอที่ศาล ศาลรับไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ แต่ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งนี้เนื่องจากคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ผ่านการสอบสวน ของพนักงานสอบสวนและผ่านการตั้งคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งได้ใช้ดุลยพินิจกลิ่นกรองพยาน หลักฐาน ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วว่าคดีมีมูลพอฟ้อง เพื่อให้ศาลพิจารณาและพิพากษาการฟ้องของพนักงานอัยการจึงอาจถือได้ในเบื้องต้นว่าคดีมีมูล ศาลจึงไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องอีก ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนการประทับฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ขาดการกลิ่นกรองคดีเบื้องต้นโดยศาล ซึ่งจากกรณีดังกล่าวทำให้เกิดคดีเป็นจำนวนไม่น้อยที่ศาลต้องยกฟ้องคดีในชั้นพิจารณา เช่น “คดีเชอริแอน” สะท้อนปัญหาในชั้นสอบสวนว่าสามารถที่จะแสวงหาพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่แน่นอนในคดีได้ดีเพียงใด และปัญหาในชั้นสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการว่าสามารถกลิ่นกรองคดีไปสู่ศาลที่จะฟ้องเฉพาะผู้กระทำผิดอย่างแท้จริงได้เพียงใด ดังนั้นศาลจึงควรมีบทบาทในการตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีเนื่องจากประเทศไทยใช้หลักในการดำเนินคดีอาญา โดยการตรวจสอบหรือการค้นหาความจริงในคดี ไม่ว่าจะเป็ นชั้นเจ้าพนักงานหรือในชั้นศาลเพื่อให้ได้ความจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ทั้งเป็นการตรวจสอบ การฟ้องคดีว่าเป็นโดยถูกต้องและเป็นธรรม ให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ

การกลิ่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง เป็นมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อป้องกันการนำคดีที่ไม่มีมูลความผิดหรือไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุน

มาฟ้องคดีต่อศาล อีกทั้งเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรรัฐ ให้เกิดความโปร่งใส (Transparency)

การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของจำเลย ซึ่งเป็นประธานในคดีมิให้ถูกกระทบกระเทือนได้โดยง่ายจากการถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญา หรือการถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดี อีกทั้งยังสามารถลดปริมาณคดีที่จะขึ้นมาสู่ศาลในชั้นพิจารณา เนื่องจากคดีใดหากไม่มีมูลเพียงพอที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณา หรือไม่มีพยานหลักฐานมาสนับสนุนคดี ศาลก็สามารถพิพากษายกฟ้องได้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โดยไม่ต้องรับคดีไว้พิจารณาก่อนแล้วมายกฟ้องในภายหลัง ดังนั้นศาลจึงควรกลั่นกรองคดีก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณา เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นไปโดยความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้อง
- 1.2.3 เพื่อศึกษาถึงประโยชน์การกลั่นกรองคดีของศาลก่อนประทับฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์
- 1.2.4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์กฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับการประทับฟ้องในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยศึกษากฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การกลั่นกรองคดีก่อนประทับฟ้องเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลในการสอบสวนและการใช้ดุลยพินิจการสั่งฟ้องคดีในชั้นเจ้าพนักงาน ให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของจำเลย ซึ่งเป็นประธานในคดีนี้ให้ถูกกระทบกระเทือนสิทธิโดยง่าย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาและวิจัยนี้ศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในส่วนเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายของประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และของประเทศ

สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เกี่ยวกับการกั้นกรองคดีก่อนการประทับฟ้องในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาและวิจัยนี้ทำการศึกษาโดยวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาเอกสาร ตำรากฎหมาย บทความเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ จากสิ่งพิมพ์ และเครือข่ายสารสนเทศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ห้อย่างเป็นระบบตามหลักการและวิธีวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในระบบตรวจสอบกับระบบต่อสู้

1.6.2 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกั้นกรองคดีของประเทศไทย และต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบประโยชน์และผลดีของการกั้นกรองคดีก่อนการประทับฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

1.6.4 เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีปฏิบัติในส่วนการไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของจำเลย

บทที่ 2

แนวความคิดการกลั่นกรองคดี และระบบการดำเนินคดีอาญา

การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง ถือเป็นมาตรการหนึ่งของศาลที่ใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องของคำฟ้อง ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์อย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยจากการใช้อำนาจของชั้นเจ้าพนักงานได้รับการตรวจสอบและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งในบทนี้จะได้ศึกษาถึงแนวความคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา และการกลั่นกรองคดี โดยมีข้อพิจารณาดังนี้

2.1 แนวความคิดการกลั่นกรองคดี

ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบคือ การค้นหาความจริงระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Inquisitorial System) ซึ่งใช้อยู่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) และการค้นหาความจริงระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversariat System) ซึ่งใช้อยู่ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law)

2.1.1 แนวความคิดของการกลั่นกรองคดีของระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Inquisitorial system)

ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นระบบการค้นหาความจริงที่จัดอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุด โดยมีที่มาจากระบบกฎหมายโรมัน (Roman Law)¹ การดำเนินคดีอาญาในระบบนี้มีอิทธิพลในประเทศภาคพื้นยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน² โดยมีวิวัฒนาการเริ่มแรกเกิดจากการชำระความของพระโรมันคาทอลิกในสมัยโบราณ โดยมีคู่กรณีสองฝ่าย คือฝ่ายที่ไต่สวนหรือผู้กล่าวหา กับฝ่ายที่ถูกไต่สวนหรือผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณาคดีของระบบนี้ใช้ผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการไต่สวน ดังนั้นผู้พิพากษาจึงมีบทบาทในการสืบหาข้อเท็จจริงและสืบพยานมากกว่าศาลในระบบกล่าวหาหรือระบบต่อสู้ ในระบบนี้ศาลอาจเรียก

¹ ประพันธ์ นัยโกวิท. (2539, ธันวาคม). “การอำนวยความยุติธรรมในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.” *บทบัญญัติ*, หน้า 55.

² โสภณ รัตนกร. (2543). *หลักวิชาชีพนักกฎหมาย: ตุลาการ* (ใน รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย). หน้า 154.

พยานมาสืบเอง หรือถามพยานเอง หากมีคนอื่นประสงค์จะถามต้องขออนุญาตศาลก่อนทนายความ
อัยการเป็นเพียงผู้ช่วยศาลในการหาข้อเท็จจริง³ เท่านั้น

กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงของระบบนี้ แต่เดิมนั้นไม่ได้แยก “การสอบสวนและ
ฟ้องร้อง” ออกจาก “การพิจารณาและพิพากษาคดี” ลักษณะของการดำเนินคดีไม่มีโจทก์และจำเลย
มีแต่เพียงผู้ไต่สวน ซึ่งหมายถึง ศาลหรือผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาตั้งแต่เริ่มคดีจนกระทั่ง
ตัดสินคดี และมี “ผู้ถูกไต่สวน” ซึ่งมีฐานะและสภาพเป็นเพียง “วัตถุ”(Object) แห่งการซักฟอกใน
คดีเท่านั้น ผู้ไต่สวนมีหน้าที่ค้นหาความจริงที่เป็นปรปักษ์กับผู้ถูกไต่สวน และค้นหาพฤติการณ์
ต่างๆ ที่เป็นผลร้ายกับผู้ถูกไต่สวนด้วย ซึ่งสภาพของผู้ถูกไต่สวนจึงเป็น “กรรมในคดี”⁴ อีกทั้ง
ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีอำนาจอย่างไม่จำกัดในการไต่สวนคดีและผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้รับการ
ปรึกษาจากทนายหรือได้รับความคุ้มครองจากข้อสันนิษฐานที่ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาล
จะพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) ผู้ถูกไต่สวนจะไม่ได้รับการ
คุ้มครองจากหลักการให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (privilege against selfincrimination) รวมถึง
สิทธิอื่นใดที่บุคคลดังกล่าวควรจะได้รับ⁵ จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จึงนำมาสู่การทรมานร่างกายของ
ผู้ถูกไต่สวนให้รับสารภาพ โดยเกิดขึ้นมากในประเทศเยอรมนีและประเทศอื่นในทวีปยุโรปใน
สมัยนั้น⁶

จากข้อเสียของการดำเนินคดีระบบนี้ได้นำไปสู่การปรับปรุงระบบการตรวจสอบ
ข้อเท็จจริงเสียใหม่ โดยเน้นถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหามากยิ่งขึ้น
 อีกทั้งมีระบบการตรวจสอบการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะประเทศเยอรมนีได้
มีการนำระบบไต่สวนแบบใหม่ ซึ่งเป็นไปตามหลักการ Due Process⁷ ของอเมริกามาใช้ โดยมี
จุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่ความสมดุลระหว่างความน่าเชื่อถือในการค้นหาความจริงและการปกป้อง
ผู้ถูกกล่าวหา⁸

³ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม หน้า 134-155.

⁴ คณิต ฒ นคร. (2540). “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” ใน **รวมบทความด้านวิชาการของ
ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด**. หน้า 31-33.

⁵ Joachim Herrmann. (1981). “The German Criminal Justice System: The Trial Phase Appellate and
Review Procedure.” In **The Criminal Justice System of the Federal Republic of Germany** (Toulouse:
Association Internationale de Droit Penal). p. 65.

⁶ Ibid. p. 65.

⁷ Due Process คือมาตรการที่ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญและมุ่งให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ
บุคคลเป็นหลัก

⁸ Joachim Herrmann. Op.cit. p. 65.

พัฒนาการของระบบวิธีพิจารณาความอาชญา ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงสมัยใหม่กำเนิดขึ้น ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ ดังนี้

1) การเกิดขึ้นขององค์กรอัยการในประเทศฝรั่งเศสภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 การก่อตั้งองค์กรอัยการขึ้นเป็นผลพวงของความไม่เป็นธรรมในกระบวนการสอบสวน ฟ้องร้องและตัดสินคดีอาญา⁹ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้แยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากองค์กรศาลในระบบไต่สวนเดิมมาไว้ที่องค์กรใหม่เรียกว่า “อัยการ”¹⁰ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการดำเนินคดีโดยศาลตามระบบไต่สวนเดิมที่ให้ศาลหรือผู้พิพากษามีอำนาจตั้งแต่การสอบสวนฟ้องร้องจนกระทั่งตัดสินคดี มาสู่การฟ้องคดีอาญาโดยอัยการ ซึ่งเรียกหลักนี้ว่า “การฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” เริ่มแรกนั้นอัยการทำหน้าที่เป็นทนายว่าความในศาล เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้กับพระมหากษัตริย์และบรรดาเจ้าศักดินา ความสำคัญของอัยการเพิ่มมากขึ้นตามบทบาทของกษัตริย์ที่มีต่อสังคม โดยเฉพาะเมื่อกษัตริย์เปลี่ยนฐานะจากเดิมที่เป็นเพียงหัวหน้าของบรรดาเจ้าศักดินามาสู่ฐานะที่เป็นตัวแทนของสมาชิกทั้งหมด ผู้ทำหน้าที่ปราบปรามการกระทำความผิดทั้งหลายที่ทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม อัยการจึงได้กลายมาเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนรัฐ¹¹

2) ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 19 การค้นหาความจริงในระบบการไต่สวนเดิมได้ถูกพัฒนาให้เป็นระบบการไต่สวนในระบบใหม่ โดยมีพื้นฐานแนวความคิดจากลัทธิเสรีนิยม แนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชน และความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชน ซึ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครองจากการกระทำต่างๆ ที่เป็นการละเมิด และที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา¹² อำนาจของกษัตริย์ที่ถือเป็นอำนาจเด็ดขาด ได้ถูกจำกัดลง มีการบัญญัติเป็นกฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองชีวิต เสรีภาพของประชาชน ตลอดจนทรัพย์สินของประชาชน และประชาชนมีความไว้วางใจผู้พิพากษาที่มีความเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์อีกต่อไป¹³

⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. หน้า 215.

¹⁰ ซาดิ ชัยเดชสุริยะ และฉัตรวิสา ถัตรไพฑูริย์. (2541). “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา: ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ. หน้า 60.

¹¹ อุดม รัฐอมฤต. (2535). “การฟ้องคดีอาญา.” ใน รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม. หน้า 484.

¹² Joachim Hermann. Op.cit. p. 66.

¹³ Ibid. p. 66.

2.1.2 รูปแบบการกลั่นกรองคดีขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ต่างก็มีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง ศาลในระบบนี้จะเข้ามาสอบถามค้นหาความจริงด้วยตนเองซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับระบบกล่าวหาหรือระบบต่อสู้ของกลุ่มความ ซึ่งศาลจะเข้ามาก้าวท้าวคดีนี้้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอาญาในระบบนี้จะมีลักษณะของการสร้างลักษณะที่เป็นภาวะวิสัย (Objectivity) โดยองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องจะต้องมีความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง และไม่เข้าข้างฝ่ายใด โดยให้มีกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองค์กรอย่างเคร่งครัด อีกทั้งให้ความเชื่อมั่นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมากในการตรวจสอบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงของคดี¹⁴ ทั้งตำรวจและอัยการต่างก็มีความสำคัญและได้รับความไว้วางใจในบทบาทการตรวจสอบความจริง โดยเฉพาะศาลมีบทบาทอย่างสูงในการรวบรวมเอกสารเพื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับคดี และทำหน้าที่เรียกพยานมาสืบ ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการสืบพยาน¹⁵ ทั้งในกระบวนการตรวจสอบคดีในชั้นก่อนฟ้องและกระบวนการตรวจสอบคดีในชั้นหลังฟ้อง

2.2 รูปแบบการตรวจสอบคดีของระบบการต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System)

2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคดีของระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ

ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความนี้ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยมีที่มาจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ และใช้ในประเทศที่เป็นรัฐในอาณานิคมของอังกฤษ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง¹⁶ ระบบนี้ยึดหลักการที่ว่า “คู่ความมาศาลในฐานะเท่าเทียมกัน” (on equal footing) ซึ่งทำให้เกิดแนวคิดที่ว่าศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางมิให้คู่ความเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นระบบกฎหมายที่ถูกปรุงแต่งโดยศาลหรือผู้พิพากษา โดยการวางข้อเท็จจริงที่เกิดเป็นข้อพิพาทแล้วศาลวางหลักเกณฑ์เพื่อเป็นเหตุผลในการชี้ขาดตัดสินคดี โดยมีลักษณะเน้นทางปฏิบัติมากกว่าทฤษฎีของกฎหมาย ซึ่งทำให้กฎหมายถูกพัฒนาไปเองภายใต้หลัก “เหตุผลในคำพิพากษา” กฎหมายจะมีลักษณะไม่เป็นระเบียบ และไม่สอดคล้องกันและ

¹⁴ Ibid. p. 66.

¹⁵ Robin C. A. White. (1999). **The English Legal System in Action.** p. 45.

¹⁶ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม หน้า 154.

เข้าใจได้ยาก แต่ข้อดีของระบบกฎหมายดังกล่าวคือมีความยืดหยุ่นอันเนื่องมาจากไม่ได้ยึดมั่นในตัวอักษรจนเกินไป

2.2.2 รูปแบบการตรวจสอบคดีขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

โดยลักษณะการดำเนินคดีเริ่มต้นจากการที่เอกชนกล่าวหากันว่ากระทำความผิดทางอาญาและฟ้องร้องให้ศาลตัดสิน ในขณะที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกล่าวหาฟ้องร้องเพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิเสนอข้อต่อสู้เพื่อหักล้างข้อกล่าวหา¹⁷ ซึ่งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในฐานะคู่ความที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โจทก์ผู้ฟ้องคดีอาจเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ หรือประชาชนซึ่งอาจเป็นใครก็ได้ (anyone)¹⁸

หน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นเรื่องที่ฝ่ายผู้กล่าวหาพยานหลักฐานมาสืบต่อศาล โดยอีกฝ่ายจะมีสิทธิถามค้านเพื่อทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานของฝ่ายผู้กล่าวหา¹⁹ เป็นระบบที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาคดีโดยการต่อสู้ (trial by battle)²⁰ ซึ่งมีที่มาว่าเป็นการต่อสู้ของบุคคล 2 ฝ่ายภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนตายตัว ต่อหน้าผู้พิพากษาที่ปราศจากอคติต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด²¹

แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการเข้ามาป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และจะถือว่าให้เป็นหน้าที่ของประชาชนต่อสู้กันเองดังเช่นคดีแพ่งไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคดีอาญาเพื่อให้ได้ความจริงและนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ในระบบการดำเนินคดีอาญาระบบการต่อสู้นี้จะแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ในห้องกรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ²² โดยมีลักษณะพิเศษที่สำคัญคือการนำเสนอคดีเป็นของฝ่ายโจทก์ (อัยการ) และฝ่ายจำเลย ส่วนศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางและมักจะไม่ว่างมาก้าวก้าวการเตรียมคดีและการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลย²³ ศาลจะทำหน้าที่ตัดสินคดีโดยการรับฟังพยาน

¹⁷ อุคม รัฐอมฤต. เล่มเดิม หน้า 481.

¹⁸ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Public prosecution) ดังนั้นประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้.

¹⁹ ชาติ ชัยเศรษฐริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. เล่มเดิม หน้า 57.

²⁰ โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม หน้า 154.

²¹ อุคม รัฐอมฤต. เล่มเดิม หน้า 481.

²² กณิต ณ นคร. เล่มเดิม หน้า 33.

²³ Robin C. A. White. Op.cit. p. 45.

หลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบ ไม่สามารถรับฟังพยานหลักฐานที่ได้รับจากภายนอกได้²⁴ และจะมีบทบาทเพียงเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดคดีเท่านั้น

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในการดำเนินคดีอาญาในยุคปัจจุบันนี้รัฐต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตำรวจและอัยการในฐานะองค์กรของรัฐซึ่งมีความสามารถในการค้นหาความจริงอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด แต่กลับใช้อำนาจในการตรวจสอบคดีไปในทางที่เป็นการเอาเปรียบต่อผู้ถูกกล่าวหา ถึงกับมีนักกฎหมายบางท่าน²⁵ กล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มความในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาเอาไว้ว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้นหาพยานหลักฐานทั้งตำรวจหรืออัยการมักจะมีแนวโน้มเอียงที่จะค้นหาพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยเท่านั้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีได้เกิดขึ้น

2.3 เปรียบเทียบรูปแบบการตรวจสอบคดีอาญาแบบตรวจสอบข้อเท็จจริงกับแบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ

ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงขึ้นก่อนการพิจารณาของศาล มีลักษณะที่ให้อำนาจองค์กรของรัฐทุกฝ่ายมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยในชั้นเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานสามารถตรวจสอบค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ส่วนศาลก็ต้องมีความกระตือรือร้นในการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง โดยจะต้องไม่วางเฉย เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา ซึ่งจะเห็นได้ว่าระบบนี้จะมีรูปแบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่มีลักษณะถ่วงดุลอำนาจกันอย่างมาก

ซึ่งจะแตกต่างจากรูปแบบการตรวจสอบคดีอาญาในระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ ซึ่งมีลักษณะของการดำเนินคดีอาญาที่แยกหน้าที่ “การสอบสวนและฟ้องร้อง” และหน้าที่ “พิจารณาและพิพากษาคดี” ออกจากกันโดยสิ้นเชิง จึงทำให้บทบาทของศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางและให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ส่งผลให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงมีลักษณะที่ให้อำนาจคู่ความแต่ละฝ่ายเสนอพยานหลักฐาน ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาที่อีกฝ่ายได้กล่าวหา ดังนั้นลักษณะการตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนการพิจารณาคดีจะมีลักษณะการให้อำนาจแก่องค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นอย่างมาก ตำรวจและอัยการจะมีบทบาทที่สำคัญในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดี ศาลจะมีบทบาทที่น้อยมากในการ

²⁴ N. Gary Holten and Lawson L. Lamar. (1991). **The Criminal Courts: Structures, Personnel, and Procedure.** p. 24.

²⁵ Susan McKenzie and S. Kunalen. (1996). **English Legal System: Blackstone's Law Questions & Answers.** p. 101.

ค้นหาความจริงในชั้นนี้เพราะบทบาทที่ถูกกำหนดมาให้ต้องวางเฉยในการค้นหาความจริง การตรวจสอบคดีอาญาจึงมีลักษณะของการให้คู่ความโต้แย้งกันภายใต้กติกาที่ศาลเป็นผู้ควบคุม

2.4 หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญา มีอยู่ 3 หลัก คือ

- 1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)
- 2) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)
- 3) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

2.4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)

เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของทุกสังคมที่รวมตัวกันเป็นรัฐ ซึ่งการชี้ขาดตัดสินคดีความในสังคม เป็นภารกิจของผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้แทนของหัวหน้าการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมจึงเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหายที่จะฟ้องผู้กระทำความผิดต่อตนเองต่อองค์กรชี้ขาดของรัฐคือศาล การดำเนินคดีอาญาเดิมจึงปะปนกันกับการดำเนินคดีแพ่ง กล่าวคือ นอกจากผู้เสียหายจะฟ้องให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดต่อตนเองแล้วจะมีการเรียกค่าเสียหายควบคู่กันไปด้วย การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้กันระหว่างเอกชนคนหนึ่งกับเอกชนอีกคนหนึ่ง โดยมีคนกลางคือศาลเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน และโดยทั่วไปเป็นการดำเนินคดีที่มีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง²⁶

2.4.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน จะใช้ในกฎหมายอังกฤษ ซึ่งถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายในความผิดนั้นหรือไม่ บนพื้นฐานความคิดที่ว่าประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แม้ในเวลาต่อมาประเทศอังกฤษจะได้จัดตั้ง The Crow Prosecution Service ขึ้นในปี ค.ศ. 1985 เพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล โดยมีอัยการทำหน้าที่ฟ้องคดีที่ตำรวจเป็นผู้ฟ้อง และให้คำแนะนำแก่ตำรวจในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป แต่ก็ไม่ได้ทำให้กลายเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ เพียงแต่กำหนดให้มีบุคคลทำหน้าที่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นนักกฎหมายเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้การฟ้องคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง ส่วนดุลพินิจที่จะดำเนินคดีอาญา ยังคงอยู่ที่ตำรวจมากกว่า²⁷

²⁶ คณิต ณ นคร. (2549). “บทบาทศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์ 49. หน้า 49.

²⁷ John Sprack. (2200). *Emmins on Criminal Procedure* (ninth edition). pp. 57-63.

2.4.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ บนพื้นฐานที่ว่ารัฐเป็นผู้เสียหายต่อการที่มีผู้กระทำความผิดทุกคดี เพราะสังคมได้รับความเสียหาย ถือว่าเป็นการทำลายความสงบสุขของส่วนรวมรัฐจึงต้องเป็นผู้ดำเนินการในความผิดนั้นๆ ได้แก่ พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนตำรวจมีหน้าที่ในการช่วยเหลือพนักงานอัยการ ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีบางประเทศได้เปิดโอกาสให้เอกชนสามารถดำเนินการนำเสนอคดีต่อศาลได้เอง ได้แก่ กฎหมายของประเทศเยอรมนี จะอนุญาตให้เอกชนฟ้องคดีได้บางฐานความผิดที่กฎหมายกำหนด²⁸ ส่วนกฎหมายฝรั่งเศส ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเพื่อบังคับให้พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาได้²⁹

สำหรับการดำเนินคดีอาญาของไทยใช้ระบบการฟ้องคดีคู่ขนาน (Parallel prosecution) คือ ให้อำนาจทั้งเจ้าพนักงานของรัฐ และให้ราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหาย เป็นผู้กล่าวหา หรือเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้เอง ไม่ว่าจะเป็คดีความผิดประเภทใด การฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยจึงแยกพิจารณาออกเป็น 2 ระบบ คือ

- 1) ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ
- 2) ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชน³⁰

ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาเฉพาะการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ หมายถึง การฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ แต่เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการจะฟ้องคดีโดยไม่ผ่านการสอบสวนไม่ได้³¹ ดังนั้นการฟ้องคดีของพนักงานอัยการจึงต้องผ่านการสอบสวนคดีโดยพนักงานสอบสวน โดยมีข้อพิจารณาดังนี้

²⁸ Gerold Harfst, Otto A. Schmidt. (1989). **German Criminal Law: The Code of Criminal Procedure, The Youth Court. Law.** (Bavaria: difo druck). Section 374. p. 117.

²⁹ อุทัย อาทิวะช. (2548, มีนาคม). “สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส.” **บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 61 ตอนที่ 1.** หน้า 2-16.

³⁰ สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์. (2534). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์.** หน้า 25.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 120.

2.5 การดำเนินคดีและการกลั่นกรองคดีชั้นพนักงานสอบสวน

2.5.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน

การสอบสวนคดีอาญาเป็นขั้นตอนภายหลังเมื่อได้มีการกระทำความผิดแล้ว และเป็นกระบวนการขั้นต้นในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด การสอบสวนอาญาเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะใช้อำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหมดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 ได้กำหนดอำนาจพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาไว้ดังนี้ “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” จึงเห็นได้ว่าหลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนใช้หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

การทำงานของพนักงานสอบสวนมีลักษณะคล้ายคลึงกับทุกประเทศ กล่าวคือ เป็นการกระทำฝ่ายเดียวและเป็นความลับ เพราะเป็นการรวบรวมทำความเข้าใจในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงขั้นต้นในลักษณะข้อมูลดิบ โดยไม่มีการตรวจสอบจากคู่ความฝ่ายตรงข้ามคงมีแต่พยานฝ่ายผู้เสียหาย และพยานหลักฐานอื่นๆที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาตามที่เห็นสมควรและถือเป็นการลับ โดยบุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าร่วมฟัง แม้กระทั่งทนายผู้ต้องหา เว้นแต่การเข้าฟังการสอบปากคำผู้ต้องหา³²

การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ย่อมส่งผลให้พนักงานสอบสวนเกิดความเชื่อมั่นว่าพยานหลักฐานที่ตนเองรวบรวมมานั้นถูกต้องสมบูรณ์เพียงพอต่อการดำเนินคดี และสามารถพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้ ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานโดยไม่ผ่านการตรวจสอบอาศัยเพียงคำให้การของฝ่ายผู้เสียหาย และพยานแวดล้อม คำให้การของผู้ต้องหา แล้วทำความเสนอสำนวนคดีสรุปความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง เสนอพนักงานอัยการ จึงทำให้การรวบรวมพยานของพนักงานสอบสวนอาจเกิดความบกพร่อง อันส่งผลให้พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม เพื่อเพียงพอต่อการสรุปความเห็นว่าจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป

จากการศึกษาและในทางวิชาการมีความเห็นว่า ประเทศไทยยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินคดีอาญา ซึ่งบนพื้นฐานของหลักการดังกล่าวทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงานจับกุมชั้นสอบสวนและชั้นศาล ฉะนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่ใช้ยืนยันว่า

³² กุลพล พลวัน. “หลักการใช้ดุลยพินิจทางอาญาของอัยการ.” รพี 45 คณะกรรมการเนติบัญญัติ สมัยที่ 54 สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัญญัติสภา. หน้า 91.

ผู้ต้องหากระทำผิดอย่างเดี๋ยหาได้ไม่ แต่ควรจะรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย บทบัญญัติที่สนับสนุนความคิดเห็นดังกล่าวปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 (1) เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์หรือยันผู้ต้องหาหรือจำเลย มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตหรือความประพฤติอันเป็นอาฉิมของผู้ต้องหา มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

หลักการดำเนินคดีอาญาของไทยถือ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” บนพื้นฐานที่ว่า “ทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ค้นหาความจริง” ตั้งแต่ชั้นจับกุมจนถึงชั้นศาล ดังนั้น ตำรวจจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อผู้ถูกกล่าวหา เพราะในคดีอาญาใช้หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง ตำรวจจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานก่อนที่จะมีการจับกุมเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล การค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นเจ้าพนักงานต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) คือ ต้องค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง จนกว่าจะมั่นใจว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง เมื่อตำรวจเสนอความเห็นพร้อมสำนวนการสอบสวนต่ออัยการ อัยการก็จะสามารถใช้ดุลพินิจที่ถูกต้องในการฟ้องผู้ต้องหาต่อไปซึ่งจะส่งผลต่อการพิจารณาคดีของศาลด้วย

2.5.2 การกลั่นกรองคดีโดยพนักงานสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

เห็นได้ว่า การที่พนักงานสอบสวนจะทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพียงเพื่อใช้ยื่นผู้ต้องหาอย่างเดียวไม่ได้ โดยพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เนื่องจากคดีอาญาตัดสินด้วยความจริงและการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ ต้องฟังความทุกฝ่าย เพราะหากพนักงานสอบสวนเชื่อตั้งแต่ต้นว่าผู้ต้องหากระทำผิดแล้ว ก็ไม่อาจถือว่าดำเนินการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความผิด หากแต่เป็นการสอบสวนเอาผิดผู้ถูกกล่าวหาเพียงอย่างเดียว โอกาสที่บุคคลต่างๆ ไปจะตกเป็นผู้ต้องหาจึงง่ายมาก เพราะเมื่อมีผู้มาร้องทุกข์พนักงานสอบสวนก็จะรับคำร้องทุกข์ และไปจับกุม

ผู้ต้องหามาควบคุมและสอบสวนทันที โดยไม่ได้มีการสืบสวนข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในเบื้องต้นเสียก่อน กล่าวคือพนักงานสอบสวนจะเชื่อตามคำให้การของผู้เสียหายหรือผู้กล่าวหาตั้งแต่ต้นนั่นเอง ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะไม่มีหลักกฎหมายบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนอย่างน้อยเพียงใด อีกทั้งไม่มีบทบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหา เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนมักจะไม่นับพยานฝ่ายผู้ต้องหา โดยบอกปิดให้ผู้ต้องหานำพยานไปสืบในชั้นศาล ทำให้มีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาโดยไม่เป็นธรรม เว้นแต่เมื่อผู้ต้องหากล่าวอ้างผู้ใดเป็นพยาน กรณีนี้พนักงานสอบสวนต้องสอบปากคำพยานที่ผู้ต้องหาได้กล่าวอ้างไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานและพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ชั้นต้น ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย ระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 8.2 แก้ไขโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2538 นอกจากนี้ ในระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 216 วรรคสอง บัญญัติว่า "...ให้พนักงานสอบสวนสืบหาหลักฐานอันเกี่ยวแก่คดีทุกชนิดให้เต็มความสามารถเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหากัน เพื่อที่จะได้รู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด" ประกอบกับข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 วางหลักไม่ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหา ฉะนั้นจึงทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนมุ่งไปทางรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเป็นหลักสำคัญ

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายตลอดจนเหตุบรรเทาโทษที่เกี่ยวกับการกระทำและตัวของผู้ต้องหาด้วย เพราะการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรป ด้วยเหตุนี้องค์กรของรัฐทุกฝ่ายไม่ว่าศาล อัยการ และตำรวจต้องร่วมมือกันและมีความเชื่อมโยงของฝ่ายต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติ ฉะนั้นการสอบสวนจึงต้องเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา

พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมนั้นจึงมี 3 ชนิด คือ

- 1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา
- 2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- 3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา³³

³³ คณิต ณ นคร. เล่มเดิม หน้า 432.

นอกจากนี้ในการสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะกระทำการใดๆ อันเป็นการ ล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหาเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น ไม่ได้³⁴ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาผู้ต้องหาเป็นประธานในคดีมีความอิสระในการ ตัดสินใจ และเมื่อพนักงานสอบสวนถามปัญหาส่วนตัวของผู้ต้องหาแล้วต้องแจ้งข้อหาให้ทราบ³⁵ และพนักงานต้องแจ้งสิทธิที่ผู้ต้องหาจะสารหรือไม่ให้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้ พนักงานใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่าตนเองมีสิทธิ ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 134/4

ฉะนั้น พนักงานสอบสวนเมื่อต้องรับผิดชอบในการสอบสวนในคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานที่มีอยู่ในคดีนั้นๆ โดยจัดลำดับและแสวงหาพยานหลักฐานให้มากที่สุดและพยานที่ดีที่สุด อันได้แก่ ประจักษ์พยาน ซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ซึ่งจะทำให้ศาลพิพากษา ลงโทษจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถรวบรวมติดตามหาประจักษ์พยานได้ ต้องพิจารณาค้นคว้าหาพยาน พฤติการณ์เหตุแวดล้อมกรณีมาเพื่อประกอบพยานหลักฐานอื่น ซึ่งพยานแวดล้อมดังกล่าวก็มี น้ำหนักทำให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หรือในคดีอุกฉกรรจ์ การรวบรวมค้นหาพยานซึ่งเป็น ประจักษ์พยานหรือพยานแวดล้อมเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากพยานเกรงกลัวอิทธิพลผู้ต้องหา หรือพยานไม่ยอมเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีกลัวเสียเวลาไม่ยอมเป็นธุระอีกทั้งกลัวอันตราย ที่จะตามมากับตนเองและครอบครัว เหตุต่างๆ ที่มีอยู่ทำให้พนักงานสอบสวนหาพยานได้ยาก ลำบากมาก พนักงานสอบสวนคงต้องหาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการสอบสวนให้ คดีกระจ่างชัด มีน้ำหนักน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหลายคดีที่พนักงานสอบสวนรับ มอบตัวผู้ต้องหามาจากตำรวจซึ่งทำหน้าที่สืบสวน โดยผู้ต้องหารับสารภาพ พนักงานสอบสวนก็มัก ไม่ชวนขยายติดตามหาพยานหลักฐานอื่นๆ คงมีเพียงพยานบอกเล่าและคำรับสารภาพประกอบการ นำชี้ที่เกิดเหตุ และพนักงานสอบสวนก็ไม่ดำเนินการสอบสวนให้รวดเร็วเพื่อให้สามารถส่งสำนวนการ

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหาห้าม มิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจงใจให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลัง บังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น”

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือปรากฏว่าผู้ใด ซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว นามสกุล ชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ”

สอบสวนให้อัยการมีเวลาพิจารณาเพื่อหาเหตุบกพร่องหรือพยาน หลักฐานที่ไม่สมบูรณ์และพิจารณาสั่งสอบสวนเพิ่มเติม

การกั้นกรองคดีในชั้นพนักงานสอบสวน คือมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่ดี และเพียงพอก็อาจทำให้การดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และอาจส่งผลมาถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

2.6 การดำเนินคดีและการกั้นกรองคดีชั้นพนักงานอัยการ

2.6.1 การดำเนินคดีชั้นพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาลได้ จะต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน โดยกฎหมายห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน³⁶ เนื่องจากพนักงานอัยการไม่มีอำนาจเริ่มคดี รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ หรือสอบสวนคดีอาญาได้เอง ดังนั้นพนักงานอัยการจะฟ้องคดีใดได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นและสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนเสียก่อน จากนั้นพนักงานอัยการจึงใช้ดุลพินิจสั่งคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่ออัยการได้รับความเห็นจากพนักงานสอบสวนพร้อมกับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ถือว่าคดีดังกล่าวตกอยู่ในอำนาจของอัยการ อัยการมีหน้าที่พิจารณากั้นกรองพยานหลักฐานในคดีที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนว่ามีเหตุสมควรที่จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่ ดังนั้นคำสั่งของอัยการที่วินิจฉัยสำนวนการสอบสวน ถือเป็นคำสั่งในทางคดี (Law Adjudication) ซึ่งมีผลทางกฎหมาย เช่น มีคำสั่งให้งดการสอบสวน คำสั่งฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้อง เป็นต้น

ก่อนที่จะมีการสั่งคดี อัยการต้องพิจารณาจากสำนวนการสอบสวนอย่างละเอียดรอบคอบและต้องทำความเข้าใจในสำนวนการสอบสวน โดยมีรายละเอียดดังนี้³⁷

- 1) ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการสอบสวน โดยระบุวัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 2) การพิจารณาหลักฐานในสำนวนว่าเป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้หรือไม่ เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ รวมทั้งคำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน
- 3) แนวทางการดำเนินคดีจากพยานหลักฐาน คำรับสารภาพ และข้อกฎหมายจะทำให้ศาลลงโทษได้หรือไม่

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 120.

³⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 56.

4) คำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามข้อหาและบทกฎหมายใด การขอเพิ่มโทษ การขอบวกโทษต่อจากคดีอื่น และคำสั่งเกี่ยวกับของกลางในคดี รวมทั้งจะใช้วิธีเพื่อความปลอดภัยได้หรือไม่

บทบาทของอัยการนั้นกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ในการกลั่นกรองสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังนั้นหากอัยการเห็นว่าสำนวนการสอบสวนยังมีความบกพร่องอยู่ อัยการต้องดำเนินการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานให้มีความแน่นชัดขึ้น แต่เนื่องจากอำนาจในการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือสอบสวนพยานเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ดังนั้นอัยการจึงต้องดำเนินการผ่านทางพนักงานสอบสวน ซึ่งสามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ การสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม และการสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถาม³⁸

1) การสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม เพื่อที่จะทำให้อัยการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีให้ความแน่นชัดเสียก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ แม้ว่าผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพ อัยการก็ควรต้องพิจารณาพยานหลักฐานอื่นๆ ประกอบเพื่อความแน่นชัดเสียก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ ซึ่งหากพยานหลักฐานไม่แน่นชัดก็ควรสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติม

2) การสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถาม โดยหากอัยการมีความสงสัยในคดีว่าผู้ต้องหาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวนที่ดี หรือมีเหตุสงสัยว่าพยานให้การโดยไม่สมัครใจ หรือให้การขัดต่อความเป็นจริง หรือมีเหตุอื่นที่อัยการเห็นว่า การซักถามจะได้รับความชัดแจ้ง อัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดมาเพื่อซักถามก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในการสั่งคดีของอัยการต่อไป

เมื่ออัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ให้อัยการปฏิบัติดังนี้ ถ้าอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าอัยการเห็นควรสั่งฟ้องให้ออกคำสั่งฟ้อง แต่บทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้กำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ในการสั่งคดีดังกล่าวไว้ ดังนั้นอัยการจึงใช้ดุลพินิจเองโดยพิจารณาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในสำนวนว่า “มีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่” แล้วจึงจะพิจารณาต่อไปว่าพยานหลักฐานในขณะนั้นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาเพื่อให้ศาลได้พิจารณาต่อไปหรือไม่เพียงใด หากคิดว่าพยานหลักฐานเพียงพอและรับฟังได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด หากสั่งฟ้องแล้วมีโอกาสที่เป็นได้อย่างสูงที่ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้ต้องหา ก็จะมีคำสั่งฟ้อง

แต่หากกรณีที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ อัยการก็ต้องสั่งพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนเรียกพยานมาเพื่อซักถาม เมื่อยังไม่มีพยานหลักฐาน

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143(2)(ก) และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 69 ข้อ 70.

เพียงพออีก อัยการจะต้องมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาแม้ผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนก็ตาม แต่ทั้งนี้กรณีที่ยานหลักฐานยังไม่พอเพียงและเป็นที่น่าสงสัยอัยการไม่สามารถอ้าง “หลักยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้แก่ผู้ต้องหา” ได้ เพราะหลักดังกล่าวเป็นหลักที่ใช้ในกระบวนการศาล³⁹ เนื่องจากการพิจารณาคดีของศาลเป็นการวินิจฉัยว่า “จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่” แต่การพิจารณาสิ่งคดีของอัยการเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานว่ามีพอเพียงที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาลหรือไม่เท่านั้น⁴⁰ ไม่ต้องพิสูจน์ถึงขนาดที่ว่าปราศจากข้อสงสัย (proof beyond a reasonable doubt)

โดยอำนาจหน้าที่ของอัยการหากอัยการเห็นควรสั่งฟ้อง ถือว่าไม่ต้องมีการตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งฟ้องดังกล่าวอีก อัยการสามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้เลย ส่วนจะมีการตรวจสอบคดีอีกครั้งโดยศาลหรือไม่นั้น กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลในการสั่งไต่สวนมูลฟ้องได้ ซึ่งปกติแล้วศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์เพราะศาลถือว่ามีกระบวนการสอบสวนโดยองค์กระทำหน้าที่สอบสวนแล้ว และมีการถ่วงรอกอีกครั้งโดยองค์กระทำหน้าที่ฟ้องร้อง ซึ่งคดีอาญาที่ฟ้องโดยอัยการศาลใช้หลักความเชื่อใจว่าการตรวจสอบคดีในชั้นตอนสอบสวนและฟ้องร้องนั้นได้ทำมาอย่างดีแล้ว

แต่หากอัยการมีคำสั่ง “ไม่ฟ้อง” กรณีนี้จะต้องมีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอัยการอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นกรณีในกรุงเทพมหานครให้อัยการส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไม่ฟ้องไปยังผู้บัญชาการ หรือรองผู้บัญชาการ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ แต่ถ้าเป็นกรณีในต่างจังหวัดได้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นสั่งไม่ฟ้องไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อพิจารณา ซึ่งหากบุคคลดังกล่าวเห็นชอบด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการก็ถือว่า “เด็ดขาด” แต่หากบุคคลดังกล่าวมีความเห็นแย้งกับความเห็นของอัยการ กล่าวคือมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา กรณีดังกล่าวจะต้องส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด⁴¹

การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการใช้หลักการดำเนินคดีโดยใช้ดุลพินิจ โดยต้องมีการตรวจสอบความจริงในคดี อย่างมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) ซึ่งถือได้ว่าพนักงานอัยการจะเป็นผู้ถ่วงรอกสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมา

ในทางวิชาการความรับผิดชอบของพนักงานอัยการมี 4 ประการ คือ

- 1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน
- 2) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน

³⁹ กุลพล พลวัน. (2530, มิถุนายน). “ปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.” วารสารอัยการ, 10, 114. หน้า 29.

⁴⁰ กุลพล พลวัน. เล่มเดิม หน้า 29.

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 145.

3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน

4) รับผิดชอบในการเชื่อถือได้ของการสอบสวน⁴²

2.6.2 การกลั่นกรองคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ

การที่อัยการทำหน้าที่วินิจฉัยคดีว่าเห็นควรฟ้องหรือไม่ฟ้องนั้น เป็นอำนาจกึ่งตุลาการ ดังเช่น ตุลาการหรือศาลที่ต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายให้โอกาสคู่ความในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อัยการจึงต้องทำหน้าที่โดยเป็นกลางให้โอกาสทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และผู้ต้องหาในการแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ ไม่ควรเชื่อตั้งแต่ได้รับสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่พนักงานสอบสวนได้เสนอความเห็นมา กล่าวคือ อัยการต้องไม่คิดว่าตนเองเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำผิดเท่านั้น โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุก (Active Role) แสวงหาพยานหลักฐานต้องค้นหาความจริง ไม่เพียงแต่คิดว่าฟ้องแล้วให้ศาลเป็นผู้ตัดสินคดี ในการปฏิบัติงานของอัยการ มักจะกล่าวถึงเฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำผิด ปล่อยให้การแสดงสิ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลยในการพิสูจน์ข้อกล่าวหาเหมือนกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยคิดว่าเป็นโจทก์ฟ้องร้องอันเป็นการยึดอยู่ในระบบกล่าวหา จนอัยการบางคนมุ่งมั่นแต่จะทำให้จำเลยถูกพิพากษาลงโทษจำคุกมากกว่า ค้นหาความจริงว่าการกระทำดังกล่าวมีความผิดหรือมีการกระทำโดยจำเลยหรือไม่อย่างไร ซึ่งผิดกับแนวคำพิพากษาที่เคยวางหลักไว้⁴³

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้ออกระเบียบปฏิบัติให้อัยการสามารถรับคำร้องขอความเป็นธรรมจากผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม⁴⁴ นอกจากนี้ที่ประชุม นักกฎหมายทั่วโลกเกี่ยวกับกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 24-30 สิงหาคม 2507 เรื่อง “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา” ได้ลงความเห็นเห็นว่า อัยการควรให้ความสนใจต่อผู้กระทำผิดในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งต่อศักดิ์ศรีของเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์และต่อสิทธิและส่วนได้เสียของเขาด้วยเหตุนี้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงต้องให้เหมาะสมแก่แต่ละบุคคลและเพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะปรับปรุงและให้กลับเข้าสู่สังคมได้ โดย

⁴² Vgl Karl Peters, Strafprozess 2. Aufl., Karlsruhe 2966s 143.

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 791/2455 วินิจฉัยว่า “ข้าราชการเป็นอัยการว่าความแผ่นดิน ควรเข้าใจหน้าที่ว่า จะต้องรักษายุติธรรม ไม่ถือเอาเปรียบคนยาก ไม่น่าจะให้ความลำบาก ก็อย่าเกลียดให้มีขึ้น ไม่ใช่ว่าคาดหมัดตั้งมวยเป็นคู่แพ้นะกับราษฎรเขม้นขมก แต่ที่จะว่าความให้ได้จริงกระจำงปรากฏผลเปลื้องข้อสงสัยในอรรถคดี ทำดังนี้ดอกได้ชื่อว่าตรงต่อหน้าที่ราชการ...”

⁴⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 48.

อัยการย่อมต้องมีมนุษยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ในการประชันหน้ากับผู้ต้องหาในการพิจารณาความผิดในการสอบสวนและวิธีใช้ในการสอบสวนในการฟ้องร้องและขอให้ลงโทษ โดยจะต้องคุ้มครองส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องไม่เฉพาะของสังคมเท่านั้น แต่ของจำเลยด้วย

นอกจากนี้ อัยการต้องนำพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบและเป็นพยานในคดีที่รู้เห็นเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในการนำสืบต่อศาล อัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมา ถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบและเป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหา อัยการไม่ควรอ้างเป็นพยาน อัยการอาจตรวจสอบพบจากการพิจารณาอ่านสำนวนการสอบสวน ซึ่งเมื่อพบก็ไม่ควรระบุในบัญชีพยาน แต่ถ้าอัยการไม่พบระหว่างการอ่านสำนวนการสอบสวน จนกระทั่งมีคำสั่งฟ้องจำเลยต่อศาล เมื่ออัยการได้พบกับพยานเพื่อสอบถามพยานในการจะนำพยานเข้าสืบต่อศาล ถ้าอัยการรู้ว่าพยานดังกล่าวเป็นพยานที่ไม่ชอบเป็นผลร้ายต่อจำเลย อัยการควรพิจารณาตัดพยานนั้นเสีย ไม่ควรนำพยานเข้าสืบต่อศาล โดยให้จำเลยต่อสู้คดีเอง

สำหรับการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้น แม้ในคดีที่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติของสำนักงานอัยการสูงสุดนั้น อัยการสูงสุดได้ชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่เป็นผู้กระทำผิด แต่มีเหตุอันควรไม่ฟ้องมาแล้วหลายเรื่อง อีกทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่ปัจจุบันนั้น นอกจากจะไม่มียกเว้นบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดี แต่กฎหมาย⁴⁵ ยังบัญญัติให้พนักงานอัยการสามารถถอนฟ้องได้ด้วย อันแสดงให้เห็นว่าหลักการดำเนินคดีอาญาของอัยการ คือ หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ นั่นเอง⁴⁶

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 บัญญัติว่า “คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในข้อยกเว้นต่อไปนี้”

(1) ถ้าพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญา ซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว ได้ถอนฟ้องคดีนั้นไป การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(2) ถ้าพนักงานอัยการถอนคดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวไปโดยมิได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย การถอนนั้นไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(3) ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไว้แล้วได้ถอนฟ้องคดีนั้นเสีย การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว”

⁴⁶ คณิต วน นคร และสหาย ทรัพย์สุนทรกุล. เล่มเดิม หน้า 43-44.

บทที่ 3

บทบาทของศาลในการถ่วงดุลคดีในชั้นก่อนประทับฟ้องในต่างประเทศ

3.1 การถ่วงดุลคดีในระบบประเทศกฎหมายชีวิตลอร์

ระบบไต่สวน เป็นตัวอย่างของขั้นตอนการพัฒนาสังคมที่พัฒนามาจากระบบการแก้แค้นทดแทนของเอกชน โดยได้ยกเลิกวิธีการให้ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาเอง และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่แทน เปลี่ยนบทบาทของผู้พิพากษาจากการเป็นคนกลางมาเป็นผู้ทำการไต่สวนมีอำนาจสืบสวนพยานและควบคุมการไต่สวนเอง การพิจารณาคดีมิใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา แต่เป็นการต่อสู้ระหว่างจำเลยกับรัฐ การพิจารณามีได้กระทำโดยเปิดเผยและพิจารณาด้วยเอกสารมากกว่าการเบิกความ ศาลในระบบนี้จะมีบทบาทในการค้นหาความจริงมาก ในคดีอาญาบางกรณีศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน

ระบบไต่สวนเป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศในภาคพื้นยุโรป ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน เป็นระบบการพิจารณาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายชีวิตลอร์ ซึ่งให้ศาลเข้าไปมีส่วนในการไต่สวนหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญาด้วย ระบบนี้มีที่มาจากพระราชระบอบของพระในศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งพิจารณาคดีที่มีผู้กระทำผิดต่อกฎหมายศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกโดยคณะกรรมการ ผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีจึงมีเพียง 2 ฝ่าย คือ ผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน ไม่จำเป็นต้องมีคนกลาง ผู้ไต่สวนหรือผู้ทำการชำระความเป็นผู้ซักถามพยานและเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง สันตะปาปามีอำนาจเหนืออัครมุขีต่างๆ ในยุโรป จึงทำให้วิธีพิจารณาระบบนี้แพร่หลายไปในประเทศต่างๆ ในยุโรปด้วย¹

การที่กระบวนพิจารณาดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นความลับจึงก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของจำเลยได้ง่าย คล้ายกับศาล Star Chamber ของ Common Law ซึ่งมีพื้นฐานมาจากศาลไต่สวน (inquisitorial tribunal)² ภายหลังปฏิวัติฝรั่งเศสจึงเริ่มตระหนักว่า การให้รัฐเข้าไปไต่สวนค้นหาความจริง อาจจะนำไปสู่การใช้อำนาจโดยไม่ชอบ เป็นระบบจารีตนครบาลที่ไต่สวน

¹ โสภณ รัตนกร. (2545). พยาน. หน้า 3-4.

² Merryman, John Henry, Clark, David Scott. (1978). *Comparative law: Western European and Latin American Legal System cases and materials*. p. 695.

เอาจากเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด เป็นระบบที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผิดไม่ได้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ นานาประเทศในทวีปยุโรปจึงพยายามที่จะสร้างสมดุลของการถ่วงดุลเจ้าหน้าที่รัฐ อย่างเช่นมีการสร้างองค์กรอัยการขึ้นมาเป็นครั้งแรกในโลกหลังปฏิวัติฝรั่งเศสเพื่อมาสร้างความสมดุลของบทบาทเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ตำรวจ มีการสร้างระบบผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งจะมาควบคุมการฟ้องคดีของอัยการในคดีอุกฉกรรจ์ รวมทั้งมีองค์กรผู้พิพากษาซึ่งในองค์กรขณะนั้นก็ยังเป็นผู้พิพากษาสมทบซึ่งมาจากประชาชนส่วนหนึ่งด้วย เพราะการจะทำให้ระบบนี้สามารถนำไปสู่ความยุติธรรมและความเสมอภาคได้ ก็คือการให้หน่วยงานภาครัฐซึ่งมีอยู่หลากหลายนั้นอยู่ภายใต้หลักการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างกันที่เหมาะสม (Check and Balace)³

กระบวนการดำเนินคดีอาญาในระบบซีวิลลอว์ แบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนคือ การสืบสวน การตรวจสอบ และการพิจารณาคดี การสืบสวนจะอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการผู้ซึ่งมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบเป็นขั้นตอนเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่กระทำเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เปิดเผย examining judge จะควบคุมลักษณะและขอบเขตของกระบวนการนี้ รับหน้าที่ในการสืบสวนข้อเท็จจริงทั้งหมด และเตรียมบันทึกสำนวนอย่างสมบูรณ์เพื่อว่าเมื่อขั้นตอนการตรวจสอบเสร็จสิ้นลง พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีทั้งหมดจะถูกรวบรวมอยู่ในสำนวน หาก examining judge สรุปว่ามีการกระทำความผิดอาญาและผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง คดีก็จะเข้าสู่การพิจารณา หากพิจารณาว่าไม่มีการกระทำความผิดอาญา หรือมีการกระทำผิดอาญา แต่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้กระทำก็จะไม่ส่งคดีเข้าสู่การพิจารณา⁴

กฎหมายระบบซีวิลลอว์ ศาลจึงมีบทบาทหลักในการค้นหาความจริงในลักษณะบทบาทเชิงรุก ควบคุมกระบวนการพิจารณาเป็นหลัก ศาลจะไม่ถูกจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาล ศาลเป็นผู้สืบพยาน ซักถามพยาน และมีอำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้แม้คู่ความมิได้นำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนความของศาล ส่วนคู่ความเป็นเพียงผู้ช่วยนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อให้มีข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกประเด็น กฎหมายได้บัญญัติโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้ศาลสามารถใช้อำนาจตรวจสอบถ่วงดุลการฟ้องของพนักงานอัยการ โดยผู้เขียนศึกษาจากประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ ดังนี้

³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. เล่มเดิม หน้า 33.

⁴ Merry man'John Henry, Clark,David Scott. (1978). **Comparative law: Western European and Latin American Legal Sistem Cases and Materials.** pp. 696-697.

3.1.1 ประเทศเยอรมนี

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน (Stpo) ได้แบ่งแยกกระบวนการพิจารณาคดีอาญาออกเป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ⁵

1) กระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวน (Vorverfahren) ในกระบวนการพิจารณาชั้นนี้มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ โดยค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำ ความผิด โดยพนักงานอัยการเอง หรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสืบสวนสอบสวน แทนได้ การสืบสวนสอบสวนยุติลง โดยการที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจ ซึ่งอาจจะเป็นการยื่นฟ้อง หรือยุติคดี

2) กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren)⁶ ในกระบวนการพิจารณาชั้นดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษา กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเริ่มต้นหลังจากที่ได้มีการยื่นคำฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดี และยังคงดำเนินอยู่ก่อนที่ศาลที่มีอำนาจชำระคดีดังกล่าวจะได้มีคำสั่งประทับฟ้องในกระบวนการพิจารณาชั้นดังกล่าวจะมีการส่งคำฟ้องไปยังผู้ถูกกล่าวหา (Augeschuldigter) เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้คัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้อง รวมตลอดทั้งการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตน บทบาทหลักของกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอยู่ในแง่ของการตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่ โดยบทบาทดังกล่าวนี้ดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่เป็นอิสระ ซึ่งจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น นอกจากนี้ความสำคัญของกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังอยู่ที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีโอกาสหลังจากที่ได้รับแจ้งถึงคำฟ้องที่จะยื่นบัญชีระบุพยาน (Beweisantraege) และข้อคัดค้านอื่นๆ (Einwendungen) เพื่อใช้ในการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องด้วย กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องสิ้นสุดลงโดยการที่ศาลที่มีอำนาจชำระคดีมีคำสั่ง

(1) คำสั่งประทับฟ้อง กล่าวคือ เมื่อคดีมีมูลว่าผู้ถูกกล่าวหาต้องสงสัยอย่างเพียงพอ (hinreichend Verdächtig) ว่าได้กระทำความผิดอาญา⁷ หรือ

(2) คำสั่งไม่ประทับฟ้อง⁸

3) กระบวนการพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี (Im Hauptverfahren) เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง

⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์วัฒน์. (2551, มกราคม-เมษายน). “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” *ดุลพินิจ*. หน้า 189-196.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 199-211.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 203.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 204.

การฟ้องคดีอาญากระทำโดยเจ้าหน้าที่อัยการโดยตำแหน่ง (ex officio) ในนามองค์กรของรัฐ โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้เสียหายจะร้องขอให้ลงโทษหรือไม่ กระบวนการทางอาญาของเยอรมันเป็นเรื่องของรัฐและองค์กรที่ดำเนินคดี โดยเฉพาะในกรณีที่ปัจเจกชนร้องขอให้ลงโทษนั้นเป็นข้อยกเว้น โดยจำกัดเฉพาะบางความผิด เช่น เจตนาหรือประมาทก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายหรือทรัพย์สิน⁹

การยื่นฟ้องคดีอาญากระทำโดยสำนักงานอัยการของรัฐ (The public prosecution office)¹⁰ การสอบสวนจะมีองค์กรอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินการ เป็นการสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานซึ่งขาดว่ามีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาหรือไม่ รวมทั้งหาพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาด้วย โดยมีตำรวจและผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้ช่วยในการสอบสวนเมื่อการสอบสวนเสร็จ สำนักงานอัยการจะพิจารณาว่าการสอบสวนนั้นเพียงพอสำหรับการที่จะยื่นฟ้องหรือไม่ ถ้าจากการสอบสวนเห็นว่ามีเหตุสมควรสั่งฟ้อง สำนักงานอัยการก็จะยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ¹¹ ในคำฟ้องต้องระบุเนื้อหาสาระที่ฟ้องรวมทั้งระบุพยานด้วย¹² นอกจากนี้ พนักงานอัยการต้องส่งสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องด้วย เพื่อประโยชน์ในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 199

ระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริงของศาลเป็นอย่างมาก โดยการให้อำนาจศาลในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีด้วยตนเอง (Inquisition principle)¹³ ซึ่งมีลักษณะการค้นหาความจริงที่มีลักษณะเหมือนกันกับการพิจารณาอาญาในระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส โดยแต่เดิมนั้นระบบการตรวจสอบคดีก่อนการพิจารณาของประเทศเยอรมนีมีองค์กรศาลทำหน้าที่ตรวจสอบคดีต่างหากจากศาลที่พิจารณาคดี เมื่อศาลพิจารณาฟ้องของอัยการแล้วเห็นว่าคดีมีมูลพอที่ศาลที่พิจารณาคดีจะรับฟ้องได้ คดีจะถูกส่งให้แก่ศาลที่มีอำนาจเพื่อพิจารณา กล่าวคือมีผู้พิพากษาได้ส่วนคอยทำหน้าที่ตรวจสอบคดีแยกต่างหากออกจากศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดี แต่ปัจจุบันนี้ระบบการตรวจสอบคดีก่อนการพิจารณาของประเทศเยอรมนีมี

⁹ ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน, มาตรา 223, 230, 242, และมาตรา 247.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 152.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 169 a และ 170(1).

¹² เดชอุดม ชุนนะสิทธิ์. (2549). รายงานการเก็บข้อมูลการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา หัวข้อเรื่อง “การเปิดเผยพยานที่ไม่ใช่บุคคลอย่างบังคับในประเทศที่ใช้ระบบ ซีวิตลอร์ ศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น.” หน้า 10, 20.

¹³ Howard D Fisher. (2002). *The German Legal System and Legal Language* (3rd Edition). pp. 175.

ลักษณะที่แตกต่างออกไปจากอดีตอย่างมาก ระบบการตรวจสอบคดีโดยผู้พิพากษาได้ส่วนได้ถูกยกเลิกไป และใช้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว

3.1.1.1 แนวความคิดของการกลั่นกรองคดี

ประเทศเยอรมนีให้อำนาจอัยการในการตรวจสอบคดีในชั้นก่อนฟ้องอย่างมาก อัยการถือว่ามิบทบาทสำคัญในการสอบสวนหาความจริงในคดี เพราะอัยการของประเทศเยอรมนีถือว่ามีความเป็นภาวะวิสัยเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น อัยการจะค้นหาพยานหลักฐาน และรวบรวมหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดี และผลร้ายต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา¹⁴ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายได้บัญญัติวิธีการตามอำนาจของอัยการ โดยองค์กรอื่นอยู่ โดยระหว่างที่อัยการทำการสอบสวนหาอัยการเห็นว่าจะต้องมีการออกหมายจับ หมายค้น และหมายยึด อัยการจะต้องขอให้ศาลเป็นผู้ออกหมายดังกล่าวแทน ซึ่งเป็นรูปแบบการตรวจสอบคดีขั้นต้นโดยองค์กรตุลาการและเป็นไปตามหลักการถ่วงดุลอำนาจขององค์กรซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษา¹⁵

เมื่ออัยการได้สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดและมีพยานหลักฐานต่างๆ สามารถพิสูจน์ความผิดได้ อัยการจะจัดทำคำฟ้อง (Klage) พร้อมแนบสำนวนการสอบสวนที่ประกอบด้วยเอกสารต่างๆ ที่สนับสนุนคำฟ้องเพื่อฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลที่มีเขตอำนาจ จึงทำให้หน้าที่ในการตรวจสอบคดีก่อนการพิจารณาคดีอยู่ภายใต้อำนาจของศาล โดยศาลจะทำหน้าที่ตรวจสอบและกลั่นกรองคดีที่อัยการนำมาฟ้องโดยพิจารณาจากคำฟ้อง และสำนวนการสอบสวนของตำรวจและอัยการ เพื่อวินิจฉัยว่าคดีที่นำมาฟ้องต่อศาลนั้นสมควรที่ศาลจะประทับฟ้องเพื่อพิจารณาต่อไปหรือไม่

3.1.1.2 เครื่องมือกลั่นกรองคดีที่ทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง

เครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่าคำฟ้องของอัยการที่ยื่นฟ้องยังศาลมีมูลคดีที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดคือ คำฟ้องและสำนวนการสอบสวน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีกำหนดไว้ว่า คำฟ้องที่จะยื่นต่อศาลนั้นจะต้องระบุชื่อผู้ถูกฟ้อง ชื่อหา เวลา สถานที่ สิ่งที่สำคัญในการกระทำความผิด อีกทั้งจะต้องระบุพยานหลักฐานและสรุปสำนวนการสอบสวนที่สนับสนุนว่าผู้ถูกฟ้องได้กระทำความผิดตามข้อหาที่ฟ้อง¹⁶

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้องจากอัยการแล้ว ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนที่ประกอบด้วยเอกสารต่างๆ โดยกฎหมายให้อิสรระ

¹⁴ Anke Freckmann and Thomas Wegerich. (1999). **The German Legal System.** p. 204.

¹⁵ Ibid. p. 191.

¹⁶ The German Code of Criminal Procedure. Art. 200.

แก่ศาลในการมีคำสั่งใดๆ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้คำร้องของอัยการที่ปรากฏอยู่ในคำฟ้อง¹⁷ ศาลสามารถเปลี่ยนข้อหาที่อัยการฟ้องหากเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ศาลได้รับจากการตรวจสอบคดีแตกต่างจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามคำร้อง (motion) ของอัยการ ตัวอย่างเช่นในคดี Dr. Ulrich Brach (Dr. Brach) ซึ่งในศาลได้ตรวจสอบคดีแล้วเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นความผิดฐานฆาตกรรมไม่ใช่ฐานทำร้ายร่างกาย (ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา) ตามที่อัยการฟ้อง โดยศาลได้รับมอบอำนาจที่จะยื่นยันทฤษฎีและข้อเท็จจริงในคดีตามความคิดเห็นของตนที่จะประทับฟ้องในข้อหาฆาตกรรม¹⁸ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับคำฟ้องที่อัยการได้ยื่นฟ้อง

ตัวอย่าง คำฟ้องของอัยการในคดี Dr. Brach ที่ยื่นฟ้องต่อศาล (District Court) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹⁹

(1) วัตถุประสงค์ของคำฟ้องโดยโจทก์ (อัยการ) ยื่นคำฟ้องนี้เพื่อให้ศาลเปิดการพิจารณา (Hauptverfahren) ในข้อหาที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด ซึ่งในคดีนี้ขอให้ศาลพิจารณาคดีที่มีโทษร้ายแรง หรือ serious crime (Schwurgericht)

(2) ชื่อและรายละเอียดของผู้ถูกฟ้อง คำฟ้องจะกล่าวถึงชื่อ วัน เดือน ปีเกิดของผู้ถูกฟ้อง ที่อยู่ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพ ตลอดจนวันที่ผู้ถูกฟ้องถูกจับ และวันที่ได้รับการปล่อยตัว

(3) ข้อกล่าวหา โดยคำฟ้องต้องบรรยายรายละเอียดของการกระทำโดยย่อ ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งในคดี Dr. Brach อัยการได้บรรยายฟ้องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัน และเวลาของการกระทำความผิด สถานที่กระทำความผิด ข้อเท็จจริงที่ทำให้ต้องกระทำ ความผิด ซึ่งในคดีดังกล่าวมีข้อเท็จจริงว่า Dr. Brach ได้ใช้อาวุธปืนซึ่งเตรียมมายิงชู้ Master Book-binder Raimund Suk (Suk) จำนวน 2 นัด และยิงไปที่นาย Suk อีกจำนวน 3 นัด ส่งผลให้นาย Suk ถึงแก่ความตาย ซึ่งมีมูลเหตุมาจากการที่ Dr. Brach ได้รับคำบอกเล่าจากลูกสาวและเพื่อนร่วมห้องเรียนว่าลูกชาย Suk กระทำการล่วงละเมิด (molest) โดยการแสดงอวัยวะสืบพันธุ์ของตนเองให้เด็กทั้งสองดู โดยคำฟ้องกล่าวถึงเหตุที่ Dr. Brach ได้ใช้อาวุธปืนยิงนาย Suk นั้นเพียงเพื่อต้องการทำร้ายเพื่อป้องกันไม่ให้ นาย Suk หลบหนี โดย Dr. Brach มีเจตนายิงไปที่เท้าของนาย Suk ซึ่งจากความประมาททำให้กระสุนถูกบริเวณท้อง และทำให้นาย Suk ถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากบาดแผลที่ถูกกระสุนปืนยิง

¹⁷ The German Code of Criminal Procedure. Art. 206.

¹⁸ John H. Langftein. (1977). **Comparative Criminal Procedure: Germany.** p. 9, see also The German Code of Criminal Procedure. At. 207 (II) (3).

¹⁹ Ibid. pp. 4-7.

(4) การปรับบทความผิด ในคดีของ Dr. Brach อัยการบรรยายฟ้องว่า Dr. Brach มีเจตนาที่จะทำร้ายร่างกายผู้อื่นด้วยอาวุธปืน ซึ่งจากความสะเพร่าดังกล่าวมีผลทำให้ผู้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตาย

(5) โทษตามกฎหมายที่ผู้กระทำจะต้องรับผิด ซึ่งในคดีของ Dr. Brach อัยการฟ้องผู้กระทำความผิดตาม มาตรา 223, 223a, 228 ของประมวลกฎหมายอาญา

(6) พยานหลักฐาน คำฟ้องจะต้องประกอบไปด้วยเอกสารต่างๆ นอกเหนือจากคำฟ้อง เช่น เอกสารข้อมูลหรือสำนวนการสอบสวนทั้งหมดทั้งของตำรวจและอัยการ ตลอดจนภาพร่าง รูปภาพ ของสถานที่เกิดเหตุ พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ และของกลางที่ใช้ในการกระทำความผิด เช่น ปืนและลูกกระสุน

(7) คำรับสารภาพของผู้ถูกฟ้อง ซึ่งต้องบรรยายถึงการกระทำของผู้ถูกฟ้องและผู้ถูกฟ้องรับสารภาพในความผิดที่ได้กระทำ

(8) รายละเอียดของผู้ถูกฟ้อง ซึ่งต้องบรรยายถึงประวัติ และภูมิหลังของผู้ถูกฟ้อง

(9) บรรยายรายละเอียดการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ของการกระทำความผิดตั้งแต่เริ่มต้นจนการกระทำความผิดสำเร็จ

การตรวจสอบคดีของศาลก่อนประทับฟ้องในประเทศเยอรมนีเป็นระบบที่ไม่มีศาลทำหน้าที่ตรวจสอบคดีไว้โดยเฉพาะ อย่างเช่น ของประเทศฝรั่งเศส หรืออเมริกา ดังนั้น ระบบการฟ้องคดีอาญาของประเทศเยอรมนีจึงให้ความสำคัญกับคำฟ้องเป็นอย่างมากเพื่อที่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคดีจะได้พิจารณาว่าคดีของโจทก์ที่นำมาฟ้องนั้นมีมูลคดีหรือข้อเท็จจริงที่จะเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ คำฟ้องจึงต้องมีรายละเอียดของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพอสมควรพอที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง อีกทั้งจะต้องแนบสำนวนการสอบสวนของตำรวจและอัยการเป็นเอกสารประกอบคำฟ้องอีกด้วย

3.1.1.3 ลักษณะของคำฟ้องในคดีอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 200 ว่า คำฟ้องในคดีอาญาจะต้องบรรยายรายละเอียดดังนี้

คำฟ้องต้องระบุถึงการกระทำที่ผู้ถูกฟ้องถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดรวมถึงเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการกระทำความผิดหลายๆ การกระทำก็ต้องบรรยายให้เห็นถึงการกระทำความผิดแต่ละการกระทำที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน เวลาในการกระทำความผิดจะต้องระบุอย่างน้อยที่สุดก็คือช่วงเวลาที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น

การให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวบุคคลของผู้ถูกฟ้องต้องชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้การฟ้องผิดตัวเกิดขึ้นไม่ได้และในกรณีที่สามารระบุถึงผู้ถูกฟ้องได้จะต้องระบุถึงชื่อสกุล ชื่อตัว

นามสกุลเดิมของหญิงที่ใช้ก่อนแต่งงาน (กรณีหญิงที่แต่งงานแล้วเป็นผู้ถูกฟ้อง) อาชีพ ที่อยู่ สถานภาพการสมรส วันเดือนปีเกิด สถานที่เกิด และสัญชาติของผู้ถูกฟ้อง ในกรณีที่ผู้ถูกฟ้องเป็นผู้เยาว์ต้องระบุชื่อและที่อยู่ของผู้แทน โดยชอบธรรมรวมถึงชื่อของทนายจำเลยด้วย

ในคำฟ้องต้องระบุถึงองค์ประกอบความผิดตามกฎหมายไว้ องค์ประกอบความผิดทั้งใน ส่วนขององค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในจะต้องปรับให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การบรรยายถึงการกระทำความผิดจะบรรยายอย่างกระชับ เพราะเพียงเพื่อที่จะบอกหัวเรื่องในการ สืบพยานเท่านั้น ส่วนรายละเอียดของเหตุการณ์จะไปอยู่ในส่วนของผลของการสืบสวนสอบสวนที่ สำคัญ

ในส่วนที่สองของคำฟ้องระบุถึงผลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนที่สำคัญ รวมทั้ง ข้อเท็จจริงที่จะมีผลในทางกฎหมายต่อตัวผู้กระทำความผิด ปัญหาว่าผลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนที่ สำคัญเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องระบุหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับว่าคำฟ้องได้ยื่นต่อศาลไหนหากเป็นคำฟ้อง ที่ยื่นต่อผู้พิพากษานายเดี่ยว (ศาลแขวง) หรือศาลเด็ก (มาตรา 39JGG) ก็ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ก็ได้ การระบุถึงผลของการสืบสวนสอบสวนดังกล่าวจะทำให้ผู้ที่ถูกฟ้อง ทนายจำเลยและศาล ได้รับ ทราบเกี่ยวกับสภาพของข้อเท็จจริงในคดี การใช้ดุลพินิจซึ่งนำหลักพยานหลักฐานและทุกๆ ข้อเท็จจริงที่สำคัญอื่นๆ แต่การทำคำวินิจฉัย การระบุผลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนที่สำคัญที่ไม่ สมบูรณ์ปกติแล้วไม่ถือว่าทำให้คำฟ้องไม่มีผลในทางกฎหมายและไม่ได้มีผลต่อความสมบูรณ์ต่อ คำสั่งประทับฟ้อง

มาตรา 200 แสดงให้เห็นถึงภารกิจและโครงสร้างของคำฟ้อง (Funktion und Aufbau der Anklageschrift) มาตรา 200 มีไว้เพื่อที่จะทำให้ผู้ที่ถูกฟ้องรู้ถึงข้อกล่าวหาที่กล่าวหาตน (ภารกิจใน การให้ข้อมูลข่าวสาร) (Informationsfunktion) และในขณะเดียวกันคำฟ้องก็เป็นการแสดงให้เห็นถึง เนื้อหาของคดีที่ศาลจะต้องวินิจฉัยทั้งในแง่ข้อเท็จจริงแห่งคดีและในแง่ของตัวจำเลย (ภารกิจในการ กำหนดขอบเขตของศาล) (Umgrenzungsfunktion)

จากหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและเยอรมันข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่ต้อง บรรยายรายละเอียดต่างๆ ในคำฟ้องนั้นก็เพื่อที่จะให้จำเลยรู้ว่าตนเองถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด อะไร เพื่อที่จำเลยจะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง (ภารกิจในการให้ข้อมูลข่าวสาร) และใน ขณะเดียวกันเนื้อหาในคำฟ้องก็จะช่วยให้ศาลสามารถที่จะรู้ว่าศาลจะต้องค้นหาความจริงในเรื่อง อะไร และจะต้องมีคำวินิจฉัยคดีในเรื่องอะไร (ภารกิจในการกำหนดขอบเขตของศาล)²⁰

นอกจากนี้ คำฟ้องคดีอาญาของเยอรมนี จะมีการอ้างถึงความผิดและบทมาตราที่ผู้ฟ้อง เห็นว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยดังกล่าวข้างต้น เป็นความผิดทางอาญา

²⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2552). รวมคำพิพากษาศาลฎีกา ส่งเสริมตุลาการ เล่ม 1. หน้า 12-17

ฐานใดหรือตรงกับบทมาตราใดของกฎหมาย และจะมีการกล่าวถึงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นข้อแตกต่างประการสำคัญของคำฟ้องคดีอาญาของเยอรมนีกับคำฟ้องคดีอาญาของ ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะคำฟ้องในคดีอาญาของเยอรมนีจะมีการเปิดเผยอย่าง สมบูรณ์ถึงคดีที่กล่าวหาตลอดจนพยานหลักฐานทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่อัยการ จะต้องทำการสอบถามในชั้นพิจารณา หรือพยานหลักฐานอื่นที่อัยการได้ทำการสอบถามแล้ว จะ ปรากฏอยู่ในรายชื่อของพยานหลักฐานในคำฟ้องด้วยกันทั้งสิ้น ในทางตรงข้าม คำฟ้องของประเทศ กลุ่ม คอมมอนลอว์จะมีการเปิดเผยในส่วนนี้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้²¹ นอกจากนี้คำฟ้องใน คดีอาญาของเยอรมนีจะต้องปรากฏถึงผลของการสอบสวน (Ermittlungsergebnis) เว้นแต่ในกรณีที่ มีการกล่าวหาต่อผู้พิพากษานายเดี่ยว อาจไม่ต้องมีก็ได้ ในตอนท้ายของคำฟ้องจะมีการลงลายมือชื่อ โดยอัยการ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าคำฟ้องในคดีอาญาของเยอรมนีมีความแตกต่างจากคำ ฟ้องของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอยู่หลายประการ กล่าวคือ ประการแรก ลักษณะการฟ้องใน คดีอาญาของเยอรมนีไม่มีการกำหนดว่าจะต้องมีการแยกฟ้องในลักษณะเป็นกระบวนความผิด (count) เหมือนอย่างประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์ หากแต่จะฟ้องในลักษณะการกระทำความผิดตาม ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ประการที่สอง คำฟ้องในคดีอาญาของเยอรมนีจะมีการเปิดเผยถึงข้อเท็จจริง ในคดีมากกว่าคำฟ้องของประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับประวัติชีวิต ของจำเลย ตลอดจนพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีทั้งที่ได้ทำการสอบถามแล้ว และสอบถามใน ชั้นพิจารณาจะปรากฏในรายชื่อพยานในคำฟ้องทั้งสิ้น และประการสุดท้าย คำฟ้องคดีอาญาของ เยอรมัน จะมีการกล่าวถึงผลของการสอบสวนในชั้นสอบสวนอยู่ในคำฟ้องด้วย

3.1.1.4 บทบาทของศาลในการตรวจคำฟ้อง

ในประเทศเยอรมนีนั้น ไม่อนุญาตให้พนักงานตำรวจนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยตรง จึง ต้องมีการกลั่นกรองในชั้นหนึ่งก่อน บทบาทของพนักงานอัยการจึงสำคัญมาก มีบทบาทนำไปสู่ การไต่สวนในชั้นก่อนศาลพิจารณา พนักงานอัยการไม่ใช่คู่กรณีแต่เป็นผู้สนับสนุนประชาชนทำ การค้นหาความจริงด้วยตนเอง

พนักงานอัยการของเยอรมนีนั้นอยู่ภายใต้หลักการต้องฟ้องคดีต่อศาล อันเป็น หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย โดยบังคับให้มีการฟ้องคดีเมื่อปรากฏว่ามีพยานหลักฐานพอ

²¹ John H. Langbein. Op.cit. p. 10.

ฟ้องและพยานหลักฐานนั้นอาจนำมาใช้ลงโทษผู้ถูกกล่าวหาได้ อัยการทำหน้าที่เสมือนกึ่งตุลาการ (Quasi-judicial) สามารถทำการสืบสวนได้อย่างอิสระ²²

ในประเทศเยอรมนีการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) เป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาตำรวจมีหน้าที่คิดตามการกระทำความคิดอาญาและกระทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้า เป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่การเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อไป การวินิจฉัยสั่งคดี พนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเองทั้งสิ้น กระบวนการนี้เรียกว่า การไต่สวนเบื้องต้น (Gerichtliche Voruntersuchung)²³ พนักงานอัยการและผู้พิพากษามีฐานะเท่าเทียมกันทุกประการ การทำงานเน้นหนักไปในทางหลักการค้นหาความจริงและพิพากษา ตามความจริงที่ค้นพบซึ่งในการค้นหาความจริง ผู้พิพากษาจะต้องเข้าร่วมมีบทบาทในการตัดสินใจ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ผู้พิพากษา เนื่องจากได้รับการพิจารณาไต่ตรงโดยผู้พิพากษาที่มีความเป็นมืออาชีพและดำเนินกระบวนการอย่างมีเหตุผล

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากประเทศเยอรมนีใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย พนักงานอัยการจึงเป็นผู้มีหน้าที่อย่างกว้างขวางในการนำคดีขึ้นสู่ศาล ศาลถือเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งมีอำนาจค้นหาความจริงได้ทุกวิถีทาง ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้ตรวจสอบกลั่นกรองคดีซึ่งพนักงานอัยการสรุปสำนวนคำฟ้องนำเสนอให้ศาลเป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการดำเนินคดี

3.1.2 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสแบ่งระดับความผิดทางอาญาออกเป็น 3 ประเภท ตามความหนักเบาของโทษ คือ (1) ความผิดประเภท *contravention* คือความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงมีอัตราโทษเพียงปรับหรือจำคุกสัปดาห์บางอย่างของจำเลย ความผิดประเภทนี้ไม่มีโทษจำคุก (2) ความผิดประเภท *délict* คือความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน จนถึงโทษจำคุกสูงสุด 10 ปี (3) ความผิดประเภท *crime* คือความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต

ศาลที่พิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสมีอยู่ 2 ส่วนคือ (1) ศาลไต่สวน (jurisdiction d'Instruction) และ (2) ศาลตัดสินคดี (jurisdiction de jugement)

ศาลไต่สวน (jurisdiction d'Instruction) ของประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) ศาลไต่สวนชั้นที่หนึ่ง (The First Degree Investigating Jurisdiction) มีผู้พิพากษาไต่สวน (examining magistrate) ทำหน้าที่ไต่สวนคดี

²² รุ่งรวี โท้วประดิษฐ์. (2543). บทบาทของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำความผิดอาญา. หน้า 28.

²³ John H. Langbein, Ibid. p. 17.

2) ศาลไต่สวนชั้นที่สอง (The Second Degree Investigating Jurisdiction) มีผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะ (Indicting Chamber) จำนวน 1 คน ทำหน้าที่ไต่สวน และมีผู้พิพากษา (counselors) ทำหน้าที่คอยให้การช่วยเหลือผู้พิพากษา กรณีจำเป็นอีกจำนวน 2 คน

อำนาจหน้าที่ของศาลไต่สวนคือมีหน้าที่จะทำการสอบสวน (investigate) เพื่อพิจารณาพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาฟ้องต่อศาลนั้นว่ามีเพียงพอที่จะนำคดีไปสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลหรือไม่ ซึ่งเสมือนเป็นการตรวจสอบคดีอาญาที่อัยการ (prosecuting attorney) ยื่นฟ้องผู้กระทำความผิดมายังศาล

ศาลตัดสินคดี (jurisdiction de jugement) มีหน้าที่พิจารณาและพิพากษาคดีโดยประเทศฝรั่งเศสแบ่งศาลตัดสินคดีออกเป็น 3 ศาลตามระดับของคดีอาญา (three grades of criminal offence) คือ

1) ศาล Tribunal de Police เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีประเภท contriventions ประกอบไปด้วย ผู้พิพากษา 1 คน เป็นองค์คณะ

2) ศาล Tribunal correctional เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีประเภท délit ประกอบไปด้วย ผู้พิพากษา 3 คนเป็นองค์คณะ มีอำนาจพิจารณาคดี (แต่ในบางกรณีมีผู้พิพากษา 1 คน)

3) ศาล Cour d'assises เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีประเภท crime ประกอบไปด้วย ผู้พิพากษา 3 คน และลูกขุนอีก 9 คน เป็นองค์คณะ

บทบาทของผู้พิพากษาในศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีจะมีความแตกต่างกันออกไป ผู้พิพากษาศาล Tribunal de Police ผู้เป็นเจ้าของสำนวนจะพิจารณาสำนวนคดีเพื่อประกอบการพิจารณาคดีด้วยตนเอง แต่หากคดีใดที่เร่งด่วนผู้พิพากษาอาจจะมอบหมายให้อัยการเป็นผู้นำการพิจารณาข้อเท็จจริงในสำนวนคดีแทนได้ สำหรับศาล Tribunal correctional ผู้พิพากษาส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยมีเวลาวิเคราะห์สำนวนเท่าใดนัก ผู้พิพากษามักจะใช้วิธีการพิจารณาจากพยานเอกสารที่สำคัญ (key documents) เพื่อให้ได้ความจริงในคดี ส่วนผู้พิพากษาศาล Cour d'assises มีหน้าที่ตรวจสอบสำนวน พยานหลักฐาน อีกทั้งสามารถสอบถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหาได้ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทหลักของผู้พิพากษา²⁴ นอกจากนี้จะมีหน้าที่หลักในการพิจารณาคดีแล้วยังมีหน้าที่อบรมลูกขุนด้วย เพราะการพิจารณาคดีในศาล Cour d'assises นี้ยังมีการใช้ระบบลูกขุนอยู่

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลตัดสินคดีของประเทศฝรั่งเศสนั้น ยังใช้ระบบลูกขุนอยู่ โดยศาล Cour d'assises ซึ่งเป็นศาลอาญาแผนกหนึ่งที่อยู่ศาลจังหวัด หรือแผนกหนึ่งในศาลอาญาชั้นอุทธรณ์ และเป็นเพียงศาลเดียวในประเทศฝรั่งเศสที่ใช้ระบบลูกขุน โดยมีผู้

²⁴ John Bell. *French Legal Culture*. p. 140.

พิพากษาอาชึ่งนั่งพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับคณะลูกขุน ลูกขุนและผู้พิพากษาอาชึ่งมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและพิพากษาลงโทษจำเลยได้²⁵ ประชาชนชาวฝรั่งเศสที่มีอายุตั้งแต่ 23 ปีขึ้นไป ผู้มีสิทธิได้รับการคัดเลือกให้เป็นลูกขุนจะต้องสามารถอ่านและเขียนภาษาฝรั่งเศสได้ และเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (civic rights)²⁶

การที่ประเทศฝรั่งเศสยังคงยึดหลักระบบลูกขุนอยู่นั้นอันเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่า “ไม่มีอำนาจใดที่จะมาเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของประชาชนได้เว้นแต่การกระทำหรือการตัดสินนั้นมีชอบด้วยกฎหมาย” ดังนั้น คำวินิจฉัยของคณะลูกขุนในศาล Cour d’assises จึงไม่สามารถอุทธรณ์ต่อไปอีกได้ ถือเป็นศาลสุดท้ายในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีความผิดขั้น crime

ส่วนบทบาทของศาลในประเทศเยอรมนีมีลักษณะเหมือนบทบาทของศาลในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งกำหนดให้ศาลมีบทบาทอย่างสูงในการค้นหาความจริง ศาลถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาคดีอาญา ส่วนคู่ความนั้นเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงเท่านั้น ศาลจะทำหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดี การไต่สวนผู้ถูกกล่าวหา และทำหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐาน²⁷ ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการให้ได้มาซึ่งความจริงทั้งหมดของคดีและมีอำนาจค้นหาพยานหลักฐานที่สำคัญเพื่อให้ได้มาเพื่อประโยชน์ในการตัดสินคดี²⁸ โดยจะไม่พิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่โจทก์หรือจำเลยเสนอเท่านั้น ผู้พิพากษาสามารถค้นหาความจริง (facts of the case) ได้ทั้งจากภายใน (internal) และภายนอก (external) ของคดีที่ฟ้องร้อง²⁹ ซึ่งจะต่างจากระบบการค้นหาความจริงในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนที่ศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางโดยการพิจารณาพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำเสนอเท่านั้น

การที่ศาลทั้งในประเทศเยอรมนีและฝรั่งเศสมีบทบาทหน้าที่ในการค้นหาความจริงอย่างกว้างขวางนั้นมาจาก “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (Public Prosecution) ซึ่งทั้งศาล อัยการ และตำรวจต่างเป็นเจ้าพนักงานแห่งรัฐและต่างกระทำในนามของรัฐ จึงไม่อาจเป็นคู่ต่อสู้ของผู้ถูกกล่าวหา หากแต่การเป็นเจ้าพนักงานแห่งรัฐทำให้มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นที่จะค้นหาให้ได้ความจริง โดยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายโดยเฉพาะศาลจะวางเฉยไม่ได้ แต่จะต้องมีบทบาทสำคัญในการค้นหาให้ได้ความจริง เพราะศาลอยู่ในฐานะเป็นผู้ตรวจสอบ³⁰

²⁵ Andrew West. (1992). **The French Legal System.** p. 236.

²⁶ Ibid. p. 236.

²⁷ The German Code of Criminal Procedure, Art. 238.

²⁸ The German Code of Criminal Procedure, At. 244 (2).

²⁹ Nigel G. Foster. (1993). **German Law & Legal System.** p. 185.

³⁰ ซาดิ ชัยเดชสุริยะ และฉวีวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2541). “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา:

3.1.2.1 กระบวนการกลั่นกรองคดีโดยศาลก่อนการพิจารณา

กระบวนการตรวจสอบคดีโดยศาลก่อนการพิจารณาในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) มีรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) ศาลมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงของคดี วัตถุประสงค์หลักของการตรวจสอบคดีคือ ต้องการให้เกิดความเชื่อมั่นในพยานหลักฐานว่าคดีที่นำมาฟ้องมีมูลคดีที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณา มาตรการที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจต้องอาศัยเครื่องมือในการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประเทศฝรั่งเศสมีผู้พิพากษาไต่สวน (Investigating Judge) และศาลอุทธรณ์ไต่สวน (Chambre d'accusation de la Cour d'Appel) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบ ส่วนประเทศเยอรมนีมีคำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้อง (สำนวนการสอบสวน) เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง

3.1.2.2 การกลั่นกรองคดีก่อนการพิจารณาตามหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

การตรวจสอบก่อนการพิจารณาโดยศาลของประเทศฝรั่งเศส หรือการไต่สวนคดีขึ้นเตรียมฟ้อง มีรูปแบบที่แยกหน้าที่ของศาลที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบออกจากหน้าที่ของศาลที่พิจารณาคดี โดยผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคดีจะไม่สามารถทำหน้าที่พิจารณาคดีที่ตนเองตรวจสอบได้ การตรวจสอบของศาลจะพิจารณาจากสำนวนการสอบสวน และศาลสามารถทำการสอบสวนคดีได้อย่างกว้างขวางเพื่อพิจารณาถึงมูลคดีที่อัยการนำมาฟ้องว่ามีมูลพอที่ศาลจะประทับฟ้องคดีดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่

3.1.2.3 แนวความคิดของการกลั่นกรองคดี

กระบวนการในการตรวจสอบคดีของศาลในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ไม่เหมือนการตรวจสอบของศาลในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ โดยกระบวนการในการตรวจสอบคดีของศาลในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ศาลจะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย ศาลในประเทศฝรั่งเศสมีอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางในการสอบสวนคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความจริงของคดี³¹ โดยเฉพาะในชั้นก่อนฟ้องคดีอาญา (pre-trial process) กฎหมายกำหนดบทบาทของศาลและอัยการให้มีหน้าที่ควบคุมการค้นหาความจริงตรวจสอบคดีและการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้นของคดีอาญา

การตรวจสอบคดีของศาลก่อนการพิจารณาคดีของประเทศฝรั่งเศสเป็นไปเพื่อตรวจสอบประเมินคุณค่าของพยานหลักฐาน ตลอดจนรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่เป็นความผิดประเภท délit หรือ crime เพื่อพิจารณาว่าพยานหลักฐานมีเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลที่มี

³¹ The French Code of Criminal Procedure, At. 81 and Art. 82.

เขตอำนาจหรือไม่³² และป้องกันมิให้คดีที่มีพยานหลักฐาน ไม่เพียงพอเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล อีกทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา เนื่องจากว่าคดีอาญานั้นเริ่มต้นจากการสอบสวนเบื้องต้นโดยตำรวจที่มีอำนาจสอบสวน หรือโดยอัยการมาแล้ว แต่องค์กรดังกล่าวถือว่าเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร กฎหมายจึงกำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของการสอบสวนเบื้องต้นดังกล่าวที่ฝ่ายบริหาร ได้ดำเนินการ จึงได้กำหนดให้มีผู้พิพากษาไต่สวน (Examining Magistrate หรือ Juge d'instruction) เพื่อทำการสอบสวนคดีชั้นเตรียมฟ้อง (Instruction preparation) เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนได้ทำการไต่สวนคดีเสร็จแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจส่งฟ้องจำเลยต่อศาลที่มีเขตอำนาจตัดสินคดี หรือส่งไม่ฟ้องจำเลยและปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ใช้กับการกระทำความผิดอาญาประเภท delit และ crime เท่านั้น โดยเฉพาะกรณีความผิดประเภท crime กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบังคับให้ต้องขอให้ศาลทำการไต่สวนทุกคดี³³

3.1.2.4 เครื่องมือการกลั่นกรองคดีที่ทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง

ระบบการกลั่นกรองคดีในประเทศฝรั่งเศสมีเครื่องมือในการตรวจสอบอยู่ 2 ประเภท คือ

(1) ผู้พิพากษาไต่สวน (Investigating Judge)

คุณสมบัติของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นต้องเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิพากษาคดีอยู่ด้วย และได้รับการคัดเลือกมาจากศาลชั้นต้น (Tribunal de Grande Instance) แต่ก็มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ต่างหากว่า หากผู้พิพากษาท่านนั้นได้มีการไต่สวนคดีใดแล้ว จะไม่สามารถทำการพิจารณาพิพากษาคดีที่ตนได้ไต่สวนไว้ก่อนได้³⁴

ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจไต่สวนคดีอาญาทั้งประเภท delit หรือ crime ที่ได้ดำเนินการสอบสวนเบื้องต้นโดยตำรวจ และส่งเรื่องมาให้อัยการเพื่อทำการสอบสวน³⁵ อัยการจะต้องร้องขอต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้ทำการไต่สวนคดีนั้น โดยผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มการสอบสวนดังกล่าวด้วยตนเอง

ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่จะได้รับอำนาจในการไต่สวนอย่างกว้างขวาง โดยมีอำนาจจับ และกักขังผู้ต้องหา ออกหมายค้นและหมายยึด และทำหน้าที่สอบสวนคดี (ซึ่งปกติการ

³² Andrew West, Yvon Desdevises, Alain Fenet, Dominique Gaurier, Marie-Clet Heussaff and Bruno Levy. (1998). **The French Legal System** (2 nd Edition). p. 234.

³³ Ibid. p. 234.

³⁴ Ibid. p. 82.

³⁵ Ibid. p. 82.

สอบสวนคดีนี้เป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องแจ้งรายงานมาให้อัยการ) ทำหน้าที่สอบสวนผู้ต้องหา และพยาน อีกทั้งยังมีอำนาจสืบหาข้อมูลประวัติของผู้ต้องสงสัย³⁶ ตลอดจนอำนาจดำเนินการใดๆ ที่ผู้พิพากษาคิดว่าเหมาะสมและยังผลให้ได้มาซึ่งความจริง³⁷ เพื่อประกอบในการตัดสินใจใน กระบวนการนี้

เมื่ออัยการร้องขอต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้ทำการไต่สวน ผู้พิพากษาไต่สวน ต้องตรวจสอบเงื่อนไขเบื้องต้นก่อนว่า กฎหมายให้อำนาจศาลในการดำเนินการหรือไม่ หากไม่มีการสอบสวนเบื้องต้นมาก่อน หรือคดีขาดอายุความ หรือคดีไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะส่งฟ้องไปยัง ศาลที่มีอำนาจเพื่อพิจารณา ผู้พิพากษาไต่สวนต้องออกคำสั่งปฏิเสธไม่รับฟ้องคดีดังกล่าว (ordonnance de non-lieu) แต่หากไต่สวนเสร็จแล้วเห็นว่ามีความพยานหลักฐานที่ชัดเจนและเห็นควรที่จะ ส่งเรื่องให้ศาลพิจารณาต่อไป ผู้พิพากษาก็จะออกคำสั่งรับคดีไว้พิจารณาในศาลที่มีอำนาจ (ordannance de renvol)

ในการพิจารณาว่าคดีใดสมควรที่จะนำไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี หรือไม่นั้น ศาลจะต้องตรวจจากคำฟ้องของอัยการ ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบข้อมูลและพยาน หลักฐานในสำนวนการสอบสวน (dossier) ที่ยื่นมาพร้อมกับคำฟ้อง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าจะทำให้เชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด

(2) ศาลอุทธรณ์ไต่สวน (Chambre d'accusation de la Cour d'Appel)

ศาลอุทธรณ์ไต่สวน หรือศาลไต่สวนชั้นที่ 2 เป็นแผนกหนึ่งของศาลอุทธรณ์ (Cour d'Appel) มีผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่จำนวน 3 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นผู้พิพากษาที่มาจากศาลอุทธรณ์ โดยศาลดังกล่าวถือกำเนิดขึ้นมาเนื่องจากปัญหาการให้อำนาจผู้พิพากษาไต่สวนในการไต่สวนคดี ซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย ซึ่งอาจทำให้ผู้พิพากษาไต่สวนใช้อำนาจดังกล่าวไปในทางที่มีขอบ ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการในการควบคุมการใช้อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนอีกชั้นหนึ่ง ก่อนที่จะ ส่งเรื่องให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป

บทบาทของศาลอุทธรณ์ไต่สวนไม่เพียงแต่มีหน้าที่พิจารณาคำฟ้องอุทธรณ์ หรือตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการตรวจสอบคดี (regularity of the proceedings) แต่ยังมี บทบาทในการทบทวนการตรวจสอบคดี (re-investigate)³⁸ โดยทำหน้าที่ตรวจสอบความผิดพลาด (oversight) ในการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน³⁹ ซึ่งคดีที่จะสามารถอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ไต่ สวนได้คือ คดีที่มีความร้ายแรง (crime) เท่านั้น วิธีการพิจารณาไต่สวนของศาลจะถือว่าเป็นความลับ

³⁶ Ibid. p. 234.

³⁷ The French Code of Criminal Procedure At. 81.

³⁸ Christian Dadomo and Susan Farran. (1996). **The French Legal System** (2 nd Edition). p. 209.

³⁹ Andrew West, Yvon Desdevises, Alain Fenet, Dominique Gaurier, Marie-Clet Heussaff and Bruno Levy, p. 235.

แต่เปิดโอกาสให้คู่ความและทนายสามารถเข้าร่วมในการพิจารณาไต่สวนได้⁴⁰ การค้นหาความจริงจะมีลักษณะการสอบสวนหาข้อเท็จจริง (inquisitorial procedure) ข้อโต้แย้งต่างๆ ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร และศาลสามารถสั่งให้คู่ความมาปรากฏตัวต่อศาลได้⁴¹

ศาลอุทธรณ์ไต่สวนมีอำนาจตรวจสอบคดีได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่เพียงแต่ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนที่ได้รับ แต่มีอำนาจตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งหมดของคดีซึ่งรวมถึงอำนาจดังต่อไปนี้ เช่น⁴²

- (1) มีอำนาจที่จะปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหา
- (2) มีอำนาจสั่งให้สอบสวนผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีที่เป็นตัวการ หรือผู้สนับสนุนที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน แต่ไม่ได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาไต่สวน
- (3) มีอำนาจสั่งให้สอบสวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หากพิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี
- (4) มีอำนาจกลับคำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนที่อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ไต่สวน ซึ่งศาลอาจดำเนินการได้ 2 วิธี คือศาลอุทธรณ์ไต่สวนรับคำอุทธรณ์ไว้และดำเนินการสอบสวนต่อไป หรือส่งคำฟ้องและเอกสารประกอบกลับไปให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่สวนมาแต่ต้น หรือผู้พิพากษาไต่สวนรายอื่นเพื่อดำเนินการใหม่
- (5) หากกระบวนการไต่สวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ไต่สวนสามารถประกาศให้การไต่สวนทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการไต่สวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และมีทางเลือกว่าศาลอุทธรณ์ไต่สวนรับคำอุทธรณ์ไว้และดำเนินการสอบสวนต่อไป หรือส่งคำฟ้องและเอกสารประกอบกลับไปให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่สวนมาแต่ต้น หรือผู้พิพากษาไต่สวนรายอื่นเพื่อดำเนินการใหม่

จะเห็นได้ว่า ประเทศเยอรมนีและฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ให้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่รัฐต้องเข้ามาดูแลการดำเนินคดีอาญาโดยการร่วมมือกันของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในการค้นหาความจริงนั้น ต่างก็มีโครงสร้างของกฎหมายอันเป็นกลไกที่จะทำให้ศาลสามารถใช้บทบาทเชิงรุกได้ กล่าวคือ อัยการมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อเท็จจริงตั้งแต่ชั้นสอบสวนร่วมกับตำรวจ ทำให้ในชั้นก่อนฟ้องได้มีการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง ทำให้อัยการทราบข้อเท็จจริงหรือได้สัมผัสพยานหลักฐานด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นคดีหรือผลร้ายต่อผู้ถูกกล่าวหา และในการฟ้องคดีอัยการหรือศาลไต่สวน (ฝรั่งเศส) ก็จะต้องส่ง “สำนวน

⁴⁰ Ibid. p. 235.

⁴¹ The French Code of Criminal Procedure. At. 199.

⁴² Christian Dadomo and Susan Farran. Op.cit. pp. 209-210.

พยานหลักฐาน” ให้แก่ศาลตัดสิน ทำให้ศาลทราบข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดี อีกทั้งองค์ประกอบความผิดที่ศาลอาจจะตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

3.2 ที่มาของการกลั่นกรองคดีในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นระบบที่อยู่บนพื้นฐานของระบบกล่าวหา หรือระบบปฏิปักษ์ (adversary system) โดยมีผู้กล่าวหาฝ่ายหนึ่งและผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง และมีผู้พิพากษาเป็นกรรมการกลางแล้วให้คู่ความต่อสู้คดีกันเอง ในระบบนี้หลักอาวุธเท่าเทียมกัน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ กล่าวคือ การที่คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต่อสู้กันอย่างเป็นธรรมเพื่อให้ความจริงปรากฏออกมา นั้น คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องอยู่ในฐานะที่ใกล้เคียงกัน หากฝ่ายโจทก์เป็นฝ่ายรัฐ แต่อีกฝ่ายเป็นประชาชนธรรมดาซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็จะต้องมีมาตรการเข้าไปดูแลและคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยอย่างเคร่งครัด เช่น การใช้มาตรการบังคับ หมายจับ หมายค้น ต้องให้ศาลเป็นผู้ออกหมายและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ถ้าไม่ปฏิบัติโดยเคร่งครัดพยานหลักฐานอาจถูกตัดจากกระบวนการพิจารณา การที่ต้องมี Grand Jury ซึ่งเป็นประชาชนมาตรวจสอบข้อหาของพนักงานอัยการ ในคดีอุกฉกรรจ์ ว่ามีพยานหลักฐานพอที่จะสามารถฟ้องให้ผู้ต้องหาตกเป็นจำเลยได้หรือไม่ ในศาลเองก็จะต้องมีคณะลูกขุน 12 คน มานั่งเป็นผู้คนอำนาจของภาครัฐอยู่ด้วย เนื่องจากระบบนี้จะมีประสิทธิภาพได้จะต้องสร้างความเสมอภาคในการต่อสู้อย่างแท้จริง หรือคู่ต่อสู้ทั้งสองฝ่ายต้องมีความเท่าเทียมกัน (two sides of the adversaries must be equal)⁴³

เดิมผู้ถูกจับกุมในข้อหากระทำความผิด felony ไม่ว่าจะโดยหมายจับของศาลหรือถูกจับกุมโดยตำรวจหรือประชาชนเป็นผู้จับเอง จะถูกนำตัวมาส่งศาลในท้องถิ่น ผู้พิพากษาจะทำการไต่สวนเบื้องต้น (preliminary enquiry) เพื่อพิจารณารว่าจะให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือไม่ และการจับกุมมีมูลหรือไม่ วิธีการไต่สวนเบื้องต้นได้กำหนดไว้โดยพระราชบัญญัติ ปี 1554 และ 1555 (1 & 2 Philip & Mary c. 13 (1554-1555) และ 2 & 3 Philip & Mary c. 10 (1555)) โดยให้ Justices of the Peace ไต่สวนผู้ต้องหาและผู้กล่าวหา แล้วบันทึกพยานหลักฐานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ต้องหา และส่งบันทึกดังกล่าวไปยังศาลที่ทำการพิจารณา การไต่สวนในสมัยนั้นมิได้กระทำอย่างเที่ยงธรรม เพื่อหาข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนอย่างปัจจุบัน แต่มีลักษณะเป็นการไต่สวนเพื่อตั้งรูปคดีที่จะฟ้องร้องต่อไป Statues of Philip and Mary ถือว่าเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่กำหนดถึงการไต่สวนนี้⁴⁴ งานของ Justices of the Peace ก็เพื่อจะช่วยเหลือผู้กล่าวหาเตรียมตั้งรูป

⁴³ กิตติพงษ์ กิตติารักษ์. (2546). การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย: การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย. หน้า 32-33.

⁴⁴ สุนัย มโนมัยอุดม. (2545). ระบบกฎหมายอังกฤษ. หน้า 116-117.

คดีฟ้องร้อง มากกว่าจะเป็นผู้สืบสวนที่มีความเป็นกลางในการหาพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษ ระบบที่ดำเนินการฝ่ายเดียวของ Marian System นี้ มีอิทธิพลต่อแนวความคิดแบบ Anglo-American เกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการสืบสวนสอบสวนการกระทำผิดอาญา⁴⁵

ในศตวรรษที่ 17 และ 18 การไต่สวนมูลฟ้องยังไม่เป็นระบบ Magistrate ถือว่าตนเองมีส่วนร่วมในการไต่สวนว่าคดีมีมูล (prima facie case) หรือไม่ มากกว่าที่จะปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของโจทก์เท่านั้น ดังนั้น การสืบพยานในชั้นนี้จึงไม่ถือเป็นข้อสำคัญที่จะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และหากจำเลยมาศาลก็ไม่เห็นความสำคัญว่าจำเลยควรจะมีสิทธิที่จะถามค้านพยานฝ่ายโจทก์ นอกจากนี้ Magistrate ยังทำการสอบถามข้อเท็จจริงกับจำเลยเองด้วย⁴⁶

ต่อมาเมื่อผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นองค์กรทางตุลาการอย่างสมบูรณ์ ไม่เป็นตัวแทนของรัฐในการไต่สวนการกระทำผิดอาญาอีกต่อไป ผู้พิพากษาจะรับฟังพยานหลักฐานที่น่าเสนอมาว่าสมควรจะส่งตัวจำเลยไปพิจารณาคดีหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงนี้เนื่องมาจากการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ไต่สวนขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 The Metropolitan Police Act 1829 เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างตำรวจให้มีหน้าที่ไม่เพียงแต่จับกุมและกล่าวหาผู้ต้องหา แต่ต้องบันทึกถ้อยคำพยานและรวบรวมพยานหลักฐาน⁴⁷ การไต่สวนเบื้องต้นต่อหน้า Magistrate จากกระบวนการทางกฎหมายที่ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการฟ้องร้องหาตัวผู้กระทำความผิด และรวบรวมพยานหลักฐานที่จะลงโทษ กลายเป็นเกราะในการต่อสู้ที่อนุญาตให้จำเลยตรวจสอบให้แน่ชัดว่าข้อมูลใดจะเป็นผลร้ายแก่ตัวเขา ข้อมูลใดจะช่วยลดความสิ้นเปลืองและลดอคติในการพิจารณาคดี⁴⁸

การออกกฎหมาย Sir John Jervis Act of 1848 ซึ่งมีบทบัญญัติที่สำคัญคือ ประเด็นว่าด้วยการไต่สวนเบื้องต้น โดยกำหนดให้มีการซักถามพยานในขณะที่จำเลยอยู่ด้วย และจำเลยก็มีอิสระที่จะถามค้านพยานได้ Magistrate และพยานจะต้องเซ็นชื่อในบันทึกคำให้การเมื่อซักถามพยานหมดแล้ว ผู้พิพากษาจะถามจำเลยว่า “หลังจากได้รับฟังพยานหลักฐานแล้วต้องการจะให้การแก้ข้อกล่าวหาหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการก็จะไม่ถูกบังคับ แต่ถ้อยคำที่กล่าวนั้นจะถูกบันทึก และอาจใช้เป็นพยานหลักฐานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตัวจำเลยในชั้นพิจารณาได้” สิ่งที่จำเลยกล่าวทุกอย่างจะถูก

⁴⁵ The Marian system imparted a strong prosecutorial bias to English pretrial procedure. The JP's job was to help the accuser build the prosecution case, rather than to serve as a neutral investigator seeking all the evidence, inculpartling and exculpating. This one-sidedness of the Marian system powerfully shaped the Anglo-American conception of the state's role in criminal investigation" see Langbein, John H. **The Origins of Adversary Criminal Trial**. (Oxford: Oxford University Press, 2003). pp. 43-44.

⁴⁶ สุนัย มโนมัยอุดม. เล่มเดิม. หน้า 181.

⁴⁷ Devlin, Patrick. (1960). **The Criminal Prosecution in England**. p. 7.

⁴⁸ Ibid. p. 10.

บันทึกและกลายเป็นคำให้การ จะมีการถามจำเลยว่าต้องการจะเรียกพยานมาหรือไม่ ถ้าต้องการพยานจะถูกซักถามและถามค้าน และคำให้การของพยานจะถูกบันทึกไว้เช่นเดียวกับคำให้การของพยานฝ่ายโจทก์ หากผู้พิพากษาเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะส่งตัวจำเลยไปพิจารณาคดีก็จะปล่อยตัวจำเลยไป แต่หากมีข้อสงสัยว่าจะกระทำความผิดก็จะส่งตัวไปพิจารณาคดีหรือยอมให้ประกันตัว จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาคำให้การและมีสิทธิที่จะให้ counsel หรือ solicitor ใช้สิทธิแทนได้

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกระบวนการที่ใช้ในศตวรรษที่ 16 (Phillip and Mary Act) กับกระบวนการที่ใช้ในศตวรรษที่ 19 (Sir John Jervis Act of 1848) จะเห็นได้ว่าภายใต้กฎหมายในศตวรรษที่ 16 Magistrate ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของ public prosecutor จำเลยจะถูกซักถามทุกสิ่งทุกอย่างที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด การสอบถามพยานและการบันทึกคำให้การของพยานประสงค์ที่จะใช้เป็นข้อมูลของศาลเท่านั้น นักโทษไม่มีสิทธิที่จะอยู่และไม่เคยอยู่ คำให้การจะถูกส่งกลับไปศาล นักโทษจะไม่ได้รับอนุญาตให้ตรวจดูจุดประสงค์ของกฎหมายเพื่อจะตรวจสอบและเปิดเผยบุคคลผู้ถูกสันนิษฐานว่ากระทำความผิด (expose and detect) ส่วนกฎหมายในศตวรรษที่ 19 Magistrate มีตำแหน่งเป็น preliminary judge จะไม่มีการซักถามจำเลยแม้ว่าจำเลยจะถูกเชิญตัวไปเพื่อที่จะให้การตามที่เขาต้องการ และจำเลยจะถูกเตือนว่าคำให้การของเขาจะถูกบันทึกไว้ และอาจใช้เป็นพยานหลักฐานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตัวเขาได้ พยานจะถูกซักถามในขณะที่นักโทษอยู่ด้วย และนักโทษ หรือ counsel หรือ attorney มีสิทธิที่จะถามค้าน มีสิทธิที่จะได้รับสำเนาคำให้การ จุดประสงค์ของกฎหมายฉบับหลังนี้เพื่อได้ส่วนถึงความผิดและความบริสุทธิ์⁴⁹

ในปี 1836 The Prisoners' Counsel Act (6&7 Will 4, c. 114, s.4) กำหนดว่าบุคคลทุกคนต้องอยู่ในการพิจารณาคดี และมีสิทธิที่จะตรวจสอบคำให้การทั้งหมดที่อาจจะเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ต่อมาในปี 1849 ตาม 11&12 Vic c. 42 s. 27 กำหนดว่าจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาคำให้การ การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นเนื่องมาจากการตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมของกฎหมายและการก่อตั้งกองกำลังตำรวจทำหน้าที่สืบสวนการกระทำความผิด ทำให้ Magistrate มีสถานะเป็นตุลาการมากขึ้นเรื่อยๆ⁵⁰

อย่างไรก็ตาม เมื่อตำรวจมีกำลังอย่างเพียงพอแล้วและ Magistrate ไม่ได้ทำหน้าที่ได้ส่วนเองอีก การพิจารณาคดีชั้นใต้สวนมูลฟ้องจึงเปลี่ยนเป็นรูปแบบของการพิจารณาคดีในศาลวิธีพิจารณาเดิมนำมาแก้ไขในพระราชบัญญัติ The Indictable Offences Act 1848 และต่อมาอยู่ในบังคับพระราชบัญญัติ The Magistrates Courts Act 1952 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ The Criminal

⁴⁹ Stephen, James Figzjames. (1983). *A History of The Criminal Law of England*. pp. 220-221.

⁵⁰ Ibid. pp. 228-229.

Justice Act 1967 สำคัญคือ จำเลยจะต้องทราบล่วงหน้าถึงสภาพของคำฟ้องของโจทก์และพยานหลักฐานที่โจทก์จะนำมาพิสูจน์ จำเลยมีโอกาสที่จะซักค้านพยานของโจทก์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งยกฟ้องคดีของโจทก์โดยทันที โดยเหตุว่าพยานของโจทก์จะรับฟังได้ตามที่โจทก์นำสืบก็ไม่มีลูกขุนคนใดจะตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม คดีส่วนใหญ่จำเลยจะยังไม่ยกข้อต่อสู้ดังกล่าวในชั้นนี้และจะยังไม่นำพยานมาสืบต่อสู้ ทั้งนี้เพราะจะเป็นการเปิดเผยข้อต่อสู้ของจำเลยก่อนชั้นพิจารณา⁵¹

3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.1.1 ประวัติการไต่สวนมูลฟ้อง

กฎหมายอเมริกันมีรากฐานมาจากกฎหมายอังกฤษ ทั้งนี้เป็นผลจากประวัติศาสตร์ที่ผู้ปกครองอังกฤษนำกฎหมาย Common Law มาใช้ในสหรัฐอเมริกาเมื่อครั้งเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษในศตวรรษที่ 17⁵²

การกลั่นกรองฟ้องของโจทก์ในสหรัฐอเมริกามี 2 ชนิด คือ การไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) ของ Magistrate และการไต่สวนของ Grand Jury

การไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) นั้นรับมาจากประเทศอังกฤษ แต่ได้เพิ่มหน้าที่มากขึ้นเป็นลำดับ เดิมนั้นการไต่สวนมูลฟ้องมีไว้เพื่อป้องกันการปล่อยตัวจำเลยอย่างขาดกฎเกณฑ์ หน้าที่หลักของศาลคือการสอบถามพยานและควบคุมตัวจำเลยไว้ดำเนินคดีต่อไปหรือให้ประกันตัว การควบคุมตัวเป็นไปโดยอัตโนมัติเว้นแต่จะปรากฏว่าไม่มีการกระทำผิดเกิดขึ้นหรือไม่ มีหลักฐานใดๆ ที่จะสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จำเลยถูกไต่สวนโดยไม่เปิดเผย พยานโจทก์ให้การลับหลังจำเลย จำเลยไม่มีสิทธิมีทนายช่วยเหลือ ไม่มีสิทธิรับฟังหรือเห็นพยานหลักฐานที่ใช้ยื่นเขา กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องทั้งหมดเพื่อประโยชน์ของโจทก์เท่านั้นส่วนจำเลยได้รับประโยชน์เพียงการพิจารณาขอประกันตัวเท่านั้น⁵³

ต่อมาการไต่สวนมูลฟ้องได้วิวัฒนาการมาเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของจำเลย โดยโจทก์ต้องแสดงหลักฐานให้พอเพียงที่จะให้ศาลพอใจว่าคดีมีเหตุเป็นไปได้ที่จะเชื่อว่ามี การกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำ⁵⁴ ยิ่งกว่านั้นได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยนี้ไว้ใน The Federal Rules of Criminal Procedure ฎีกข้อที่ 5 (c) ว่าจำเลยมีสิทธิได้รับการไต่สวนมูลฟ้อง

⁵¹ สุนัย มโนมัยอุดม. เล่มเดิม หน้า 182.

⁵² พรเพชร วิชิตชลชัย. (2527). “ระบบกฎหมายอเมริกัน” ดุลพาท, เล่มที่ 5, ปีที่ 31. หน้า 57, 58.

อ้างอิงใน Harold J. Bermen. (1971). “The Historical Background of American Law.” *Talks on American Law*. pp. 3-17.,

⁵³ James Verenberg. (1975). *Criminal Law and Procedure Cases and Materials*. p. 772.

⁵⁴ American Bar Foundation. (1967). *Criminal Justice in The United States*. p. 10.

(ยกเว้นจำเลยสละสิทธิ) เมื่อถูกฟ้องว่าได้กระทำความผิดใดๆ (ที่ไม่ใช่ potty offense)⁵⁵ ซึ่งจะถูกพิจารณาคดีต่อไปโดยผู้พิพากษาของ District Court แต่ถ้าจำเลยสละสิทธิที่จะได้รับการไต่สวนมูลฟ้อง Magistrate จะส่งตัวจำเลยไปพิจารณาคดียัง District Court ทันที นอกจากนี้ยังได้มีการบัญญัติใน The Federal Magistrates Act, 1968 ว่าการไต่สวนมูลฟ้องจะดำเนินการเพื่อวินิจฉัยว่ามีเหตุเป็นไปได้ที่จะเชื่อว่าจะมีความผิดเกิดขึ้นและผู้ที่ถูกจับกุมเป็นผู้กระทำ⁵⁶

ส่วนระบบการไต่สวนโดย Grand Jury นั้นได้รับมาจากประเทศอังกฤษเช่นกัน⁵⁷ ในครั้งแรกลูกขุนใช้การไต่สวนเป็นเครื่องมือในการสอบสวนเพื่อช่วยรัฐในการสืบหาผู้กระทำผิด ต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นเครื่องป้องกันการฟ้องคดีที่ไม่เป็นธรรม⁵⁸

การไต่สวนโดย Grand Jury ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลางคือใน The Fifth Amendment โดยให้ความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือที่มีโทษจำคุก (all capital or otherwise infamous crimes) ต้องมีการไต่สวนโดย Grand Jury⁵⁹ Grand Jury จึงได้วิวัฒนาการมาเป็นเครื่องมือที่ใช้ปกป้องผู้บริสุทธิ์จากการดำเนินคดีที่เร่งรีบ มุ่งร้ายและกดขี่จำเลย Grand Jury ทำหน้าที่สำคัญมากในสังคมโดยอยู่กลางระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ต้องหา⁶⁰

3.2.1.2 การไต่สวนมูลฟ้องในปัจจุบัน

ในสหรัฐอเมริกา คำฟ้องคดีอาชญากรรมมี 2 ประเภทคือ⁶¹

- (1) คำฟ้องที่ทำโดย Grand Jury เรียกว่า Indictment และ Presentment
- (2) คำฟ้องที่ทำโดยพนักงานอัยการ ที่เรียกว่า Information

⁵⁵ ตาม Title 18, United States Code, Crimes and Criminal Procedure มาตรา 1 แบ่งฐานความผิดออกเป็น

- (1) ความผิด felony เป็นความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำคุกเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป
- (2) ความผิด misdemeanor เป็นความผิดอื่นๆ นอกจากความผิด felony
- (3) ความผิด petty offense เป็นความผิด misdemeanor ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 เหรียญ หรือทั้งจำทั้งปรับ

⁵⁶ American Jurisprudence. (1981). 2ed. Vol. 21 p. 701.

⁵⁷ Delmar Karlen and J. Lawrence Schultz. (1972). **Justice in The Accusation, in The Rights of The Accused in Law and Action.** p. 121.

⁵⁸ Hazel B. Kerper. (1980). **Introduction to the Criminal Justice System.** 2ed. p. 289.

⁵⁹ Gilbert B. Stuckey. (1967). **Procedure in The Justice System.** p. 58.

⁶⁰ Ibid. p. 53.

⁶¹ Sanford H. Kadish and Monrad G. Paulsen. (1975). **Criminal Law and Its Processes, Cases and Materials** (3ed). p. 1140.

ในรัฐที่พนักงานอัยการทำคำสั่งฟ้องแบบ Information พนักงานอัยการต้องยื่นคำฟ้องเบื้องต้น (Complaint) ต่อศาล Magistrate เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน

ในรัฐที่ใช้การฟ้องแบบ Indictment คดีจะถูกไต่สวนมูลฟ้องครั้งแรก โดยศาล Magistrate เช่นกัน หลังจากนั้นจะมีการไต่สวนอีกครั้งโดย Grand Jury⁶² แต่ในบางรัฐไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องโดย Magistrate ก่อนข้ามขั้นตอนให้ Grand Jury เป็นผู้พิจารณาว่าคดีมีพยานหลักฐานพอเพียง⁶³

(1) ผู้มีอำนาจฟ้องต่อศาล

ผู้มีอำนาจฟ้องต่อศาลเพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องคือ พนักงานอัยการ⁶⁴ ส่วนผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีเอง⁶⁵

(2) การไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing)

ก. วัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้อง

วัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้องไม่ใช่เพื่อตัดสินใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่เป็นการวินิจฉัยว่าคดีนั้นมีหลักฐานพอเพียงที่จะส่งจำเลยสู่การพิจารณาคดีซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่สะดวกและสิ้นเปลืองหรือไม่การไต่สวนมูลฟ้องมีบทบาทสำคัญในการกั้นกรองคดี เกือบครึ่งหนึ่งของคดีอุกฉกรรจ์ถูกยกฟ้องในขั้นนี้⁶⁶

สิทธิที่จะมีการไต่สวนมูลฟ้องนี้ จำเลยสละได้ (แต่ในบางรัฐเมื่อจำเลยสละสิทธิ พนักงานอัยการยังคงขอให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องได้) ถ้าไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีและจำเลยไม่ได้สละสิทธิ บางรัฐถือว่าเป็นข้อบกพร่องในกระบวนการพิจารณาซึ่งจำเลยอาจยื่นคำร้องขอให้แก้ไขได้ แต่บางรัฐถือว่าเป็นการเสียความยุติธรรม ซึ่งถ้าพิจารณาไปจนจำเลยถูกตัดสินลงโทษ ศาลอุทธรณ์อาจพิพากษายกฟ้อง⁶⁷

⁶² Hazel B. Kerper. p. 286.

⁶³ Bernard F. Cataldo, Frederick G. Kempin, Jr., John M. Stockton and Charles M. Weber, (1980).

Introduction To Law and The Legal Process (3ed). p. 286.

⁶⁴ Hazel B. Kerper. p. 286.

⁶⁵ ลัดดา อรุณชารี. (2520). “อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา.” หน้า 97.

⁶⁶ Bernard F. Cataldo. (2514). op.cit. p. 283.

⁶⁷ อุททิศ แสงโสมกิก. (2514). การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา, พ.ศ. 2467-2514 “ฉบับพิมพ์คิด.” หน้า 45.

ข. วิธีการไต่สวน

รัฐต่างๆ กำหนดให้ทำการไต่สวนมูลฟ้องภายในเวลาสั้นๆ ประมาณ 5-12 วัน หลังจากจำเลยถูกนำตัวมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลครั้งแรก (First Appearance)⁶⁸

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการพิจารณาเปิดเผยโดย Magistrate⁶⁹ (เว้นแต่จำเลยจะขอไต่สวนเป็นการลับ) และไม่มีลูกขุน⁷⁰

เมื่อจำเลยถูกนำตัวไปยังศาล Magistrate ศาลแจ้งให้จำเลยทราบข้อกล่าวหาตามคำฟ้อง⁷¹ จำเลยมีสิทธิให้การหรือไม่ก็ได้ จำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง (Self-Incrimination)⁷² ถ้าจำเลยให้การศาลจดบันทึกและจำเลยลงลายมือชื่อไว้หากต้องการ⁷³

จำเลยมีสิทธิมีทนายช่วยเหลือ ถ้าไม่มีเงินจ้างศาลตั้งให้⁷⁴

พนักงานอัยการ โจทก์นำพยานของตนมาสืบต่อหน้าจำเลย⁷⁵

ก่อนพยานเบิกความต้องสาบานตัวว่าจะให้การตามความจริง⁷⁶ ในศาลของรัฐบาลกลาง โจทก์สามารถนำพยานบอกเล่ามาสืบได้ซึ่งต่างจากชั้นพิจารณา โจทก์จึงนำพนักงานสอบสวนมาสืบโดยให้เล่าเรื่องโดยย่อว่าในการสอบสวนนั้นพยานต่างๆ ได้เล่าข้อเท็จจริงอะไรแก่ตนบ้าง แต่ในศาลอื่นที่ไม่ใช่ศาลของรัฐบาลกลาง โจทก์ถูกจำกัดให้นำพยานมาสืบได้เฉพาะพยานที่สามารถนำสืบในชั้นพิจารณาเท่านั้น⁷⁷

⁶⁸ First Appearance เป็นขั้นตอนหนึ่งก่อนการไต่สวนมูลฟ้องเมื่อผู้ต้องหาถูกจับกุมต้องนำตัวมายัง Magistrate โดยไม่ชักช้าเพื่อให้ศาลพิจารณาว่าบุคคลนั้น เป็นผู้ต้องหาที่ระบุในคำฟ้องเบื้องต้น (Complaint) หรือไม่ และแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่างๆ.

⁶⁹ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 185.

⁷⁰ Gilbert B. Stuckey. Op.cit. p. 58.

⁷¹ อมร อินทรกำแหง. (2500). “การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา” อัยการนิเทศ, เล่มที่ 19, ฉบับที่ 4. หน้า 228, 230.

⁷² Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 284.

⁷³ อมร อินทรกำแหง. เล่มเดิม. หน้า 230-231.

⁷⁴ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 287.

⁷⁵ Gilbert B. Stuckey. Op.cit. p. 58.

⁷⁶ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 284.

⁷⁷ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 287.

ในบางศาลทนายจำเลยสามารถนำระบบ Exclusionary Rule⁷⁸ มาใช้ในการไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อขอให้ศาลไม่รับฟังพยานที่ได้มาโดยขัดต่อรัฐธรรมนูญ⁷⁹

หลังจากพยานเบิกความตอบโจทก์แล้ว ทนายจำเลยมีสิทธิถามค้านพยาน คำเบิกความของพยานกฎหมายบังคับให้จดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน⁸⁰ บันทึกคำเบิกความของพยานมีประโยชน์หลายประการคือ เพื่อให้โจทก์นำคำเบิกความมาใช้ในชั้นพิจารณาหากพยานไม่สามารถมาศาลได้ เช่น ตาย ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายจำเลย คือ เพื่อให้ทนายจำเลยเตรียมซักค้านพยานโจทก์นั้น เมื่อมาเบิกความในชั้นพิจารณาอีก⁸¹

อย่างไรก็ดี จำเลยจะได้รับสิทธิดังกล่าวเฉพาะกรณีจำเลยเป็นผู้ถูกเข้าพนักงานละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญด้วยตนเองเท่านั้น หากผู้อื่นถูกกระทำโดยมิชอบแต่พยานหลักฐานที่พบเป็นผลร้ายแก่จำเลย จำเลยไม่มีสิทธิร้องคัดค้านพยานหลักฐานดังกล่าว

เมื่อโจทก์นำพยานเข้าสืบเสร็จแล้ว จำเลยมีสิทธิเสนอพยานฝ่ายตนแต่ทนายไม่นิยมใช้สิทธินี้ เพราะเห็นว่าเป็นการเปิดเผยข้อต่อสู้ของตนในชั้นพิจารณา เว้นแต่จะเห็นว่าพยานของตนมีน้ำหนักทำลายความเป็นไปได้ (Probable Cause) ของพยานโจทก์⁸²

ค. ผลของการไต่สวนมูลฟ้อง

เมื่อได้พิจารณาคำฟ้องและพยานหลักฐานแล้ว ศาลเห็นว่าพยานโจทก์พอเพียง จะสั่งควบคุมตัวจำเลย (bind over) เพื่อส่งตัวไปศาลพิจารณา (กรณีเป็นรัฐที่ใช้คำฟ้องแบบ Information) หรือส่งไปยัง Grand Jury (กรณีเป็นรัฐที่ใช้คำฟ้องแบบ Indictment) หากจำเลยไม่มีประกันตัว ศาลทำหน้าที่พิจารณาคำขอประกันของจำเลย

ถ้าพยานหลักฐานของโจทก์แสดงว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิด อุกฉกรรจ์ที่เบากว่าความผิดตามฟ้อง ศาลรับฟ้องในความผิดที่เบากว่านั้นถ้าศาลเห็นว่ากระทำของ

⁷⁸ The Exclusionary Rule of Illegally Obtained Evidence เป็นหลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุหรือพยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยวิธีการจับการค้น หรือการยึด ที่มีชอบด้วยกฎหมายเป็นลักษณะเฉพาะของกฎหมายอเมริกัน กล่าวคือศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาสร้างหลักนี้ขึ้น โดยอ้างอิงกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงาน

เหตุผลแห่งการไม่ยอมรับฟังมี 3 ประการ คือ

- (1) เหตุผลในแง่การยับยั้งมิให้เจ้าพนักงานกระทำการเช่นนั้นอีก
- (2) เหตุผลในแง่ความบริสุทธิ์ยุติธรรมของศาล
- (3) เหตุผลในแง่สิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกเจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบ.

⁷⁹ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 287.

⁸⁰ อมร อินทรกำแหง. เล่มเดิม. หน้า 231.

⁸¹ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 288.

⁸² Ibid. p. 287.

จำเลยเป็นเพียงความผิดลหุโทษ (Misdemeanor) ศาลสั่งให้พิจารณาคดีในศาล Magistrate ในความผิดนั้น⁸³

ถ้าศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีเหตุที่เป็นไปได้ (Probable Cause) หรือคดีโจทก์ไม่มีมูล ศาลยกฟ้องและปล่อยตัวจำเลย แต่โจทก์สามารถฟ้องจำเลยได้ใหม่ หากโจทก์ค้นพบพยานหลักฐานเพิ่มเติม การฟ้องใหม่นี้เป็นการฟ้องซ้ำ (Double Jeopardy) เพราะคดียังไม่ได้เข้าสู่การพิจารณา⁸⁴

ง. ประโยชน์ของการไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการคุ้มครองจำเลยจากคดีที่มีหลักฐานไม่พอเพียงที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยมิให้ต้องเสียเวลาดำเนินในชั้นพิจารณาต่อไป⁸⁵

การไต่สวนมูลฟ้องทำให้โจทก์ทราบว่าพยานของตนเบิกความดีหรือไม่ในการตอบคำถามค้านของทนายจำเลย⁸⁶

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการค้นพบข้อเท็จจริง (Discovery Technique) อันเป็นการเปิดเผยรูปคดีในชั้นพิจารณาล่วงหน้า⁸⁷

การไต่สวนมูลฟ้องทำให้ทนายจำเลยค้นพบข้อบกพร่องในคำเบิกความของพยานโจทก์ เพื่อใช้คำเบิกความนั้นหาข้อแตกต่างกับคำเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาซึ่งใช้ลงโทษพยานได้⁸⁸

จ. ข้อบกพร่องของการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing)

การไต่สวนมูลฟ้องไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่เพราะ⁸⁹

ไม่มีการบังคับให้ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) เสมอไปทุกกรณี เช่น ในบางรัฐที่ใช้ระบบ Grand Jury จำเลยที่ถูกฟ้องโดย Indictment อาจถูกนำตัวสู่ชั้นพิจารณา โดยไม่ผ่านการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) มาก่อนเลยก็ได้

จำเลยสละสิทธิที่จะมีการไต่สวนมูลฟ้อง เพราะจำเลยตั้งใจรับสารภาพ หรือเพราะจำเลยไม่ทราบประโยชน์ของการไต่สวนมูลฟ้อง หรือเพราะจำเลยหรือทนายจำเลยเห็นว่า

⁸³ Ibid. p. 288.

⁸⁴ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 284.

⁸⁵ Ibid. p. 283.

⁸⁶ Jerome H. Skolnick. (1975). **Justice Without Trial** (2ed). p. 29.

⁸⁷ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 288.

⁸⁸ Jerome H. Skolnick. Op.cit. p. 29.

⁸⁹ Delmar Karlen. Op.cit. pp. 125-126

มีประโยชน์เพียงเล็กน้อย เนื่องจากโจทก์ไม่ต้องนำพยานของตนมาสืบทั้งหมด โจทก์นำพยานมาเพียงให้ศาลเห็นว่าคดีมีมูลเท่านั้น

ศาลที่ทำการไต่สวนมูลฟ้องขาดความสามารถพอเพียง หรือความรู้หรือความชำนาญและความเอาใจใส่ในการกลั่นกรองคดี การไต่สวนมูลฟ้องมักทำในบัลลังก์ที่มีเสียงรบกวนและมีคนมากมาย เช่น จำเลย ทนาย ตำรวจ นายประกัน เป็นต้น ทำให้บรรยากาศในการไต่สวนมูลฟ้องเป็นไปโดยขาดความเรียบร้อย จำเลยถามค้านพยานโจทก์เพียงเล็กน้อย ทั้งไม่เสนอพยานฝ่ายตนเลย เพราะไม่ต้องการเปิดเผยข้อต่อสู้หรือพยานของตนล่วงหน้า

การยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไม่เด็ดขาด โจทก์สามารถฟ้องจำเลยอีกได้

3.2.1.3 การไต่สวนโดย Grand Jury

(1) วัตถุประสงค์ของการไต่สวน

การไต่สวนโดย Grand Jury มีวัตถุประสงค์คล้ายกับการไต่สวนมูลฟ้องโดย Magistrate คือ เพื่อกลั่นกรองคดีซึ่งมีพยานหลักฐาน ไม่เพียงพอมีให้ดำเนินการต่อไปในชั้นพิจารณา⁹⁰ ช่วยปกป้องจำเลยจากการดำเนินคดีที่รีบด่วน หรือที่มุ่งร้ายต่อจำเลย⁹¹ จำเลยสละสิทธิที่จะมีการไต่สวน โดย Grand Jury⁹²

(2) องค์คณะของ Grand Jury

ประกอบด้วยลูกขุนจำนวน 15-23 คน ซึ่งเลือกมาจากบัญชีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือผู้เสียภาษีในท้องถิ่นนั้น โดยใช้วิธีจับสลาก⁹³ ในท้องถิ่นที่มีพลเมืองหนาแน่น ลูกขุนจะพิจารณาคดีทุกวันตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ในท้องถิ่นอื่น ลูกขุนพิจารณาคดีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความจำเป็นซึ่งอาจเป็นเดือนละครั้ง⁹⁴

(3) วิธีการไต่สวน

การไต่สวนของลูกขุนทำโดยไม่เปิดเผย มีเพียงบางคนเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในศาลขณะลูกขุนไต่สวน คือ พนักงานอัยการ พยาน เจ้าหน้าที่บันทึกของศาล หรือนายประกัน⁹⁵ ส่วนจำเลยไม่มีสิทธิอยู่ด้วยขณะไต่สวน⁹⁶ แต่จำเลยอาจถูกเรียกให้มาศาลในฐานะเป็น

⁹⁰ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 184.

⁹¹ Bernard F. Caltald. Op.cit. p. 286.

⁹² Hazel B. Karper. Op.cit. p. 289.

⁹³ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 285.

⁹⁴ Gilbert B. Stuckey. Op.cit. p. 55.

⁹⁵ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 286.

⁹⁶ Gilbert B. Stucked. Op.cit. p. 56.

พยาน หากจำเลยต้องการก็สามารถเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นแต่จำเลยไม่มีสิทธิมีทนายช่วยเหลือ จำเลยมีสิทธิเพียงปรึกษาทนายเท่านั้น จำเลยได้รับคำเตือนถึงสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง (Self-Incrimination)⁹⁷

โจทก์มีสิทธิขอให้ศาลออกหมายเรียกพยาน เมื่อพยานมาศาลแล้วก่อนเบิกความพยานต้องสาบานว่าจะให้การแต่ความจริง⁹⁸ และจะไม่เปิดเผยกระบวนการได้สวน ลูกขุนเป็นผู้ถามคำให้การพยาน แต่โจทก์อาจช่วยสอบถาม⁹⁹ ถ้าลูกขุนเห็นว่าพยานอื่นนอกจากที่โจทก์เสนอมาจะช่วยในการวินิจฉัยมูลคดี ลูกขุนมีอำนาจเรียกพยานดังกล่าวมาสืบเพิ่มเติม¹⁰⁰

(4) ผลของการได้สวน

ลูกขุนปรึกษาและลงคะแนนกับเป็นการลับ โดยโจทก์ไม่อยู่ด้วย การลงคะแนนของลูกขุนแต่ละคนจะถูกเก็บเป็นความลับ¹⁰¹

การลงคะแนนของลูกขุนเพื่อวินิจฉัยว่า มีข้อเท็จจริงเพียงพอเชื่อว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำ การวินิจฉัยของลูกขุนไม่ถึงขนาดเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงๆ โดยปราศจากข้อสงสัย (Beyond A Reasonable Doubt) หากแต่เพียงเชื่อว่ามีเหตุผลที่เป็นไปได้ (Probable Cause) ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด¹⁰²

จำนวนลูกขุนที่จำลงมติว่าคดีมีหลักฐานพอเพียงควรส่งจำเลยสู่การพิจารณาหรือไม่นั้นแตกต่างกันในแต่ละรัฐ ถ้าลูกขุนมีองค์คณะ 19 คน จำนวนคะแนนเสียงที่จะออก

Indictment นั้น บางรัฐบัญญัติเพียง 12 คะแนน บางรัฐ 14 คะแนน แต่ถ้าลูกขุน มีองค์คณะ 23 คน บางรัฐบัญญัติให้ต้องได้คะแนนเสียง 14 คะแนน บางรัฐ 16 คะแนน¹⁰³

ถ้าลูกขุนเห็นคดีมีมูลลูกขุนจะออก Indictment หรือ True Bill ให้แก่โจทก์¹⁰⁴

⁹⁷ Delmar Karlen. Op.cit. p. 122.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Gilbert B. Stuckey. Op.cit. p. 55.

¹⁰⁰ Ibid. p. 56.

¹⁰¹ Hazel B. Kerker. Op.cit. p. 291.

¹⁰² Gilbert B. Stuckey. Op.cit. p. 55.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Delmar Karlen. Op.cit. p. 122.

ถ้าลูกขุนเห็นว่าคดีไม่มีมูล จำเลยได้รับการปล่อยตัว ถ้าจำเลยได้รับการปล่อยตัวโดยมีประกันก่อนหน้านี้แล้ว การประกันจะถูกยกเลิก¹⁰⁵ ในบางรัฐ โจทก์สามารถยื่นฟ้องจำเลยได้ใหม่¹⁰⁶

(5) ประโยชน์ของการไต่สวนโดย Grand Jury

ลูกขุนมีโอกาสดูตรวจสอบข้อกล่าวหาของโจทก์เพื่อกลั่นกรองคดีของโจทก์¹⁰⁷ ลูกขุนใช้การไต่สวนเพื่อปกป้องประชาชนจากพนักงานอัยการที่ไม่มีประสบการณ์ที่รับสินบน หรือที่ไม่มีความสามารถ¹⁰⁸

โจทก์มีโอกาสดำเนินการของพยานและบันทึกคำให้การของพยาน ทั้งนี้เพราะลูกขุนมีอำนาจบังคับพยานให้การได้แต่โจทก์ไม่มีอำนาจเช่นนั้น¹⁰⁹

(6) ข้อบกพร่องของการไต่สวนโดย Grand Jury

การไต่สวนโดย Grand Jury เป็นการช้ากับการไต่สวนมูลฟ้องของ Magistrate เป็นกระบวนการที่ล่าช้า ยุ่งยากและสิ้นเปลือง

ลูกขุนต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างน้อย 1 เดือน (ต่างจาก Petit Jury หรือลูกขุนในชั้นพิจารณาคดีที่มีวาระเพียง 2 อาทิตย์) จึงเป็นภาระแก่ลูกขุนเกินควร¹¹⁰

แม้ว่าลูกขุนมีอำนาจวินิจฉัยมูลคดีได้เอง แต่การที่ต้องไต่สวนร่วมกับพนักงานอัยการ จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของพนักงานอัยการ เช่น ในหลายท้องที่มีการออก Indictment โดยพนักงานอัยการเพียงแต่นำตำรวจมาอธิบายถึงบันทึกปากคำที่พยานมาให้การต่อคนในชั้นสอบสวนเท่านั้นยิ่งกว่านั้น แม้แต่ในรัฐที่บังคับให้ลูกขุนรับฟังเฉพาะประจักษ์พยานเท่านั้น ลูกขุนก็ไม่เคยยกฟ้องคดีเกินกว่า 10% และใน 10% นั้น ส่วนใหญ่เป็นคดีที่พนักงานอัยการเห็นว่าลูกขุนต้องปฏิเสธการออก Indictment อยู่ดี หากแต่พนักงานอัยการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบของตนในการสั่งไม่ฟ้องคดี แต่ให้ลูกขุนเป็นผู้สั่งยกฟ้องแทนตน¹¹¹

¹⁰⁵ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 286.

¹⁰⁶ Gilbert B. Stuckey. Op.cit. p. 56.

¹⁰⁷ Sanford H. Kadish. Op.cit. p. 1140.

¹⁰⁸ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 287.

¹⁰⁹ Sanford H. Kadish. Op.cit. p. 1141.

¹¹⁰ Bernard F. Cataldo. Op.cit. p. 287.

¹¹¹ Hazel B. Kerper. Op.cit. p. 292.

บทที่ 4

บทบาทของศาลในการกลั่นกรองคดีในชั้นก่อนประทับฟ้องในประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้มีการไต่สวนมูลฟ้องทั้งในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ก็ได้ แต่ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอที่จะประทับฟ้องไว้ ซึ่งในทางปฏิบัติศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องพิจารณาต่อไป ทำให้คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ขาดการตรวจสอบกลั่นกรองคดีเบื้องต้นโดยศาล ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงที่มาของกระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง การบรรยายฟ้องของโจทก์ เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การกลั่นกรองฟ้องในชั้นก่อนประทับฟ้องของศาลไทยกับศาลในต่างประเทศ บทบาทศาลในการกลั่นกรองคดีเบื้องต้นเพื่อหาข้อสรุป และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวิธีพิจารณาความในส่วนการไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อไป

4.1 การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้องของศาลในประเทศไทย

การกลั่นกรองก่อนการประทับฟ้องในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งในระยะเริ่มแรก ปีร.ศ. 111 (2435) ได้มีการจัดตั้งศาลโปริสภาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญา ตลอดจนไต่สวนความอาญาในเบื้องต้น¹ ว่าคดีอาญาที่นำมาฟ้องต่อศาลนั้นควรจะอนุญาตให้ฟ้องต่อศาลสูงหรือไม่ แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบของศาล จึงทำให้ระบบการตรวจสอบคดีอาญาอยู่ในอำนาจของศาลแขวงตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติวิธีการกลั่นกรองคดีอาญาของศาลก่อนที่จะรับฟ้องไว้ มาตรา 2 (12) กฎหมายได้บัญญัติความหมายของการไต่สวนมูลฟ้องไว้ คือ กระบวนการไต่สวนของศาล เพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหาหลักการของการไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักการลักษณะเช่นเดียวกับการตรวจสอบคดีอาญาของศาลโปริสภาและศาลแขวงที่กล่าวมาข้างต้น

¹ สิริ ว.อศวนนท์. (2499, มิถุนายน). “ศาลโปริสภาของไทย.” *จุลพาหะ*, 3. หน้า 413-414.

4.2 การไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลแขวงในอดีต

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของศาลแขวง

ศาลแขวงปรากฏตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมโดยใช้เฉพาะในศาลหัวเมืองเท่านั้น ส่วนในกรุงเทพมหานครยังคงใช้คำว่าศาลโปริสภา ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2477 มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม แต่ไม่ได้บัญญัติว่า ศาลโปริสภาเป็นศาลชั้นต้น ทำให้ไม่มีศาลโปริสภาอีกต่อไป ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2478 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีขึ้น โดยได้จัดตั้งศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ และศาลแขวงธนบุรี ให้มีเขตอำนาจตามเขตเดิมของศาลโปริสภาที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ตามลำดับ และมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงหัวเมือง พ.ศ. 2478 เพื่อจัดตั้งศาลแขวงหัวเมืองบางแห่ง โดยเป็นการตั้งขึ้นประปรายและตั้งตามอำเภอที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัด ซึ่งต่อมาได้ยกฐานะศาลแขวงหัวเมืองและศาลจังหวัดทั้งหมด เพราะประชาชนยังคงเดินทางมาเป็นความกันที่ศาลจังหวัด ทำให้ไม่มีศาลแขวงในหัวเมืองต่างจังหวัดอีกต่อไป²

แต่เนื่องจากระบบศาลแขวงเป็นระบบที่ยอมรับกันว่าสามารถให้ความยุติธรรมและความรวดเร็วแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับความล่าช้าในการสอบสวนคดีอาญา ทำให้รัฐต้องการให้มีศาลแขวงขึ้น เพื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาให้เสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว และทำหน้าที่ศาลไต่สวนด้วย โดยกำหนดให้มีวิธีการสำหรับศาลแขวงเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499³ (พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวง) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม 2499 ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมทั้งหมด 4 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2503 ปี พ.ศ. 2517 ปี พ.ศ. 2532 และปี พ.ศ. 2539

4.2.2 อำนาจการพิจารณาคดีและไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวง

แม้ว่าศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ และศาลแขวงธนบุรี จะเป็นศาลที่ได้ตั้งขึ้นก่อนที่ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ จะบังคับใช้ก็ตาม แต่ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติ

² พิชัย นิลทองคำ. (2529). สัมมนาวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง. หน้า 16.

³ ชื่อพระราชบัญญัตินี้แสดงให้เห็นหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

(1) เป็นกฎหมายจัดตั้งศาลแขวงขึ้น เพื่อให้เป็นไปโดยถูกต้องกับรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 100 ซึ่งบัญญัติว่า บรรดาศาลทั้งหมดจัดตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ

(2) เป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงไว้เป็นพิเศษ โดยศาลแขวงที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ ไม่ได้ใช้วิธีพิจารณาความอาญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งหมด (ซึ่งต่างจากศาลแขวงที่จัดตั้งขึ้นก่อนพระราชบัญญัตินี้)

ดังกล่าวก็กำหนดให้ศาลแขวงที่ตั้งขึ้นก่อนที่ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ ใช้บังคับให้คงมีอยู่ต่อไปโดยให้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนั้นเพื่อให้ศาลแขวงที่ตั้งขึ้นใหม่ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ จึงกำหนดให้ศาลแขวงที่ตั้งขึ้นใหม่อยู่ในบังคับของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมด้วย ซึ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจตามที่ระบุในมาตรา 15 ประกอบมาตรา 22 ดังนี้

- 1) มีอำนาจทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง
- 2) มีอำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
- 3) มีอำนาจทำการไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 4) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสองพันบาท
- 5) พิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือน หรือปรับเกินกว่า 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

4.2.3 กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวง

เมื่อครั้งจัดตั้งศาลแขวงในระยะเริ่มแรก พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ กำหนดให้ศาลแขวงเป็นศาลไต่สวนเช่นเดียวกับศาลปริสภา โดยมีที่มาอยู่ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศที่ว่าเจ้าพนักงานรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสนอคดีสู่ศาลเพื่อพิจารณา แต่เนื่องจากประเทศไทยถือธรรมเนียมมาโดยตลอดให้ราษฎรเสนอคดีขึ้นสู่ศาลได้ด้วย ดังนั้นคดีอาญาแม้จะเป็นคดีใหญ่ที่ต้องฟ้องยังศาลอาญาหรือศาลจังหวัดก็ตาม ถ้าเกิดในศาลแขวงจะต้องไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลแขวงก่อนทุกเรื่อง ไม่ว่าผู้เสียหายจะเป็นโจทก์หรือเจ้าพนักงานเป็นโจทก์ฟ้อง⁴ และประการที่สอง เนื่องจากมีแนวความคิดของคณะกรรมการอาชญากรรมวิจัยที่เสนอว่าการสอบสวนในขณะนี้มีส่วนการพิจารณาสว่าง กล่าวคือ การสอบสวนของพนักงานสอบสวนมักไม่เปิดเผยต่อสาธารณชนซึ่งก่อให้เกิดผลร้ายในหลายประการ แต่การพิจารณาคดีของศาลจะกระทำโดยเปิดเผย ดังนั้นจึงเห็นว่าจะต้องเอาการสอบสวนที่มีคตินั้นมาเป็นการไต่สวนมูลฟ้องของศาลที่สว่างเสีย โดยมาตรา 13 วางหลักไว้ว่า คดีอาญาที่เกินอำนาจของศาลแขวงในการพิจารณาพิพากษาคดี หากเกิดขึ้น

⁴ พิชัย นิลทองคำ. เล่มเดิม หน้า 124.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 124-125.

ในเขตศาลแขวง จะต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวงก่อนทุกคดี ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง หรือเจ้าพนักงานเป็นโจทก์ฟ้องก็ตาม

ส่วนกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวงนั้นกำหนดไว้ในมาตรา 14 ดังนี้

1) คดีที่ผู้ว่าคดีเป็นโจทก์ถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา ให้ศาลแขวงประทับฟ้องแล้วดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป ถ้าเป็นคดีที่เกินอำนาจศาลแขวง ก็ให้ศาลแขวงทำการไต่สวนมูลฟ้อง การไต่สวนมูลฟ้องต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 ถ้าเห็นว่าคดีมีมูล ให้ศาลแขวงส่งสำนวนไปยังอัยการ ผู้ว่าคดีก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการด้วย เมื่อกระบวนการพิจารณามาถึงขั้นตอนนี้ ศาลแขวงไม่มีอำนาจอีกต่อไป เนื่องจากเป็นคดีที่เกินอำนาจ และผู้ว่าคดีก็หมดอำนาจเช่นกัน เพราะผู้ว่าคดีเป็นโจทก์ฟ้องได้เฉพาะในศาลแขวงเท่านั้น ดังนั้น ทั้งศาลแขวงและผู้ว่าคดีจึงต้องส่งสำนวนไปให้อัยการเหมือนกัน แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลแขวงต้องพิพากษายกฟ้อง ซึ่งการที่ศาลแขวงยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ ผู้ว่าคดีสามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 170

2) คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง ศาลแขวงต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องทุกเรื่อง ไม่ว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจหรือเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ถ้าการไต่สวนปรากฏว่าคดีมีมูล ถ้าเป็นคดีอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ก็สั่งประทับฟ้องแล้วพิจารณาพิพากษาไป แต่ถ้าเป็นคดีเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ศาลแขวงต้องสั่งให้โจทก์นำคดีไปฟ้องยังศาลอาญาหรือศาลจังหวัด ภายในระยะเวลาที่ศาลแขวงกำหนดตามที่เห็นสมควร ซึ่งโจทก์จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลแขวง และคำสั่งมีมูลนี้ให้เป็นที่ยุติ แต่ถ้าการไต่สวนปรากฏว่าคดีไม่มีมูล ให้ศาลแขวงพิพากษายกฟ้อง โดยไม่ต้องคำนึงถึงประเภทคดี แต่ทั้งนี้โจทก์มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษานี้ต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 170

การไต่สวนของศาลแขวงมีผลผูกพันอัยการด้วย กล่าวคือ อัยการจะฟ้องคดีจำเลยในฐานความผิดอื่น นอกจากความผิดที่ศาลไต่สวนได้ แต่ต้องเป็นข้อเท็จจริงเดียวกัน เกี่ยวพันกัน หรือต่อเนื่องกันกับข้อเท็จจริงที่ศาลแขวงสั่งว่ามีมูลตามมาตรา 16 ของ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ นอกจากนี้ อัยการอาจใช้คำให้การของจำเลย และคำเบิกความของพยานต่อศาลแขวงมาใช้เป็นพยาน หลักฐานในชั้นพิจารณาในศาลอื่นได้ ตามมาตรา 17 พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าในกรณีที่ศาลแขวงมีความเห็นต่างกับอัยการ เช่น ศาลแขวงไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูลพอที่จะส่งฟ้องยังศาลที่มีอำนาจ แต่อัยการเห็นว่าไม่ควรส่งฟ้อง กรณีเช่นนี้ ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 15 กำหนดให้ส่งสำนวนความและสำนวนการสอบสวนพร้อมกับความเห็นไปยังอธิบดีกรมอัยการหรือผู้ที่อธิบดีกรมอัยการมอบหมายให้มีอำนาจเพื่อพิจารณา

โดยให้ถือเอาตามความเห็นของอธิบดีกรมอัยการหรือผู้ที่อธิบดีกรมอัยการให้มีอำนาจ เมื่อการเป็นดังนี้เท่ากับว่าการไต่สวนของศาลไม่อาจคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเต็มที่ เพราะฝ่ายบริหารมีอำนาจควบคุมการไต่สวนของฝ่ายตุลาการได้

แต่ต่อมา พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 13 ถึงมาตรา 17 ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503⁶ ทำให้ศาลแขวงไม่มีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องคดีที่เกินอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงอีกต่อไป แต่ศาลแขวงยังคงมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องตามพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรมเฉพาะในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง และกระบวนการในการไต่สวนมูลฟ้องก็ให้ดำเนินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกันกับศาลอาญาและศาลจังหวัด

4.3 การกั้นกรงคดีก่อนการประทับฟ้องของศาล (ไต่สวนมูลฟ้อง) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยปัจจุบัน

4.3.1 แนวคิดของการไต่สวนมูลฟ้องของศาล

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นหาความจริงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ ตำรวจ อัยการ และศาล ส่วนกระบวนการตรวจสอบก่อนฟ้องคดีนั้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการตรวจสอบคดีในชั้นสอบสวน ฟ้องร้อง ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตรวจสอบและกั้นกรงคดีและฟ้องร้องคือ ตำรวจและอัยการ ส่วนขั้นตอนการตรวจสอบคดีอีกขั้นตอนหนึ่งคือ การตรวจสอบในชั้นก่อนฟ้องคดี หรือขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องเป็นหน้าที่ของศาล

หลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยแบ่งบุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีราษฎรเป็นโจทก์ (ผู้เสียหาย) และกรณีอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งกรณีราษฎรเป็นโจทก์กฎหมายกำหนดให้เฉพาะผู้เสียหายเท่านั้นสามารถเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้⁷ ไม่รวมถึงประชาชนทั่วไป ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่าน

⁶ แนวความคิดในการยกเลิกบทบัญญัติในมาตรา 13-17 ของ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ คือ คณะกรรมการแก้ไขปรับปรุงวิธีการศาลแขวงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มีความเห็นว่า สมควรยกเลิกการไต่สวนมูลฟ้องในศาลแขวง เพราะเป็นเรื่องเสียเวลา พยานต้องมาให้การต่อศาล รวมทั้งให้การต่อพนักงานสอบสวนถึง 3 ครั้ง 3 วัน และการยกเลิกการไต่สวนมูลฟ้องจะไม่ มีทางเสียประโยชน์ใดๆ และประชาชนก็ไม่เสียสิทธิแต่อย่างใด .

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 28.

กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนก่อน ซึ่งผู้ถูกฟ้องจะตกเป็นจำเลยนับแต่วันที่ศาลสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา

กรณีที่ย้ายการเป็นโจทก์ การเริ่มต้นคดีสามารถเกิดขึ้นได้สองทางด้วยกันคือ กรณีผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น จากนั้นพนักงานสอบสวนก็จะทำการสืบสวนจับกุม สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานจนกระทั่งสรุปสำนวนเสนอความเห็น ส่งต่อให้อัยการเมื่ออัยการได้รับสำนวนและความเห็นของพนักงานสอบสวนแล้วจึงจะพิจารณาว่าควรจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรืองดการสอบสวน หรือสั่งสอบสวนเพิ่มเติม

ทั้งสองกรณีดังกล่าวข้างต้น เมื่อโจทก์ได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลจะต้องตรวจดูคำฟ้องว่าเป็นคำฟ้องที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ หากเป็นคำฟ้องที่ไม่ถูกต้องศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งคำฟ้องที่ไม่ถูกต้องได้ 3 ประการคือ ให้โจทก์แก้ฟ้อง ยกฟ้อง และไม่ประทับฟ้อง⁸ แต่หากเป็นฟ้องที่ถูกต้องศาลมีอำนาจดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

- 1) กรณีราษฎรเป็นโจทก์ให้ดำเนินการไต่สวนมูลฟ้อง
- 2) กรณีอัยการเป็นโจทก์ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรก็ให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

การที่ศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศาลจะพิจารณาเบื้องต้นว่า ฟ้องของโจทก์นั้นมีมูลพอที่จะส่งให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ โดยเฉพาะกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ถือว่าคำฟ้องยังไม่ได้ผ่านการตรวจสอบจากองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบ ดังนั้นศาลจึงต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนเพื่อป้องกันไม่ให้ราษฎรนำคดีที่ไม่มีมูลมาฟ้องต่อศาล และป้องกันการกลั่นแกล้ง หรือความเข้าใจผิดของโจทก์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายบางประการ เช่น ไม่มีมูลที่เป็นความผิดอาญา แต่เป็นความผิดทางแพ่ง หรือมีมูลแต่โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานใดเลยที่แสดงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งยังผลให้เกิดภาระแก่ศาล อีกทั้งหากศาลรับฟ้องแล้วส่งผลให้สถานะของผู้ถูกฟ้องนั้นเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นศาลจึงมีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องสิทธิของจำเลยไม่ให้ถูกระทบจากฟ้องที่ไม่ถูกต้อง

หลักการฟ้องคดีอาญาของไทยแบ่งผู้มีอำนาจฟ้องออกเป็น 2 ประเภท ตามที่กล่าวข้างต้น ซึ่งมีผลทำให้เกิดความแตกต่างกันเกี่ยวกับการตรวจสอบคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง กล่าวคือ กรณีราษฎรเป็นโจทก์ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่หากอัยการเป็นโจทก์ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 161.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 162.

ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์แค่เพียงคดีเดียว¹⁰ เท่านั้น หลังจากนั้นนั้นก็ยังไม่เคยปรากฏว่าศาลจะสั่งไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์อีกแต่อย่างใด

จากความแตกต่างของการสั่งไต่สวนมูลฟ้องข้างต้นนี้ สามารถวิเคราะห์แนวความคิดของการไต่สวนมูลฟ้องโดยศาล ได้ดังนี้

1) การไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจว่าจะสั่งไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายก็ยังคงมีความเชื่อใจในตัวองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องอยู่บ้างว่าจะสามารถตรวจสอบคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ความคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาได้ แต่ไม่ใช่ทั้งหมดเพราะกฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจในการสั่งไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์อยู่ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายยังไม่ได้ให้ความเชื่อมั่นในตัวองค์กรและตัวบุคคลที่ทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องทั้งหมด แต่ในแนวคิดของศาลทางปฏิบัติในการสั่งไต่สวนมูลฟ้องนั้น ศาลกลับมีความ “เชื่อใจ” องค์กรและตัวบุคคลที่ทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องเป็นอย่างมาก ทุกคดีที่อัยการนำมาฟ้องนั้นว่าได้มีการกลั่นกรองมาแล้วว่า “มีมูล” พอที่ศาลจะรับไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องตรวจสอบอีก เพราะเป็นการกลั่นกรองโดยองค์กรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาถึงสองชั้น การไต่สวนมูลฟ้องจะทำให้เกิดความล่าช้าและเสียเวลาแก่ศาล เพราะท้ายที่สุดศาลก็ต้องกลับมาพิจารณาใหม่อีกครั้งในขั้นตอนการพิจารณาและพิพากษาคดี อีกทั้งศาลมีความ “เชื่อใจ” ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยว่ามีความยุติธรรมสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และให้ความคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างดีแล้ว

2) การไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์ แนวคิดที่กฎหมายบัญญัติให้มีการไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์ก่อนทุกคดีนั้น มาจากความ “ไม่เชื่อใจ” ว่าคดีที่ราษฎรนำมาฟ้องนั้น “มีมูล” ดังนั้นจึงต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน เพื่อเป็นการปกป้องผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากยังไม่ได้มีการตรวจสอบและกลั่นกรองจากองค์กรของรัฐ อาจทำให้มีการแก่งแย่งฟ้องคดีต่อกัน และจะยังความเดือดร้อนมาให้แก่ประชาชน โดยไม่มีเหตุอันควร อีกทั้งหากศาลรับคดีที่ “ไม่มีมูล” ไว้พิจารณาท้ายที่สุดศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง ซึ่งก่อให้เกิดภาระต่อศาลเป็นอย่างมาก

4.3.2 ความหมายและวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(12) หมายความว่า “กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา”

¹⁰ วินัย กนกเวชยันต์. (2507). “ศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์.” อัยการนิเทศ, เล่มที่ 26. หน้า 423.

ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์¹¹ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการไต่สวนมูลฟ้อง คือ กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหานั้น โจทก์มีเหตุผลทั้งตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่จะกล่าวอ้างเอาชนะได้หรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งคือ คดีที่จำเลยต้องหานั้นมีมูลหรือไม่

รองศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ¹² อธิบายไว้ว่า การไต่สวนมูลฟ้องเป็นกระบวนการที่ศาลตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์ในเบื้องต้นว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อได้หรือไม่ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด

นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่ง¹³ ให้นิยามความหมายของการไต่สวนมูลฟ้องไว้ว่า การไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) เป็นกระบวนการตรวจสอบมูลคดีในขั้นก่อนการพิจารณาซึ่งกระทำโดยศาลเพื่อคัดกรองฟ้องที่ไม่มีมูล หรือ ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุน

โดยสรุป สามารถอธิบายได้ว่า การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการตรวจสอบคดีในเบื้องต้นโดยองค์กรของศาล เพื่อพิจารณาว่าคดีที่โจทก์นำมาฟ้องนั้นมีมูลคดีพอที่จะให้ศาลรับไว้พิจารณาคดีต่อไปหรือไม่ โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาเสนอว่ามีมูลที่จะนำมาฟ้อง (prima facie) เท่านั้น โดยไม่ต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัย (proof beyond a reasonable doubt) เนื่องจากการพิสูจน์ดังกล่าวเป็นกระบวนการพิจารณาของศาลในขั้นตอนการพิจารณาคดี

4.3.3 หลักเกณฑ์การไต่สวนมูลฟ้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการไต่สวนมูลฟ้องไว้ดังนี้

มาตรา 162 บัญญัติว่า “ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการดังต่อไปนี้

- 1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้วให้จัดการตามอนุมาตรา (2)
- 2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะแจ้งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้”

ซึ่งจากหลักดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถแยกหลักการตรวจสอบของศาลก่อนการพิจารณาคดีได้ 2 กรณี คือกรณีอัยการเป็นโจทก์ และกรณีราษฎรเป็นโจทก์ ในที่นี้ผู้เขียนขอทำการศึกษาเฉพาะในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์

¹¹ สัญญา ธรรมศักดิ์. (2524). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 546.

¹² ณรงค์ ใจหาญ. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 3). หน้า 51.

¹³ Haxel B. Kerper. (1979). *Introduction to the Criminal Justice System* (2 nd Edition). p. 184.

1) กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์

กรณีอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี กฎหมายกำหนดให้ศาลตรวจพิจารณาคำฟ้องก่อน¹⁴ และเมื่อเห็นว่าถูกต้อง ศาลมีอำนาจที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าศาลเห็นสมควรอาจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติกรณีอัยการเป็นโจทก์ ศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้อง

เหตุผลที่ศาลไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์ แต่จะประทับฟ้องคดีไว้พิจารณาเลย เนื่องจากว่าการฟ้องคดีโดยอัยการได้มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน และมีการคัดกรองโดยอัยการอีกชั้นหนึ่งมาแล้ว จึงทำให้ศาลมีความเชื่อในระดับหนึ่งว่าคดีที่อัยการนำมาฟ้องต่อศาลนั้น “มีมูล” พอที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป ศาลใช้ “หลักความไว้วางใจ”

หลักเกณฑ์การไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์

(1) ในวันไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล และให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัว เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง

การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีอัยการเป็นโจทก์ จำเลยจะมีฐานะเป็นจำเลยทันที นับตั้งแต่ถูกฟ้องตลอดมาจนถึงการไต่สวนมูลฟ้องและมีฐานะเช่นนั้นตลอดเวลาของการไต่สวนมูลฟ้อง¹⁵ หลักของการไต่สวนมูลฟ้องจะต้องทำต่อหน้าจำเลย จึงจำเป็นต้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล

กรณีมีตัวจำเลยมาศาลได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6462/2543 อธิบายสนับสนุนไว้ว่า ในวันที่โจทก์ยื่นฟ้อง โจทก์ไม่ได้นำตัวจำเลยมาศาล เนื่องจากจำเลยเป็นบุคคลคนเดียวกับจำเลยในคดีอาญาเรื่องอื่น ซึ่งได้ยื่นฟ้องต่อศาลอื่นและได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา จึงถือได้ว่าจำเลยอยู่ในอำนาจของศาลแล้ว เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยได้หลบหนีไปในระหว่างการปล่อยชั่วคราว ศาลย่อมมีอำนาจที่จะบังคับให้ผู้ประกันส่งตัวจำเลยมารับสำเนาคำฟ้องคดีนี้ได้

สำหรับกรณีไม่มีตัวจำเลยมาศาล ศาลจะสั่งประทับฟ้องไม่ได้ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1455/2545 กล่าวไว้ว่าแม้จำเลยอยู่ในอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจซึ่งไม่เกี่ยวกับศาล ดังนั้นในชั้นควบคุมตัวจำเลยในสถานพินิจจึงถือไม่ได้ว่าจำเลยอยู่ในความควบคุมของศาล เมื่อได้ความว่าขณะอัยการโจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ไม่มีตัวจำเลยมาศาล ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณาจึงชอบแล้ว

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 161.

¹⁵ คณิง ภาไชย. (2545). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 80.

กรณีที่ย้ายการฟ้องจำเลยหลายคน ถ้าอัยการส่งตัวจำเลยบางคนต่อศาลไม่ได้ ศาลจะสั่งประทับฟ้องได้เฉพาะจำเลยที่ย้ายการส่งศาลได้เท่านั้น¹⁶

ในทางปฏิบัติเมื่อมีการไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยไปก่อนแล้วเมื่อศาลได้รับฟ้องจากอัยการ ดังนั้นเมื่ออยู่ในห้องพิจารณาคดีไต่สวนมูลฟ้อง อัยการจึงไม่ต้องส่งสำเนาฟ้องให้แก่จำเลยอีก เมื่ออยู่ในห้องพิจารณา หากศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงศาลจะอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟังและถามจำเลยว่าได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ จะให้การอย่างไรบ้าง และให้ศาลจดคำให้การของจำเลยไว้ หากจำเลยรับสารภาพศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาเลยทีเดียว โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง หากจำเลยปฏิเสธ หรือไม่ยอมให้การศาลก็จะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องต่อไปโดยให้โจทก์นำพยานเข้าสืบและมีตัวจำเลยอยู่ในศาลตลอดเวลาไต่สวนมูลฟ้อง

(2) จำเลยไม่มีสิทธินำพยานเข้าสืบ ถึงแม้ว่าจำเลยจะเป็นจำเลยแล้วในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแต่จำเลยจะถูกห้ามนำพยานเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากถือว่าชั้นนี้เป็นเพียงชั้นพิจารณาในเบื้องต้นว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น และไม่ต้องการให้เริ่มกระบวนการพิจารณาเต็มรูปแบบ แต่จำเลยก็มีสิทธิอื่นในฐานะเป็นจำเลยทุกประการ

(3) จำเลยมีสิทธิแต่งตั้งทนายความ เนื่องจากจำเลยมีฐานะเป็นจำเลย ดังนั้นจำเลยจึงมีสิทธิต่อสู้คดี ซึ่งสามารถแต่งตั้งทนายความเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในการโต้แย้งคัดค้านการดำเนินคดีของโจทก์ได้

(4) แม้ว่าจำเลยจะไม่สามารถนำพยานเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่จำเลยก็มีสิทธิซักค้านพยานโจทก์ หรือยื่นคำร้องโต้แย้งคัดค้านโจทก์ได้ทุกประการเช่นเดียวกับการเป็นจำเลยในชั้นพิจารณา ทั้งนี้เพื่อช่วยตรวจสอบว่าพยานโจทก์ที่นำมาสืบนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด¹⁷ แต่พยานเอกสารที่จำเลยยื่นต่อศาลซึ่งแสดงข้อเท็จจริง ซึ่งแตกต่างจากคำเบิกความของพยานโจทก์เพื่อใช้ศาลวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์นั้นศาลก็อนุญาตให้ยื่นได้ ซึ่งมีแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1885/2521 อธิบายไว้ว่าในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจำเลยไม่มีสิทธิอ้างพยานต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 แต่เอกสารที่จำเลยส่งศาลเพื่อซักค้านเมื่อตัวโจทก์และพยานโจทก์เบิกความ โจทก์และพยานโจทก์ก็ได้เบิกความรับรองเอกสารว่าถูกต้องแล้ว เอกสารดังกล่าวจึงไม่ใช่พยานหลักฐานที่จำเลยนำเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หากแต่เป็นเอกสารที่โจทก์และพยานโจทก์เบิกความถึงเพื่อประกอบถ้อยคำของโจทก์ให้ปรากฏรายละเอียดให้ชัดเจนเท่านั้น จึงไม่เป็นการต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165

¹⁶ คณิต ฌ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 393.

¹⁷ ณรงค์ ใจหาญ. เล่มเดิม. หน้า 52.

(5) ศาลต้องถามคำให้การจำเลย กล่าวคือศาลต้องถามจำเลยว่าจะต่อสู้คดี (ปฏิเสธ) หรือรับสารภาพ จำเลยจะให้การอย่างไร ศาลต้องจดไว้ในแบบคำให้การของจำเลย โดยจำเลยอาจทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลพร้อมทั้งสำเนาก็ได้ ซึ่งศาลจะรับไว้และส่งสำเนาให้โจทก์

(6) จำเลยตกเป็นจำเลยนับแต่วันที่อัยการ ได้ยื่นฟ้อง จำเลยจึงมีสิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกาได้ในฐานะคู่ความ เว้นแต่เป็นคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลซึ่งจำเลยไม่มีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน

(7) ศาลอาจมีคำสั่งเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพของจำเลยได้ เช่น การจับ การคุมขัง จากกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องคดีอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายกำหนดให้ศาลตรวจพิจารณาจากคำฟ้องโจทก์เท่านั้น โดยศาลไม่มีสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยการไต่สวนมูลฟ้อง และการบรรยายฟ้องของโจทก์ ในปัจจุบัน เป็นการบรรยายให้ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น ไม่ได้บรรยายรายละเอียดแห่งคดีพอที่จะทำให้ศาลใช้เป็นเครื่องในการประทับฟ้อง ซึ่งแตกต่างจากคำฟ้องประเทศเยอรมนีนั้น เป็นคำฟ้องที่บรรยายไปตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน เมื่อฟ้องคดีต่อศาลการบรรยายฟ้องก็เป็นการฟ้องจากข้อหาที่จำเลยกระทำ ไม่ยึดติดกับฐานความผิด ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอในหัวข้อที่เกี่ยวกับการบรรยายฟ้องของโจทก์ต่อไป

4.4 การบรรยายฟ้องคดีอาญา

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้คำฟ้องในคดีอาญาต้องทำเป็นหนังสือ และมีข้อความตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 158¹⁸ ซึ่งในที่นี้จะได้แยกพิจารณาเป็น

¹⁸ ตามมาตรา 158 “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมี

- (1) ชื่อศาลและวันเดือนปี
- (2) คดีระหว่างผู้ใด โจทก์ผู้ใดจำเลย และฐานความผิด
- (3) ตำแหน่งพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ ถ้าราษฎรเป็นโจทก์ให้ใส่ชื่อตัว นามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติ

และบังคับของจำเลย

- (4) ชื่อตัว นามสกุล ที่อยู่ ชาติ และบังคับของจำเลย
- (5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ในการกระทำผิด อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วย พอสมควรเท่าที่จำเลยจะเข้าใจข้อหาได้ดี

ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพขีดเขียน หรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวข้องกับข้อหมิ่นประมาท ให้กล่าวได้โดยบริบูรณ์หรือตัดมาท้ายฟ้อง

- (6) อ้างมาตราในกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด
- (7) ลงลายมือชื่อโจทก์ ผู้เรียบเรียง ผู้เขียน หรือพิมพ์ฟ้อง

1) ส่วนเริ่มต้น

ในส่วนนี้จะปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับศาลที่นำคดีมาฟ้อง วันเดือนปีที่ยื่นฟ้องต่อศาล ชื่อของโจทก์จำเลย ฐานความผิดที่ได้กล่าวหา ในกรณีที่อัยการเป็นโจทก์จะมีการระบุถึงตำแหน่งของอัยการ ถ้าราษฎรเป็นโจทก์จะระบุถึงชื่อตัว นามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติและบังคับในส่วนจำเลยผู้ถูกกล่าวหาจะระบุถึงชื่อตัว นามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติ และบังคับเช่นกัน แต่รายละเอียดอื่นๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น การเกิด การศึกษา อาชีพ หน้าที่การงาน การสมรส จะไม่มีการระบุถึง¹⁹

2) ส่วนคำบรรยาย

ในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของคำฟ้อง ซึ่งจะปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่เกิดการกระทำผิด อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดด้วยพอสสมควรที่ทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้²⁰

การกระทำทั้งหลายที่อ้างจำเลยได้กระทำความผิด หมายถึง ในคำฟ้องจะต้องระบุถึงข้อเท็จจริงอันเป็นกรรมที่จำเลยได้กระทำความผิด อันก่อให้เกิดความผิดตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องระบุถึงการกระทำต่างๆ ได้ครบถ้วนตามที่กฎหมายต้องการ และกล่าวด้วยว่าได้เกิดผลตามกฎหมายจากการกระทำของจำเลยประการใด โดยจะต้องกล่าวให้ชัดเจนถ้าความผิดนั้นประกอบด้วยหลายกรรม ต้องบอกให้ครบถ้วน ข้อสำคัญก็คือต้องบรรยายฟ้องให้ครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายต้องการ เช่น ในความผิดฐานลักทรัพย์ กล่าวให้ครบถ้วนว่าจำเลยได้ลักเอาธนบัตรของผู้เสียหายไป โดยทุจริตอันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ไม่ใช่กล่าวลอยๆ ว่าจำเลยลักทรัพย์ไป²¹ ในการกล่าวถึงข้อเท็จจริงในคำฟ้อง อาจใช้ถ้อยคำในกฎหมายนั่นเองหรือจะใช้ถ้อยคำธรรมดาอย่างไรก็ได้²² แต่ในทางปฏิบัติผู้ร่างฟ้องมักจะคัดเอาถ้อยคำเทคนิคของกฎหมายแห่งบทบัญญัติความผิดนั้นๆ ลงไปเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เป็นฟ้องเคลือบคลุม²³

¹⁹ มาตรา 158 (1)-(4) ป. วิอาญา. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 58 (1)-(4).

²⁰ มาตรา 158 (5) ป. วิอาญา. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 58 (1)-(4).

²¹ โทเมน ภทกริทธิมย์. เล่มเดิม. หน้า 11.

²² คำพิพากษาฎีกาที่ 110/2505, 893/2515, 706/2516 วินิจฉัยทำนองว่า การบรรยายเกี่ยวกับการกระทำหาต้องใช้ถ้อยคำในกฎหมายไม่ จะบรรยายถ้อยคำอย่างไรก็ให้เข้าใจว่าจำเลยได้กระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดก็ใช้ได้

²³ ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับ indictment ของอังกฤษ ที่จะต้องหลีกเลี่ยงไม่ใช่ถ้อยคำเทคนิคของกฎหมายให้มากที่สุด อ้างถึงใน ทวี เจริญพิทักษ์. (2497). คำอธิบายโดยพิสดารและระเบียบปฏิบัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 538.

ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดจากการกระทำนั้นๆ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลากระทำความคิด ในคำฟ้องจำเป็นต้องระบุถึงวันเดือนปีที่เกิดการกระทำ ความคิด รวมทั้งเวลากลางวันและกลางคืนตามกฎหมายด้วย ถ้าระบุไว้ไม่ครบจะถือว่าเป็นคำฟ้องที่ไม่สมบูรณ์ แต่ในบางความคิดที่เวลากลางวันกลางคืนไม่ใช่สาระสำคัญ แม้ในคำฟ้องจะปรากฏข้อเท็จจริงแต่เพียงวันเดือนปีที่เกิดการกระทำความคิดมิได้ระบุเวลากลางวันกลางคืนตามกฎหมายไว้ ก็เป็นฟ้องที่สมบูรณ์ เช่น ในความผิดฐานเบียดความเท็จในศาล แม้จะระบุแต่เพียงวันเดือนปีที่กระทำผิดแต่ไม่ได้ระบุถึงเวลากลางวันกลางคืนก็ถือเป็นฟ้องที่สมบูรณ์²⁴ ในกรณีที่ไม่ทราบเวลาที่แน่นอนของการกระทำผิด ถ้าไม่ระบุเสียเลยจะถือว่าเป็นคำฟ้องที่ไม่สมบูรณ์ กรณีดังกล่าวอาจระบุความไม่แน่ชัดของวันหรือเวลาลงไปคำฟ้องด้วย เช่น... เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2520 เวลาใดไม่ปรากฏชัด หรือ...วันเวลาใดไม่ปรากฏชัดตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2520 จนถึงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2520 เป็นต้น ส่วนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่กระทำความคิด ในคำฟ้องจะมีการระบุถึงท้องที่ตามทางการปกครอง ซึ่งได้แก่ตำบลหรือแขวง อำเภอหรือเขต และจังหวัด ที่เกิดการกระทำความคิด ฟ้องที่ไม่ระบุถึงสถานที่กระทำความคิดจะถูกถือว่าเป็นคำฟ้องที่ไม่สมบูรณ์

บุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องในการกระทำความคิด เนื่องจากในการกระทำความคิดมักมีบุคคลหรือสิ่งของเข้ามาเกี่ยวข้องในการกระทำผิด คำฟ้องในคดีอาญาจึงจำเป็นต้องกล่าวถึงด้วย สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความคิด อาจเกี่ยวข้องในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของความคิด เช่น ผู้เสียหาย พวกของจำเลย บุคคลที่สาม หรืออาจเกี่ยวข้องในพฤติการณ์เช่นเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งโดยปกติแล้วคำฟ้องจะต้องกล่าวถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของความคิด ไม่ว่าในฐานะใด เช่น ในความผิดฐานปล้นทรัพย์ แต่มิได้ระบุว่าจำเลยร่วมกับบุคคลอื่นอีกสองคนขึ้นไป ถือเป็นฟ้องที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนสิ่งของที่เกี่ยวข้องในการกระทำความคิดในทำนองเดียวกัน ในความผิดบางประเภทอาจมีสิ่งของเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น อาวุธที่ใช้ในการกระทำผิด ทรัพย์ที่ถูกลักไปหรือถูกขโมยออกเอกสารหรือเงินตราที่ถูกปลอมแปลงสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะต้องปรากฏในคำฟ้องเช่นกัน

พอสมควรเท่าที่จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี ในการกล่าวถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่กล่าวมาทั้งหมด จุดมุ่งหมายประการสำคัญก็คือ ต้องทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี เพื่อที่จำเลยสามารถมีโอกาสในการต่อสู้คดีได้ ถ้าจำเลยไม่อาจเข้าใจในคำฟ้องได้ว่าตนถูกฟ้องในความผิดฐานใดแน่ หรือการกระทำความคิดเกิดขึ้นเมื่อวันเดือนปี เวลาหรือสถานที่ใด หรือได้กระทำผิดต่อใคร ทรัพย์สิ่งของที่ทำเป็นอะไร จะถือว่าเป็นฟ้องที่เคลือบคลุม

²⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 868-869/2494, 1066/2521.

3) ส่วนท้ายฟ้อง

ซึ่งจะอยู่ในส่วนท้ายของคำฟ้อง เรียกว่า คำขอท้ายฟ้องอาญา โดยจะปรากฏถึงมาตรา ในกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด กล่าวคือ จะต้องมีการระบุว่าการกระทำความผิด ข้างต้น เป็นความผิดต่อกฎหมายและบทมาตราใดๆ เช่น ผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 เป็นต้น ในกรณีที่บทระบุความผิดและบทระบุโทษเป็นคนละมาตรากัน โดยปกติจะต้องอ้างทั้งบท ระบุความผิดและบทระบุโทษ แต่ก็อาจระบุแต่เฉพาะบทลงโทษอย่างเดียวกก็ได้²⁵ แต่สำหรับมาตราที่ เกี่ยวข้องซึ่งไม่ใช่บทระบุโทษหรือบทระบุความผิด การไม่ระบุมาตราดังกล่าวไม่มีผลทำให้เป็น ฟ้องที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ฟ้องว่าจำเลยพยายามกระทำความผิด แม้มีได้อ้างมาตราเกี่ยวกับพยายามมา ด้วย ก็ลงโทษฐานพยายามได้²⁶ และในส่วนท้ายของคำฟ้องจะต้องมีการลงลายมือชื่อโจทก์ ผู้เรียง ผู้เขียน หรือพิมพ์ฟ้องด้วย อนึ่งในคำฟ้องอาจมีการขอให้เพิ่มโทษแก่จำเลยรวมมากับฟ้องด้วยก็ได้

กล่าวโดยสรุป คำฟ้องในคดีอาญาของไทยจะปรากฏถึงข้อเท็จจริงตามที่ระบุไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ซึ่งสาระสำคัญก็คือ การกระทำทั้งหลายที่อ้าง ว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่เกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้ง บุคคลสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดพอสมควรเท่าที่จะเลยจะเข้าใจข้อหาได้ดี แต่อย่างไรก็ ดี มีข้อน่าสังเกตว่าลักษณะการกล่าวหาในคำฟ้องคดีอาญาของไทยในทางปฏิบัติ จะกล่าวหาใน ลักษณะฐานความผิด กล่าวคือ ในคำฟ้องจะระบุข้อเท็จจริงตามองค์ประกอบของความผิดที่กล่าวหา เท่านั้น โดยผู้ฟ้องคดีอาญาจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงทั้งหมดที่มีอยู่ว่าจากข้อเท็จจริงดังกล่าวการ กระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานใดเมื่อผู้ฟ้องเห็นว่าจำเลยมีความผิดฐานใดแล้วจึงร่างฟ้องตาม องค์ประกอบความผิดฐานนั้น ข้อเท็จจริงอื่นที่นอกเหนือจากองค์ประกอบความผิดฐานนั้น จะไม่ กล่าวไว้ในคำฟ้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162(2) บัญญัติให้เป็นดุลพินิจของ ศาลที่จะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง คดีอัยการเป็น โจทก์ และการฟ้องคดีพนักงานอัยการไม่ต้อง เสนอสำนวนการสอบสวนต่อศาล กรณีนี้จึงกล่าวได้ว่า การสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาเป็นเรื่องของ เชื่อถือในการปฏิบัติหน้าที่ที่ของพนักงานอัยการ โดยแท้ แต่หากขาดความเชื่อถือในการปฏิบัติ หน้าที่ของพนักงานอัยการ ศาลก็อาจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องคดีอัยการเป็น โจทก์ก่อนประทับฟ้องได้²⁷ แต่ในทางปฏิบัติศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีอัยการเป็น โจทก์ จึงเห็นว่าศาลไม่ได้กั่นกรองคดี ก่อนการประทับฟ้อง เพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุล เพราะศาลวางตนเป็นกลางตามแบบอย่างของ

²⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 562/2490.

²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 637/2479.

²⁷ คณิต ณ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 687.

ศาลในระบบคอมมอนลอว์²⁸ ซึ่งความจริงแล้วศาลมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานในทางคดี เพื่อประกอบการไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้อง ในทางปฏิบัติ แม้จะมีการยื่นคำแก้ตัวต่อศาล ขอให้ไต่สวนมูลฟ้องเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายต่างๆ ที่จะทำให้ศาลเห็นว่าคดีไม่มีมูล แต่ศาลก็ไม่รับ โดยอ้างว่าในทางปฏิบัติไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์

4.5 เปรียบเทียบบทบาทของศาลในการกลั่นกรองคดีของประเทศไทยและต่างประเทศ

ประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งทั้งศาล พนักงานอัยการ และตำรวจ ต่างเป็นเจ้าพนักงานแห่งรัฐและต้องกระทำในนามของรัฐ จึงไม่อาจเป็นคู่ต่อสู้ของผู้ถูกกล่าวหา แต่มีหน้าที่ร่วมกันตรวจสอบและค้นหาความจริง ซึ่งบทบาทของศาลในประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศสมีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริง ศาลจึงมีบทบาทที่สำคัญในการกลั่นกรองคดี ซึ่งศาลสามารถที่จะใช้ดุลพินิจในการค้นหาความจริงได้เต็มที่ โดยศาลเป็นผู้ถามพยานเอง และจะค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ อัยการและจำเลยจะเป็นเพียงผู้ที่คอยกระตุ้นให้ศาลดำเนินการโดยอ้างการร้องขอให้ศาลสืบพยานต่างๆ และศาลเองก็มีหน้าที่สืบพยานเพิ่มเติมโดยผลการไต่ด้วย²⁹ ดังนั้นศาลจะวางเฉยไม่ได้ แต่จะต้องมีบทบาทสำคัญในการค้นหาและตรวจสอบความจริงในคดี เพราะศาลอยู่ในฐานะเป็นผู้ตรวจสอบ³⁰

ในประเทศฝรั่งเศส มีการกลั่นกรองคดีตั้งแต่ในชั้นของพนักงานอัยการ จนถึงชั้นผู้พิพากษาไต่สวนก็มีบทบาทในการค้นหาความจริง รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาว่าพยานหลักฐานมีเพียงพอที่จะส่งตัวผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีหรือไม่ ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่ไต่สวนพยานหลักฐานเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มแรกของทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ใช่ไต่สวนเพียงต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่ รวมทั้งมีอำนาจกระทำการทุกอย่างที่เห็นว่าจะเป็นการประโยชน์ในการค้นหาความจริง ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดทั้งในด้านที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา ดำเนินการตามหลักของการพิจารณาแบบไต่สวน ศาลจึงมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยตั้งแต่ในชั้นก่อนฟ้องและในการพิจารณา ว่าคดีใดสมควรจะนำไปฟ้อง

²⁸ กิตติพงษ์ กิตติารักษ์. (2546). การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย. หน้า 34.

²⁹ คณิต ฒ นคร. (2528). วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 3, ปีที่ 15. หน้า 15.

³⁰ ชาดิ ชัยเดชสุริยาและณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2541). “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา: ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ 60. หน้า 59.

ยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีหรือไม่ ศาลจะตรวจสอบจากคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนที่ยื่นมาพร้อมฟ้องโดยไม่จำกัดอยู่กับตัวบุคคล อาจจะสืบสวนสอบสวนได้ทั้งบุคคลที่ได้ระบุไว้ในคำขอหรือบุคคลอื่นซึ่งสงสัยว่าจะกระทำความผิด ในประเทศเยอรมันศาลก็มีอำนาจตั้งให้หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำฟ้องหรือสำนวนการสอบสวนของอัยการ เพื่อประกอบการวินิจฉัยกลิ่นกรองคดี ทำให้เห็นบทบาทของศาลและการดำเนินคดีที่มีลักษณะเป็นระบบไต่สวนและศาลมีบทบาทเข้ามาค้นหาความจริงในคดีได้อย่างชัดเจน

ส่วนลักษณะของการดำเนินคดีอาญาในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เป็นกรณีที่เอกชนคนหนึ่งฟ้องเอกชนคนหนึ่ง โจทก์กับจำเลยจึงมีฐานะเท่าเทียมกันในการนำเสนอพยานหลักฐานเหมือนเช่นในคดีแพ่ง การค้นหาความจริงจะเน้นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และกติกาย่างเคร่งครัด ศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลาง คอยควบคุมการพิจารณาคดีให้ดำเนินไปตามกฎหมายเท่านั้น การพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของคู่กรณี ศาลไม่มีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน โจทก์และจำเลยมีบทบาทเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัดหน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำความผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์โดยเฉพาะ บทบาทของคู่ความในคดีจึง active การค้นหาความจริงจะอาศัยการถามค้านเป็นสำคัญ เพื่อมุ่งหมายให้ได้ความจริงเพิ่มอีกทางหนึ่งจากการถามค้าน บทบาทของศาลจึงต้องรอให้คู่ความนำเสนอข้อมูลให้พิจารณาระบบนี้มีจุดอ่อนตรงที่ว่า คู่ความมักจะนำพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่คดีของตนมาแสดงเท่านั้น ศาลไม่อาจจะเข้าไปแสวงหาความจริงด้วยตนเองได้มากนัก ด้วยเหตุนี้เอง ระบบนี้จึงได้สร้างหลักประกันเสริมให้คู่ความ คือ “หลักแห่งความเป็นธรรม” (Principle of fairness) เพื่อให้คู่ความมาศาลในฐานะเท่าเทียมกัน (on equal footing) ในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี คู่ความมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมาแสดงในศาลตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐาน ซึ่งศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาแสดง³¹ บทบาทของ Magistrate ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจึงไม่ได้ดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง แต่จะรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอแล้วตัดสินว่าคดีมีมูลเพียงพอหรือไม่

สำหรับประเทศไทย เดิมมีการไต่สวนมูลฟ้องในศาล โปริสภาซึ่งเป็นการรับระบบการไต่สวนมูลฟ้องมาจากประเทศอังกฤษ ศาลโปริสภาจัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ไต่สวนเบื้องต้นเพื่อป้องกันมิให้จับคนที่ไม่ได้กระทำความผิดมาขังไว้หรือจับโดยไม่มีพยานหลักฐาน และทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องเพื่อวินิจฉัยว่าคดีมีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ถ้าคดีไม่มีมูลก็จะได้ปล่อยตัวจำเลยให้พ้นข้อหาเสีย โจทก์และจำเลยมีสิทธินำพยานของตนมาสืบได้ มิใช่มีเพียงสิทธิซักค้าน

³¹ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา.

พยานโจทก์เท่านั้น แต่ศาลยังไม่มีบทบาทเข้ามาค้นหาความจริงในคดี นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้พิพากษาในชั้นไต่สวนมีความเห็นต่างกับอัยการ เช่น ผู้พิพากษาไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูลพอที่จะส่งฟ้องยังศาลที่เกี่ยวข้อง แต่อัยการเห็นว่าไม่ควรส่งเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือมีความเห็นว่าความผิดที่ผู้ต้องหากระทำนั้นอยู่ในอำนาจศาลไต่สวนที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เป็นต้น กรณีเช่นนี้กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ 53 กำหนดให้ถือเอาตามความเห็นของอัยการเท่ากับการไต่สวนของศาลไม่อาจคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเต็มที่ เพราะฝ่ายบริหารมีอำนาจควบคุมการไต่สวนของฝ่ายตุลาการได้³² ซึ่งจะแตกต่างกับการไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนของศาลในระบบภาคพื้นยุโรป ผู้พิพากษาไต่สวนเข้าไปไต่สวนด้วยตนเองและดำเนินการเพื่อค้นหาความจริง แต่ศาลโปริสภาไม่ได้ดำเนินการไต่สวนด้วยตนเอง ศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานซึ่งโจทก์เสนอต่อศาล ไม่ได้รับรู้เกี่ยวกับการไต่สวนเบื้องต้นทั้งหมด ศาลเพียงค้นหาว่าพยานหลักฐานของโจทก์เพียงพอที่จะส่งตัวจำเลยไปพิจารณาหรือไม่ ศาลโปริสภาจึงมีบทบาทและมีการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกับศาลอังกฤษ

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ที่นำแบบอย่างมาจากอังกฤษ แต่ก็มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง คือ ให้ศาลมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ได้ด้วยตนเองเพื่อประกอบการพิจารณาว่าคดีของโจทก์มีมูลหรือไม่ และในชั้นพิจารณาคดีก็ให้อำนาจศาลเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ ศาลยังมีอำนาจถามโจทก์จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ในระหว่างการพิจารณาเมื่อศาลเห็นสมควร และในกรณีที่ศาลเห็นสมควรที่จะตรวจพยานหลักฐานของโจทก์ที่ปรากฏในคดีอื่น ก็มีอำนาจเรียกสำนวนดังกล่าวมาตรวจดูได้ แสดงให้เห็นว่าได้รับเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยศาลในประเทศภาคพื้นยุโรปมาใช้³³ ซึ่งศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับการดำเนินคดีอาญาของไทยที่ยึดถือระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำร้องคำขอของผู้ใด รวมไปถึงการดำเนินคดีอาญาของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่ง

³² ปัญญา แสงสุข. (2549). กระบวนการตรวจสอบก่อนการพิจารณาคดี. หน้า 98.

³³ ชวลิต โสภณวัต. (2524, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ.” *ตุลาการ, เล่มที่ 6, ปีที่ 28*. หน้า 36-47.

ศาลมีความอิสระในการแสวงหาพยานหลักฐานที่จะฟังข้อเท็จจริงและวินิจฉัยเรื่องการรับฟ้องไว้พิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประทับฟ้องของพนักงานอัยการ³⁴

อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติของกฎหมายจะให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติ การพิจารณาคดีอาญาของไทยก็ให้คู่ความ พนักงานอัยการจำเลย หรือทนายความในคดีมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานและซักค้านพยานได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยพนักงานอัยการดำเนินคดีในฐานะเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับจำเลยหรือทนายความ และศาลก็จะวางตัวเป็นกลาง ไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีแต่อย่างใด ปล่อยให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่ายต่อสู้กัน อันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลตามระบบคอมมอนลอว์ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบกล่าวหา ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ไม่ปรากฏว่าศาลได้เข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงรวบรวมพยานหลักฐาน หรือเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพราะในทางปฏิบัติในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้อง

กระบวนการกลั่นกรองคดีโดยศาลก่อนการประทับฟ้องในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) มีรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) ศาลมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงของคดี วัตถุประสงค์หลักของการกลั่นกรองคดีคือ ต้องการให้เกิดความเชื่อมั่นในพยานหลักฐานว่าคดีที่นำมาฟ้องมีมูลคดีที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณา มาตรการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจต้องอาศัยเครื่องมือในการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประเทศฝรั่งเศสมีผู้พิพากษาไต่สวน (Investigating Judge) และศาลอุทธรณ์ไต่สวน (Chambre d'accusation de la Cour d'Appel) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบ ส่วนประเทศเยอรมนีมีคำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้อง (สำนวนการสอบสวน) เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง

4.6 บทบาทของศาลในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 277 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือของผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณีเป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร” เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดให้วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็น “ระบบไต่สวนข้อเท็จจริง” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธี

³⁴ คณิต ฒ นคร. เล่มเดิม. หน้า 524.

พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 กำหนดบทบาทของศาล ในการพิจารณาคดีอาญาไว้เป็นพิเศษ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง³⁵ แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป³⁶ ไว้ดังนี้

4.6.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายบัญญัติแยกการตรวจสอบเป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนก่อนฟ้อง และขั้นตอนฟ้องร้อง กล่าวคือ ในการค้นหาความจริง ขั้นตอนก่อนฟ้องมีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดเป็นองค์กรตรวจสอบ และศาลเป็นองค์กรตรวจสอบในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีส่วนอำนาจฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายนี้ถือว่าเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ รัฐธรรมนูญมีอำนาจฟ้องคดีอาญา เช่นคดีอาญาทั่วไป โดยกำหนดไว้ในมาตรา 23

มาตรา 23 บัญญัติว่า “ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ได้แก่

- 1) อัยการสูงสุด
- 2) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปฏิบัติตามมาตรา 11”

4.6.2 การไต่สวนมูลฟ้อง

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องซึ่งอัยการสูงสุด หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะต้องตรวจคำฟ้อง เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป คือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161 ซึ่งนำมาบังคับกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้โดยอนุโลม³⁷

เมื่อศาลตรวจคำฟ้องแล้ว หากคำฟ้องถูกต้อง ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องแล้วจะนัดคู่ความมาศาลในวันพิจารณาครั้งแรก โดยไม่มีการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งแตกต่างกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไปที่ให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการได้³⁸ หลักเกณฑ์นี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ดังนี้

³⁵ มาตรา 9 ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังต่อไปนี้

(1) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่านายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

³⁶ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 36.

³⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 18 วรรคสอง.

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 162 (2).

มาตรา 25 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง”

แม้ไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการสูงสุด หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่การค้นหาคำความจริงในขั้นตอนก่อนฟ้องนั้น การทำสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นการดำเนินคดีโดยใช้วิธีไต่สวนข้อเท็จจริง โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบดีว่าข้อกล่าวหาแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำการลงมติว่ามีมูลหรือไม่ ถ้ามีมูลก็จะส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด³⁹ หากอัยการสูงสุดไม่เห็นด้วยกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพราะเห็นว่ายังมีข้อไม่สมบูรณ์⁴⁰ ก็จะมีการตั้งคณะกรรมการระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุด โดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายจำนวนเท่ากันมีหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์ และรวบรวมพยานหลักฐานให้เกิดความสมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป⁴¹ เห็นได้ว่าเป็นการแยกภารกิจการสอบสวน ฟ้องร้อง ออกจากภารกิจพิจารณาพิพากษาคดีและเป็นการร่วมมือในการค้นหาคำความจริง และการค้นหาคำความจริงในขั้นนี้พยานหลักฐานจะต้องรวบรวมทั้งที่เป็นการพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิด และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาพิสูจน์ ว่าตนไม่ได้กระทำความผิดโดยสามารถนำพยานหลักฐานมาสู้แก้ข้อกล่าวหากับคณะกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้⁴²

นอกจากนี้ การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น การฟ้องคดีของโจทก์โจทก์ต้องส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลในวันยื่นฟ้องเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน ซึ่งศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร⁴³ เทียบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป อัยการไม่จำเป็นต้องส่งสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในวันยื่นฟ้องคดีต่อศาล แต่ศาลอาจจะเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการได้เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว

³⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542, มาตรา 56 (2).

⁴⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 10.

⁴¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 11.

⁴² ระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543, ข้อ 17.

⁴³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 25 วรรคสอง.

4.7 เปรียบเทียบบทบาทของศาลในคดีอาญาทั่วไปกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จากการศึกษาสิ่งที่แตกต่างระหว่างการดำเนินคดีอาญาทั่วไปกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็คือ บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดี และระบบการดำเนินคดีอาญา

4.7.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบไต่สวน โดยกฎหมายบัญญัติชัดเจนให้อำนาจศาลในการไต่สวนหาข้อเท็จจริงและศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม หรือเรียกเอกสารที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้การ ตลอดจนขอให้ศาลอื่นพนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาคดีได้⁴⁴

ส่วนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติชัดเจนให้ใช้ระบบไต่สวน แต่ได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้สืบพยาน ซักถาม โจทก์ จำเลย หรือพยาน การเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้⁴⁵ แต่ในทางปฏิบัติ ศาลมักอยู่เฉยวางตัวเป็นกลางปล่อยให้โจทก์ จำเลย เป็นผู้สืบพยานซึ่งเป็นลักษณะของศาลในระบบกล่าวหา

4.7.2 บทบาทของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายบัญญัติว่า ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง⁴⁶ เนื่องจากการดำเนินคดีขั้นตอนก่อนฟ้องเป็นการค้นหาความจริงว่า ข้อกล่าวหาเป็นมูลหรือไม่โดยการไต่สวนหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานมาแสดงว่าตนบริสุทธิ์ได้ด้วย

ส่วนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์แต่ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรก็จะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้⁴⁷

⁴⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 5.

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229, มาตรา 235, มาตรา 228.

⁴⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 25 วรรคหนึ่ง.

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 175.

จากการเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างบทบาทของศาลในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับศาลในคดีอาญาทั่วไป จะเห็นได้ว่า บทบาทของศาลในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการพิจารณาคดี ระบบไต่สวนข้อเท็จจริงและในการค้นหาความจริงของศาลในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลจะใช้สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ศาลจะต้องทำหน้าที่ในการถามพยานเองเป็นหลัก แล้วให้โจทก์ จำเลยถามเพิ่มเติมต่อไป ดังนี้ ศาลจึงมีบทบาทในการตรวจสอบและควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งต่างจากคดีอาญาทั่วไป ที่ศาลมักจะวางตนเป็นกลาง และให้เป็นหน้าที่ของคู่ความนำสืบพยาน หากศาลคดีอาญาทั่วไปใช้บทบาทในการค้นหาความจริงในคดี โดยเป็นผู้สืบพยาน ซักถาม โจทก์ หรือจำเลย หรือพยาน ก็จะทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่ใช้ “หลักการตรวจสอบ”

4.8 สภาพปัญหาของการกั้นกรงคดีก่อนการประทับฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162(2) ที่บัญญัติว่า “ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่ว่าจำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้” เป็นการให้ดุลพินิจศาลที่จะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ แต่ในทางปฏิบัติ ศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงทำให้ศาลไม่ได้ใช้การกั้นกรงคดีก่อนการประทับฟ้อง เพื่อเป็นการตรวจสอบฟ้องของพนักงานอัยการเบื้องต้นว่ามีเหตุอันควรรับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลย เนื่องจากหากอัยการเห็นควรสั่งฟ้อง อัยการสามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ทันที โดยไม่ต้องมีการตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งฟ้องดังกล่าวคือ

แต่หากอัยการมีคำสั่ง “ไม่ฟ้อง” กรณีนี้จะต้องมีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอัยการอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นกรณีในกรุงเทพมหานครให้อัยการส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไม่ฟ้องไปยังผู้บัญชาการ หรือรองผู้บัญชาการ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ แต่ถ้าเป็นกรณีในต่างจังหวัดให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นสั่งไม่ฟ้องไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อพิจารณา ซึ่งหากบุคคลดังกล่าวเห็นชอบด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการก็ถือว่า “เด็ดขาด” แต่หากบุคคลดังกล่าวมีความเห็นแย้งกับความเห็นของอัยการ กล่าวคือมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา กรณีดังกล่าวจะต้องส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด⁴⁸

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 145.

ผู้เขียนจึงขอสรุปสาเหตุที่ทางศาลไม่สั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ดังนี้

- 1) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ได้ผ่านการสอบสวนคดี โดยพนักงานสอบสวน และได้ผ่านการกั้นกรองฟ้องของพนักงานอัยการมาแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องอีก
- 2) ศาลที่ไต่สวนมูลฟ้องกับศาลที่พิจารณาคดี เป็นศาลเดียวกัน การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการซ้ำซ้อนกับการพิจารณา เป็นการเสียเวลาแก่พยาน และจำเลยที่ต้องไปเบิกความต่อศาลหลายครั้ง
- 3) ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า และทำให้มีคดีค้างการพิจารณาเป็นจำนวนมาก
- 4) วัฒนธรรมองค์กร หากศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีพนักงานอัยการ ก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณาอาจสร้างความไม่พอใจแก่พนักงานอัยการ ถือเป็น การไม่เชื่อถือฟ้องของพนักงานอัยการ จึงเป็นความเกรงใจที่ศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงทำให้ขาดการกั้นกรองคดีโดยศาล

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในการดำเนินคดีอาญาขององค์กรทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงในคดี ภายใต้การตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างองค์กร เพราะคดีอาญาเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพของประชาชน ซึ่งหากการค้นหาความจริงในขั้นตอนการสอบสวนและขั้นตอนการตั้งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ได้มีการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเพียงพอ ย่อมส่งผลให้มีการดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การไต่สวนมูลฟ้อง เป็นขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล เพื่อตรวจสอบการทำงานระหว่างองค์กรว่ามีความละเอียดรอบคอบในการค้นหาความจริงและการพิจารณาตั้งคดีหรือไม่ อีกทั้งยังเป็นหลักประสิทธิเสรีภาพของจำเลยซึ่งเป็นประชาชนในคดีมิให้ถูกกระทบกระเทือนสิทธิได้โดยง่าย จากการถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดี การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลของพนักงานอัยการที่กระทำโดยศาล

ระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริงของศาลเป็นอย่างมาก โดยการให้อำนาจศาลในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีด้วยตนเอง (Inquisition principle)¹ ซึ่งมีลักษณะการค้นหาความจริงที่มีลักษณะเหมือนกันกับการพิจารณาคดีอาญาในระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส โดยแต่เดิมนั้นระบบการตรวจสอบคดีก่อนการพิจารณาของประเทศเยอรมนีมีองค์กรศาลทำหน้าที่ตรวจสอบคดีต่างหากจากศาลที่พิจารณาคดี เมื่อศาลพิจารณาฟ้องของอัยการแล้วเห็นว่าคดีมีมูลพอที่ศาลที่พิจารณาคดีจะรับฟ้องได้ คดีจะถูกส่งให้แก่ศาลที่มีอำนาจเพื่อพิจารณา กล่าวคือมีผู้พิพากษาไต่สวนคอยทำหน้าที่ตรวจสอบคดีแยกต่างหากออกจากศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดี แต่ปัจจุบันนี้ระบบการตรวจสอบคดีก่อนการพิจารณาของประเทศเยอรมนีมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากอดีตอย่างมาก ระบบการตรวจสอบคดีโดยผู้พิพากษาไต่สวนได้ถูกยกเลิกไป และใช้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว

¹ Howard D Fisher. (2002). *The German Legal System and Legal Language* (3rd Edition). P. 175.

เครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่าคำฟ้องของอัยการที่ยื่นฟ้องยังศาลมีมูลคดีที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดคือ คำฟ้องและสำนวนการสอบสวน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีกำหนดไว้ว่า คำฟ้องที่จะยื่นต่อศาลนั้นจะต้องระบุชื่อผู้ถูกต้องข้อหา เวลา สถานที่ สิ่งที่สำคัญในการกระทำความผิด อีกทั้งจะต้องระบุพยานหลักฐานและสรุปสำนวนการสอบสวนที่สนับสนุนว่าผู้ถูกฟ้องได้กระทำความผิดตามข้อหาที่ฟ้อง²

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องและเอกสารประกอบคำฟ้องจากอัยการแล้ว ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนที่ประกอบด้วยเอกสารต่างๆ โดยกฎหมายให้อิสระแก่ศาลในการมีคำสั่งใดๆ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้คำร้องของอัยการที่ปรากฏอยู่ในคำฟ้อง³ ศาลสามารถเปลี่ยนข้อหาที่อัยการฟ้องหากเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ศาลได้รับจากการตรวจสอบคดีแตกต่างจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามคำร้อง (motion) ของอัยการ

การกลั่นกรองคดีของศาลก่อนประทับฟ้องในประเทศเยอรมนีเป็นระบบที่ไม่มีศาลทำหน้าที่ตรวจสอบคดีไว้โดยเฉพาะ อย่างเช่นของประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ หรืออเมริกา ดังนั้น ระบบการฟ้องคดีอาญาของประเทศเยอรมนีจึงให้ความสำคัญกับคำฟ้องเป็นอย่างมากเพื่อที่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคดีจะได้พิจารณาว่าคดีของโจทก์ที่นำมาฟ้องนั้นมีมูลคดีหรือข้อเท็จจริงที่จะเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ คำฟ้องจึงต้องมีรายละเอียดของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพอสมควรพอที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง อีกทั้งจะต้องแนบสำนวนการสอบสวนของตำรวจและอัยการเป็นเอกสารประกอบคำฟ้องอีกด้วย

การกลั่นกรองคดีก่อนการพิจารณาโดยศาลของประเทศฝรั่งเศส หรือการไต่สวนคดีชั้นเตรียมฟ้อง มีรูปแบบที่แยกหน้าที่ของศาลที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบออกจากหน้าที่ของศาลที่พิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคดีจะไม่สามารถทำหน้าที่พิจารณาคดีที่ตนเองตรวจสอบได้ การตรวจสอบของศาลจะพิจารณาจากสำนวนการสอบสวน และศาลสามารถทำการสอบสวนคดีได้อย่างกว้างขวางเพื่อพิจารณาถึงมูลคดีที่อัยการนำมาฟ้องว่ามีมูลพอที่ศาลจะประทับฟ้องคดีดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่

การกลั่นกรองคดีของศาลก่อนการพิจารณาคดีของประเทศฝรั่งเศสเป็นไปเพื่อตรวจสอบประเมินคุณค่าของพยานหลักฐาน ตลอดจนรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่เป็นความผิดประเภท delit หรือ crime เพื่อพิจารณาว่าพยานหลักฐานมีเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลเขต

² The German Code of Criminal Procedure. Art. 200.

³ The German Code of Criminal Procedure. Art. 206.

อำนาจหรือไม่⁴ และป้องกันมิให้คดีที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล อีกทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา เนื่องจากว่าคดีอาญานั้นเริ่มต้นจากการสอบสวนเบื้องต้นโดยตำรวจที่มีอำนาจสอบสวน หรือโดยอัยการมาแล้ว แต่องค์กรดังกล่าวถือว่าเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร กฎหมายจึงกำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของการสอบสวนเบื้องต้นดังกล่าวที่ฝ่ายบริหารได้ดำเนินการ จึงได้กำหนดให้มีผู้พิพากษาไต่สวน (Examining Magistrate หรือ Juge d'instruction) เพื่อทำการสอบสวนคดีชั้นเตรียมฟ้อง (Instruction preparation) เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนได้ทำการไต่สวนคดีเสร็จแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจส่งฟ้องจำเลยต่อศาลที่มีเขตอำนาจตัดสินคดี หรือส่งไม่ฟ้องจำเลยและปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ใช้กับการกระทำความผิดอาญาประเภท *délit* และ *crime* เท่านั้น โดยเฉพาะกรณีความผิดประเภท *crime* กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบังคับให้ต้องขอให้ศาลทำการไต่สวนทุกคดี⁵

ระบบการกลั่นกรองคดีในประเทศฝรั่งเศสมีเครื่องมือในการกลั่นกรองอยู่ 2 ประเภทคือ

- 1) ผู้พิพากษาไต่สวน
- 2) ศาลอุทธรณ์ไต่สวน

บทบาทของศาลในประเทศเยอรมนีมีลักษณะเหมือนบทบาทของศาลในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งกำหนดให้ศาลมีบทบาทอย่างสูงในการค้นหาความจริง ศาลถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาคดีอาญา ส่วนคู่ความนั้นเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงเท่านั้น ศาลจะทำหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดี การไต่สวนผู้ถูกกล่าวหา และทำหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐาน⁶ ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการให้ได้มาซึ่งความจริงทั้งหมดของคดีและมีอำนาจค้นหาพยานหลักฐานที่สำคัญเพื่อให้ได้มาเพื่อประโยชน์ในการตัดสินคดี⁷ โดยจะไม่พิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่โจทก์หรือจำเลยเสนอเท่านั้น ผู้พิพากษาสามารถค้นหาความจริง (facts of the case) ได้ทั้งจากภายใน (internal) และภายนอก (external) ของคดีที่ฟ้องร้อง⁸ ซึ่งจะต่างจากระบบการค้นหาความจริงในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนที่ศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางโดยการพิจารณาพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำเสนอเท่านั้น

⁴ Andrew West, Yvon Desdevises, Alain Fenet, Dominique Gaurier, Marie-Clet Heussaff and Bruno Levy. (1998). **The French Legal System** (2 rd Edition). p. 234.

⁵ Ibid. p. 234.

⁶ The German Code of Criminal Procedure, Art. 238.

⁷ The German Code of Criminal Procedure, Art. 244 (2).

⁸ Nigel G. Foster. (1993). **German Law & Legal System**. p. 185.

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อกลับกรองมูลความผิดในคดีอาญาอยู่ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ การไต่สวนมูลฟ้องของ Magistrate (preliminary hearing) กับกระบวนการกลับกรองคดีโดย Grand Jury สรุปได้ดังนี้

1) การไต่สวนมูลฟ้องของ Magistrate (preliminary hearing) เป็นกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีแบบ information หมายถึง คำฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษรที่บรรยายการกระทำ ความผิดของจำเลยในคดีอาญา ข้อหา และความผิดตามกฎหมายที่รัฐประสงค์จะให้ลงโทษ มลรัฐส่วนใหญ่ที่ใช้การฟ้องคดีอาญาแบบ information จะกำหนดให้อัยการต้องนำคดีไปไต่สวนมูลฟ้องในคดีความผิดอาญาร้ายแรงก่อน (preliminary hearing) ซึ่งมักจะทำในศาลแขวงที่เรียกว่า Magistrate's Court ในขั้นตอนของการไต่สวนมูลฟ้องนี้ ไม่มีข้อห้ามจำเลยให้การ นอกจากนั้น จำเลยยังมีสิทธิที่จะมีทนายความ มีสิทธิในการซักค้านพยาน และมีสิทธินำพยานเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ นอกจากนี้ จำเลยสามารถจะคัดค้านคำสั่งของศาลให้ส่งตัวจำเลยมาศาลได้ ด้วยการขอให้ยกฟ้องหรือยกเลิก information หากเกิดจากความเข้าใจผิดในกฎหมายสารบัญญัติหรือเกิดจากการพิจารณาคดีที่ผิดพลาด

2) กระบวนการกลับกรองคดีโดย Grand Jury ตาม The Fifth Amendment ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บัญญัติว่า การฟ้องคดีอาญาความผิดร้ายแรง (felony) ต้องมีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ หมายความว่า เฉพาะคดีอาญาความผิดร้ายแรงเท่านั้นที่จะต้องมีการสั่งอนุญาตให้ฟ้องของ Grand Jury ส่วนคดีอาญาความผิดเล็กน้อย (misdemeanor) พนักงานอัยการไม่ต้องนำคดีไปไต่สวนมูลฟ้องโดยคณะลูกขุนใหญ่ โดยทฤษฎีแล้ว การไต่สวนมูลฟ้องโดยคณะลูกขุนใหญ่ถือเป็นการให้หลักประกันอย่างหนึ่งแก่ประชาชน ที่จะให้ตัวแทนของประชาชน มีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในการดำเนินคดีของรัฐ กล่าวคือ ให้ราษฎรมีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจของตำรวจและอัยการในการฟ้องคดีอาญา บุคคลที่จะอยู่ในห้องพิจารณาของ Grand Jury ในขณะที่ไต่สวนคดีได้คือบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น การที่กระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ ผู้ต้องหาแม้จะเข้าร่วมได้ แต่ก็ไม่มีสิทธิที่จะนำเสนอพยานหลักฐาน หรือซักค้านพยาน ก็เพราะโดยทฤษฎีเชื่อว่า คณะลูกขุนเป็นตัวแทนของประชาชน ไม่ใช่เป็นคู่ความในคดี รูปแบบการดำเนินการจึงไม่เป็นระบบกล่าวหาหรือระบบปฏิปักษ์ (accusatorial or adversary system)

ประเทศไทยแต่เดิมก่อนมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการไต่สวนความอาญาในศาลโปริสภา มีวัตถุประสงค์เพื่อวินิจฉัยในเบื้องต้นว่าคดีมีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ต่อมาได้มีกฎหมายยกเลิก พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลโปริสภา เป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 โดยกำหนดให้การฟ้องคดีต่อศาลแขวงจะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาทุกคดี ทำให้ศาลแขวงเป็นศาลไต่สวน แต่ต่อมากฎหมายให้

ยกเลิกการไต่สวนมูลฟ้องในศาลแขวง เพราะเห็นว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า ชัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้ศาลแขวง ที่รับพิจารณาคดีเล็กน้อย พิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ในปัจจุบัน การฟ้องคดี ในศาลแขวง ไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องอีก และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2) ได้บัญญัติว่า การไต่สวนมูลฟ้องคดีอัยการเป็นโจทก์ให้อยู่ในดุลพินิจของศาล ที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพราะเห็นว่า การฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และพิจารณาสั่งฟ้องของพนักงานอัยการแล้วกฎหมายจึงกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลว่าจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ แต่การที่กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยไม่มีการสอบสวนกับการที่พนักงานอัยการฟ้องคดีศาลจะต้องสั่งไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ก็ได้ จึงทำให้ความสำคัญของการสอบสวนเด่นชัดเข้ามาแทนที่การไต่สวนมูลฟ้อง นอกจากนี้ในทางปฏิบัติการสั่งคดีของพนักงานอัยการจะเป็นไปตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เพราะอัยการไม่มีหน้าที่สอบสวน แม้จะมีกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมได้ แต่ก็เป็นคำสั่งให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมเอง โดยพนักงานอัยการไม่มีส่วนร่วมในการสอบสวน จึงยังไม่เป็นหลักประกันเพียงพอต่อการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ว่าคดีที่พนักงานอัยการฟ้องจะมีมูลเพียงพอที่ศาลจะลงโทษจำเลยผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน มีการแบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาด ซึ่งแตกต่างกับประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศสที่กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้อง เป็นกระบวนการเดียวกัน ทำให้การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ก็เพื่อเป็นการถ่วงดุลว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ และเป็นการถ่วงดุลการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงาน คือพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ โดยศาลซึ่งเป็นองค์กรตุลาการเข้ามาทำหน้าที่ถ่วงดุลคดีก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณา และเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่โดยองค์กรอื่น เพื่อให้เกิดการคานอำนาจ หรือถ่วงดุลอำนาจมิให้องค์กรใดใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือโดยไม่ชอบ ผลของการตรวจสอบ โดยองค์กรภายนอกที่จะทำให้มีผลต่อการดำเนินการต่างๆ ในทางคดี ซึ่งจะเป็นกลไกให้องค์กรใช้อำนาจระมัดระวังในการใช้อำนาจมากยิ่งขึ้น⁹

⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2551). “การตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.” บพัณคดี, เล่มที่ 64, ตอนที่ 3. หน้า 19.

กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น ศาลละเอียดที่จะไม่สั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง อาจเป็นเหตุให้สิทธิเสรีภาพของบุคคลถูกระทบกระเทือนจากการมิได้ตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กร แต่ละฝ่ายเสียแต่ในเบื้องต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

การดำเนินคดีอาญา จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรมต่อเมื่อองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมต้องร่วมกันตรวจสอบและค้นหาความจริงแห่งคดี โดยเฉพาะการตรวจสอบโดยองค์กรศาล ที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงคือการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณา เนื่องจากการไต่สวนมูลฟ้องเป็นมาตรการควบคุมกลั่นกรองฟ้องของพนักงานอัยการเบื้องต้นก่อนที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณา เพราะการฟ้องคดีของพนักงานอัยการมีเพียงคำฟ้องเท่านั้นจะไม่แนบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาพร้อมคำฟ้อง ทำให้ศาลไม่มีสำนวนประกอบพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องของศาลไม่มีข้อมูลแห่งคดีเพียงพอที่จะวินิจฉัยเบื้องต้นว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ แต่ประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้เป็นดุลพินิจศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพราะเหตุว่ามีการตรวจสอบโดยองค์กรพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมาแล้วจึงไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ศาลไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้อง และอีกประเด็นที่สำคัญ คือ วัฒนธรรมองค์กร หากศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ อาจสร้างความไม่พอใจให้พนักงานอัยการ จึงเป็นความเกรงใจที่คิดที่ศาลจะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงทำให้ขาดการตรวจสอบกลั่นกรองฟ้องเบื้องต้นโดยองค์กรศาล ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะเพื่อนำไปสู่แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังนี้

1) เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ในมาตรา 162 (2) ว่า “ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ จะเห็นว่าได้ว่ากฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ ซึ่งทางปฏิบัติศาลก็จะไม่สั่งไต่สวนมูลฟ้อง ผู้เขียนเห็นว่าศาลควรที่จะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อเป็นการกลั่นกรองคดีก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณา โดยเฉพาะในคดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 113 ความผิดฐานก่อการร้าย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/1-135/4 หรือ คดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 56 ปี เป็นต้น เพราะเนื่องจากคดีเหล่านี้ เป็นคดีที่มีอัตราโทษสูง และต้องใช้ความละเอียดรอบคอบในการสอบสวนหรือในการสั่งฟ้องคดี ดังนั้นศาลจึงควรร่วมกันหาความ

จริงกับเจ้าพนักงานของรัฐ เบื้องต้นก่อนรับคดีไว้พิจารณา เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ตกเป็นจำเลย

2) การบรรยายฟ้องของในปัจจุบัณนั้นเป็นการบรรยายฟ้องให้ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น โดยไม่มีข้อเท็จจริงในทางคดีให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบอย่างเพียงพออาจจะส่งผลกระทบต่อความเข้าใจในฟ้องของผู้ถูกกล่าวหาได้เพราะว่าผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถเข้าใจข้อเท็จจริงที่ตนถูกฟ้องได้ก็อาจจะอยู่ในชั้นพิจารณาของศาล ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาถูกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก ในขณะที่การบรรยายฟ้องของประเทศเยอรมนีนั้นเป็นการบรรยายฟ้องถึงเรื่องราว ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด รวมไปถึงรายละเอียดแวดล้อมในคดี การบรรยายฟ้องแบบนี้จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และจากการบรรยายฟ้องแบบนี้ของเยอรมนีจึงไม่เกิดเรื่องฟ้องเคลือบคลุมได้เลย

เพราะในคำฟ้องคดีอาญาของประเทศเยอรมนี จะมีการกล่าวถึงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดีด้วย เป็นการเปิดเผยอย่างสมบูรณ์ถึงคดีที่กล่าวหาตลอดจนพยานหลักฐานทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่อัยการจะต้องทำการสอบถามในชั้นพิจารณา หรือพยานหลักฐานอื่นที่อัยการได้ทำการสอบถามแล้ว จะปรากฏอยู่ในรายชื่อของพยานหลักฐานในคำฟ้อง ด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ คำฟ้องในคดีอาญาจะต้องปรากฏถึงผลการสอบสวน

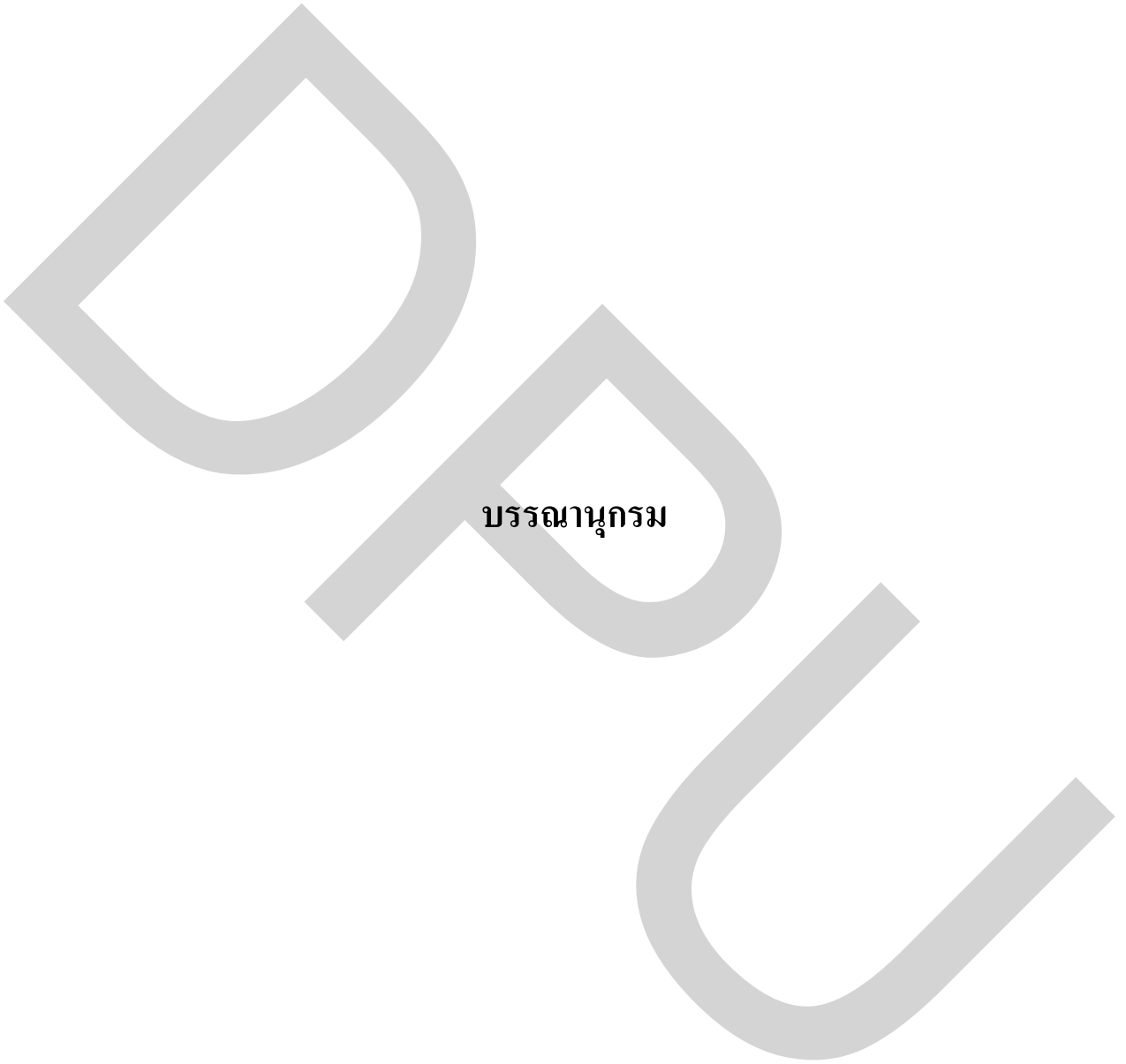
ผู้เขียนเห็นว่า คำฟ้องถือเป็นส่วนสำคัญที่เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจในการที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณา ดังนั้นการบรรยายคำฟ้องจึงควรมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อศาลจะได้ตรวจสอบค้นหาความจริงในคดี

3) หลักการดำเนินคดีอาญาใช้หลักการตรวจสอบ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการให้นำทบทวนคดีว่าด้วยการสอบสวนและการพิจารณาเว้นแต่มาตรา 175 มาบังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม และมาตรา 175 เป็นบัญญัติเกี่ยวกับการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัย เมื่อกฎหมายบัญญัติลักษณะดังกล่าวจึงตีความได้ว่า ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องศาลจะเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยไม่ได้ ซึ่งน่าจะขัดต่อหลักการตรวจสอบ และการค้นหาความจริงในคดีอาญา เพราะทางปฏิบัติการฟ้องคดีของพนักงานอัยการจะมีเพียงแต่คำฟ้องอย่างเดียวโดยไม่ได้แนบสำนวนการสอบสวนมาพร้อมคำฟ้อง ทำให้ศาลไม่มีสำนวนประกอบการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งทำให้จำเลยเสียเวลาในชั้นพิจารณาคดี และการดำเนินคดีเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 ดังนี้ “ให้นำทบทวนคดีว่าด้วยการสอบสวนและการพิจารณา มาบังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม” จากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตราดังกล่าว จะมีผลให้ศาลสามารถเรียก

สำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาประกอบการวินิจฉัยคดีได้ และเป็นการค้นหาความจริงแห่งคดีตามหลักการดำเนินคดีซึ่งใช้หลักการตรวจสอบ

4) การแถลงการณ์เปิดคดี เพื่อศาลจะได้ทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนและการพิจารณาบังคับ แต่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม การแถลงการณ์เปิดคดี ถือเป็นการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย ว่าคดีมีมูลพอที่จะประทับฟ้องไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้หรือไม่

ผู้เขียนจึงเห็นว่า การกลั่นกรองคดีก่อนประทับฟ้อง เป็นเรื่องสำคัญที่ศาลต้องมีบทบาทในการตรวจสอบความจริงแห่งคดี และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็บัญญัติให้อำนาจศาลที่จะค้นหาความจริง ดังนั้น ศาลต้องกลั่นกรองคดี ไม่ใช่แต่ราษฎรเป็นโจทก์ แต่ควรจะใช้ดุลพินิจในการกลั่นกรองคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดี หากศาลกลั่นกรองคดีก่อนประทับฟ้อง ก็จะทำให้จำเลยได้รับการประกันสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 บัญญัติรับรองไว้ อีกทั้งไม่ต้องเดือดร้อนจากการถูกฟ้องคดี และต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กุลพล พลวัน. (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.
- คณิต ฌ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิง ฤาไชย. (2533). แนวความคิดในการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการควบคุมการสอบสวนและการออกหมาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2548). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1 และเล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2551). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ: สำนักอบรมกฎหมายเนติบัณฑิตยสภา.
- พิชัย นิลทองคำ. (2529). สัมมนาวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ: เกมโกรว.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2549). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุรินทร์ สฤษดิ์พงศ์. (2534). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุนัย มโนมัยอุดม. (2545). ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

โตภณ รัตนากร. (2549). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ:
นิติบรรณการ.

อุดม รัฐอมฤต. (2544). การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อุททิส แสนโกศิก. (2514). การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: สรรพสามิต.

บทความ

กมลชัย รัตนสกาวงศ์. (2539). “กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้
อย่างไร.” บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 52.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2539). “กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้
อย่างไร.” บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 52.

_____. (2539). “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม.” บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 52.

โกเมท ภัทรภริรมย์. (2519). “การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับอำนาจการ
สอบสวน.” วารสารมหาไทย, ปีที่ 1, ฉบับที่ 14.

กุลพล พลวัน. (2529). “ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย.” วารสารอัยการ.

_____. (2538). “การวิเคราะห์บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” วารสารอัยการ.

_____. (2528). “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” วารสารอัยการ.

_____. (2530). “ปัญหาในการรายงานพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.”
วารสารอัยการ.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2527). “หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการ
จับ การค้น การยึด ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา.” ดุลพาห, เล่มที่ 3, ปีที่ 31.

คณิต ฌ นคร. (2549). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 49.

จิตติ ดิงศภัทย์. (2515). “ใครควรมีอำนาจสอบสวน.” วารสารนิติศาสตร์

ชาติ ชัยเดชสุริยะ และรัฐวสา นัตร์ไพฑูริย์. (2541). ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา:

ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ.

ประพันธ์ นัยโกวิท. (2539). “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.”

บทบัณฑิตย์.

ประมุท สุวรรณสร. (2511). “การค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐาน.” บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 25.

พรเพชร วิชิตชลชัย. (2527). “ระบบกฎหมายอเมริกา.” **ดูลพาห, เล่มที่ 5, ปีที่ 31.**

_____. “การสอบสวนไม่ใช่เงื่อนไขในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลในระบบกฎหมาย
สหรัฐอเมริกา.” **รพี 49.**

วินัย กนกเวชยันต์. (2507). “ศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องกรณีอัยการเป็นโจทก์.” **อัยการนิเทศ.**

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2551). “การตรวจสอบถ่วงดุล ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.”

บทบัญญัติ, เล่ม 64.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2551). “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาทางกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาเยอรมัน.” **ดูลพาห เล่มที่ 1, ปีที่ 45.**

อุททิศ แสนโกศิก. (2508). “บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” **อัยการนิเทศ.**

อุทัย อาทิวา. (2548). “สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส.” **บทบัญญัติ, เล่มที่ 61.**

วิทยานิพนธ์

กฤษณา อนุชน. (2528). **การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์.** วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐวิทย์ ศรีเจริญ. (2551). **การตรวจฟ้องในคดีอาญา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตรีณันต์ ดุริยสาย. (2552). **สิทธิจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญญา แสงสุข. (2549). **กระบวนการตรวจสอบก่อนพิจารณาคดี.** วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิภา ปิ่นวิระ. (2550). **บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สัตยา อรุณธารี. (2526). **อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา.** วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมทรัพย์ นำอำนวยการ. (2541). **บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา.**

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

อนันต์ ยมจินดา. (2528). **การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์.** วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

คณิต ฅ นคร. (2540). **อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้องสถาบัน
กฎหมายอาญา.**

_____. (2540). **วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับการปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.**
(หนังสือรวมบทความด้านวิชาการ). กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.

_____. (2540). **อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมัน** (หนังสือรวม
บทความด้านวิชาการ). กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา.

คำพล เอกทัศน์. (2551). **ปัญหาการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง
กรณีราษฎรเป็นโจทก์.** สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีรพันธ์ รัศมีทัต. (2505). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.**

สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2524). **กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่รัฐ กองทุนสวัสดิการศูนย์บริการ
(เอกสารและวิชาการกรมอัยการ).**

อุดม รัฐอมฤต. (2535). **การฟ้องคดีอาญา** (รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ
80 ปี ศาสตราจารย์ ไพโรจน์ ชัยนาม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

ภาษาต่างประเทศ

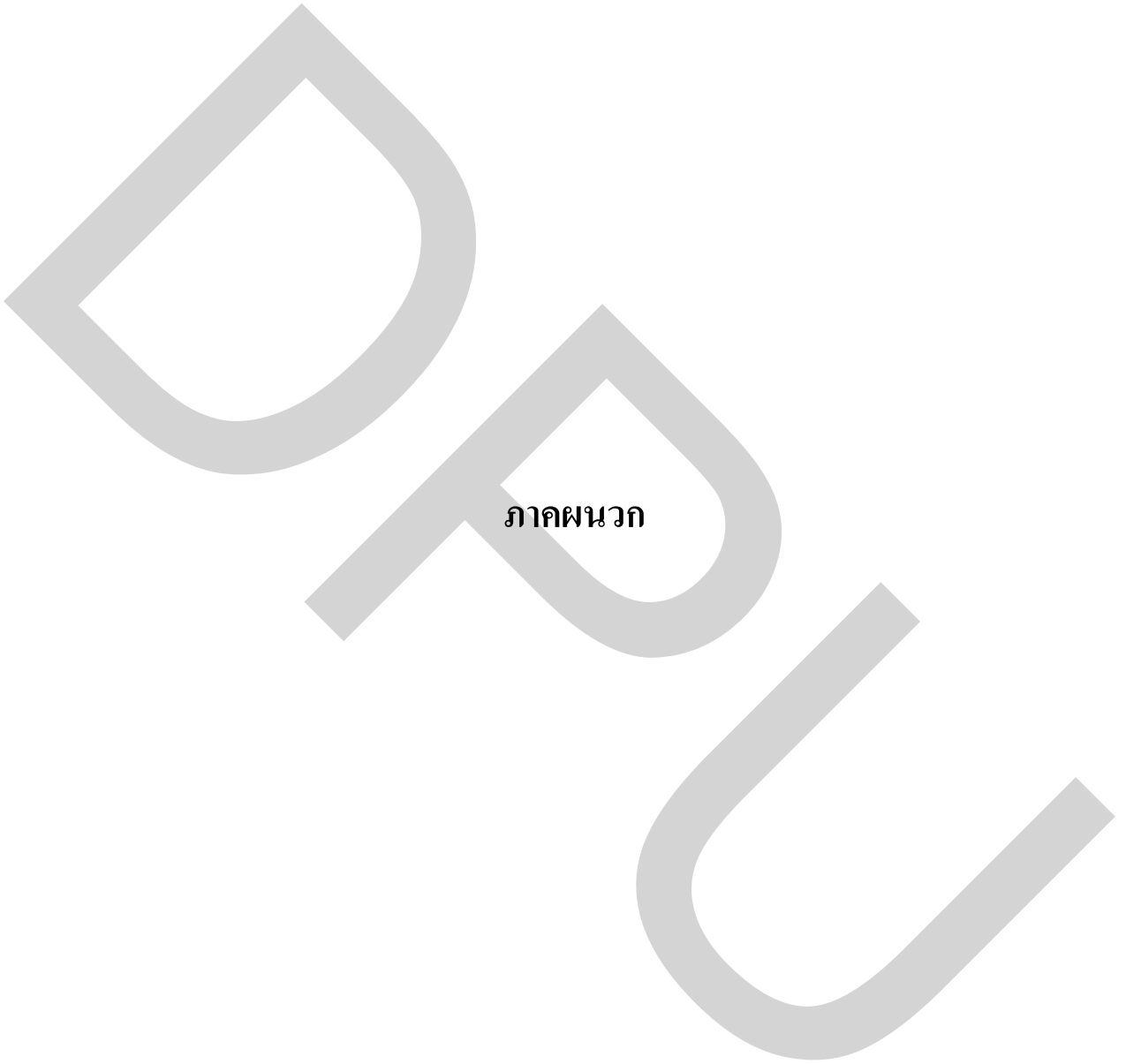
BOOKS

- American Bar Foundation. (1967). **Criminal Justice in the United states**. New York: Occana Pubication, Inc.
- American Jurisprudence. (1981). **New york the Lawyers Co>operative Publish**. New York: Foundation Press.
- Access to Justice. (1996, July). **Final Report by the Right Honourable the Lord Woolf**. London: Butterworth.
- Andrew Sanders and Richard Young. (2000). **Criminal Justice** (Second editon). London: Butterworth.
- Catherine Elliott and Frances Quinn. (2000). **English Legal system** (third edition). Harlow: Pearson Education Liited.
- Delmar karlen and J Lawvence Schulta. (1972). **Justice in the Accusation, in the Pights of the Accused in the Law and Action**.
- Franqois Garraud. (1968). French Criminal Procedure. **History of Continental Criminal**. London: Penguin Book Ltd.
- Gerold Harfgst, Otto A.Schmidt. (1989). **German Criminal Law the code of Criminal Procedure theyouth Court Law**. Bavavia: difo druck Bamberk.
- Hazel B.Krper. (1967). **Intreduction to the Criminal Justice**. London: Oxford University Press.
- Henry J. Abraham. (1980). **the Judicial Process** (fourth edition). New York: West Publishing Co.
- Jenny McEwan. (1192). **Evidence and The Adversarial Process**. London Oxford: Blackwell Publishers.
- John Baldwin and Michael McConville. (1979). Doubtful conviction by jury. **Criminal Law Review**. Paul, Minnesota: West Publishing Co.
- John Henry Merryman. (1969). **The Civil Law Tradition**. London Stanford University Press.

- John H. Langbein, (1977). **Comparative Criminal Procedure: Germany**. New York: West Publishing Co.
- John Sprack. (2002). **Emmins on Criminal Procedure** (ninth edition). London: Oxford University Press.
- James Vorenberg. (n.d.). **Criminal Law and Procedure Cases and Materials Minnesota West**. New York: Oxford University Press.
- J.R. Spencer. (1989). **Jackson's Machinery of Justice**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lord Denning. (1955). **The Road to Justice**. London: Stevens and Sons.
- Paul B. Weston, Kenneth M. Wells. (1972). **Law Enforcement and Criminal Justice an introduction**. California: Good Year Publishing Company, Inc.
- Poger Bird. (1983). **Osborn's Concise Law Dictionary**. (Seventh edition). London: Sweet and Maxwell.
- Stephen A. Saltzburg. (1986). **American Criminal Procedure** (Third edition). Minnesota: West Publishing Co.
- Steve Uglow. (2002). **Criminal Justice** (Second edition). London: Sweet and Maxwell.
- Vgt. Tjeodor. Kleinknecht. (1977). **Strafprozedur** (Kurz-Kommentar). 33 Auflage. Munchen.

LAW

American Jurisprudence the Lawyer Co-Operative. 1987.

ภาคผนวก

ผนวก ก.

สถิติคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษา ปี พ.ศ. 2543-2548¹

พ.ศ.	อัยการ ชนะ	ร้อยละ	อัยการ แพ้	ร้อยละ	ถอนฟ้อง	ร้อยละ	อย่าง อื่น	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
2543	511,755	98.03	4,371	0.84	206	0.04	5,729	1.10	522,061	100
2544	540,342	97.91	5,116	0.93	192	0.03	6,210	1.13	551,896	100
2545	545,104	97.43	7,055	1.26	179	0.03	7,128	1.27	559,466	100
2546	432,903	97.42	6,325	1.42	197	0.04	4,958	1.12	444,383	100
2547	379,322	97.62	5,245	1.35	93	0.02	3,906	1.01	388,566	100
2548	398,486	97.42	5,133	1.25	131	0.03	5,291	1.29	409,041	100

¹ ที่มา รายงานประจำปี 2548 จัดทำโดยสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสารสนเทศฯ สำนักงานวิชาการ
สำนักงานอัยการสูงสุด.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

พัฒน์พงศ์ สมานเกียรติสกุล

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีการศึกษา 2541

ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัย

รามคำแหง ปีการศึกษา 2546

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 56

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทนายความ สำนักงานกฎหมายนิดิธนสาส์น